

فصل دوم

سیاست خارجی صدراعظم محمد داوود

1-2. اوضاع بین‌المللی در زمان صدارت محمد داوود خان

پس از جنگ جهانی دوم ایالات متحده آمریکا در عرصه جهانی دارای موقف مسلطی شد. از یکسو ایالات متحده خسارات ناچیزی را در زمان جنگ متقبل شده بود و از سوی دیگر در آمریکا رشد سریع اقتصاد و صنایع آغاز شده و با تهیه سلاح اتمی ایالات متحده آمریکا به ابر کشوری مبدل شد.

اتحادشوروی نیز پس از پیروزی بر آلمان فاشیستی عرصه نفوذش را بکشورهای بالکان و اروپای شرقی گسترش داد. در پاسخ به این دولتهای غربی در اپریل 1949 پیمان (بلوک) نظامی- سیاسی ناتو را بنیانگذاری کردند. این بلوک از سوی سازماندهندگان آن بمثابة پیمان منطقوی برای «دفاع جمعی خودی» تفسیر شد. جالب است که وزیر خارجه آمریکا آ. دالس بوضاحت پذیرفت که رهبران ایالات متحده و کشورهای اروپای غربی با ایجاد ناتو به خطری گویا از جانب اتحادشوروی باور نداشتند.¹

بتاریخ 5 مارچ 1953 یوسف استالین فوت کرد و محمد داوود در رأس هیات حکومتی افغانستان در مراسم تشییع و تدفین جنازه وی اشتراک کرد. با مردن استالین و با بقدرت رسیدن رهبری نو در اتحادشوروی رژیم حاکم (شوروی) نرمتر از گذشته شد.

در سال 1954 دولت اتحادشوروی از ناتو تقاضا کرد تا آنکشور را نیز به عضویت ناتو بپذیرد. البته که به این پیشنهاد اتحادشوروی پاسخ منفی داده شد. مگر مراد از این تقاضا آن بود تا به جهان جهتگیری ضدشوروی این بلوک نشان داده شود. بتاریخ 5 می 1955 توافقات پاریس و همزمان با آن معاهده بن بمثابة جزء متشکله آن مبنی بر عضویت آلمان فدرال در ناتو نافذ شد.² در این رابطه در شهر وارسا نشست نمایندگان اتحادشوروی، آلمان دموکراتیک، پولند، چکوسلواکیا، هنگری، رومانیا و بلغاریا دایر شد که در آن بتاریخ 14 می 1955 معاهده دوستی، همکاری و کمک متقابل این دولتها امضا شد که سپس بنام سازمان پیمان وارسا مسمأ شد.³

مگر افغانستان که در اینزمان با بیش از 40 کشور مناسبات دیپلماتیک داشت، با گذشت زمان با بازتاب منافع مردم «بپایش میایستاد». در اینزمان محمد داوود خان بحیث رییس حکومت آمادگی اش را به گسترش روابط بین‌المللی با همه کشورها صرف نظر از ساختار اجتماعی- اقتصادی آنها منجمله استقرار مناسبات دیپلماتیک با دولتهای سوسیالیستی را با حفظ اصول عدم انسلاک ابراز میداشت.⁴ این اقدامات محمد داوود خان در عرصه سیاست بین‌المللی لغو تمایل

¹ - История внешней политики СССР 1917-1980. Т. 2./ Под ред. А.А. Громыко, Б.Н. Понома-рева. - М., 1981. С. 110.

- تاریخ سیاست خارجی اتحادشوروی، زیر نظر آ. آ. گرومیکو، ب. ن. پاناماریوف. مسکو سال 1981، ص. 142.

² - همانجا، ص. 191.

³ - История внешней политики СССР 1917-1980. Т. 2./ Под ред. А.А. Громыко, Б.Н. Понома-рева. - М., 1981. С. 142.192. همانجا، ص.

⁴ - Теплинский Л.Б. История советско-афганских отношений (1919-1987). - М., 1988. С.160.

- نیپلینسکی ال. ب. تاریخ روابط افغانستان- شوروی (1919-1987) - مسکو. سال 1980، ص. 160.

یکجانبه حکومت گذشته به سمت دول غربی و نقطه چرخشی بسوی همکاری با اتحاد شوروی بود که افغانستان پس از این کشور کمکهای بزرگ مالی- اقتصادی را بدست آورد.⁵

حاکمیت محمد داوود خان در افغانستان با تغییر رهبری اتحاد شوروی و هند همراه بود. در سال 1951 در نتیجه نخستین انتخابات سراسری هندوسان کنگرس ملی هند (ای. ان. تی.) برنده شد. رهبر این حزب جواهر لعل نهرو بحیث صدراعظم کشور برگزیده شد. هند از آغاز موجودیت مستقلانه خویش در سیاست خارجی مشی ج. نهرو را که بر پنج اصل (پنجه شیلا) همزیستی مسالمت آمیز و همسویی با افغانستان و اتحاد شوروی و ضدیت با پیمانهای نظامی مانند سیاتو که در ماه سپتامبر 1954 در مانیلا با اشتراک ایالات متحده امریکا، بریتانیا، فرانسه، زیلانده جدید، آسترالیا، تایلند، فلپین، پاکستان و همچنان سنتو با شرکت بریتانیا، ترکیه، ایران و پاکستان، استوار بود، را پیش میبرد.⁶

سیاست خارجی پاکستان در منطقه در مخالفت با منافع اتحاد شوروی، هند و افغانستان قرار داشت، چونکه از یکسو پاکستان عضویت بلوک نظامی- سیاسی سنتو و سیاتو را داشت و از سوی دیگر افغانستان و هند نسبت به آنکشور ادعاهای ارضی داشتند. موقف افغانستان و هند مبنی بر اصول بیطرفی و عدم انسلاک و نه پیوستن به بلوکهای نظامی، به نفع اتحاد شوروی بود.

مناسبات اتحاد شوروی- هند فقط پس از سفر ج. ل. نهرو در سال 1955 به اتحاد شوروی فعالتر شدند. هند حمایت محسوس اتحاد شوروی در امر کشمیر در هنگام سفر ن. آ. بولگانین و ن. س. خروشچف را حاصل کرد.⁷

بتاریخ 10 دسامبر 1955 هنگام سفر به هند صدر هیأت ریسه شورای عالی اتحاد شوروی بولگانین و رییس حکومت شوروی ن. خروشچف از ایالت کشمیر هند بازدید کردند. هنگام پذیرایی صدراعظم کشمیر غ. م. بخشی، ن. س. خروشچف درباره کشمیر بیانه داده و موقف دولت شوروی را پیرامون این مسأله بیان کرد. او از جمله گفت: «جمهوری مستقل و آزاد هند- یک دولت جوان و رشد یافته است. مسایل درونی هر دولت- امری مربوط به مردم هر کشور است. مسأله کشمیر بمثابه یکی از ایالات جمهوری هند توسط خود مردم کشمیر فیصله شده است. ما در چهره جمهوری هند متحد خویش را در مبارزه بخاطر صلح و برای حل مسالمت آمیز مسایل مورد منازعه میبینیم، شوربختانه چنین چیزی را درباره پاکستان نمیتوان گفت».⁸

هنگامیکه ن. س. خروشچف به مناسبات اتحاد شوروی با پاکستان تماس گرفت، تالار با شنیدن صحبتش بشور آمد. او منجمله گفت: «پاکستان نیز دولت جوان است. مگر سیاست محافل حاکمه این دولت باعث نگرانی ما است. واقعیتها بیانگر آنند که سیاست آنان بر منافع اصلی مردم و دولت خویش استوار نبوده بلکه توسط محافل انحصاری کشورهای دیگر دیکته میشود. حکومت کنونی پاکستان علناً نزدیکی خود را با محافل انحصاری امریکایی تبلیغ میکند».⁹

مطبوعات افغانستان بیانه رهبر شوروی پیرامون جابجایی پایگاههای نظامی امریکایی در خاک پاکستان برمبنای پیمان بغداد را بطور گسترده مورد تحلیل و تبصره قرار دادند. چنانچه این گفته های رهبر شوروی چنین اقتباس شده بودند: «حکومت پاکستان یکی از نخستین اشتراک کنندگان و یکی از مبتکران پکت نام نهاد بغداد بود که برای اهداف

⁵ - Гуревич Н.М. Внешняя торговля Афганистана. - М., 1981. С. 90.

گوریویچ ن.م. تجارت خارجی افغانستان. مسکو سال 1981. ص. 90.

⁶ - История внешней политики СССР 1917-1980. Т. 2. / Под ред. А.А. Громыко, Б.Н. Пономарева. - М., 1981. С. 146.

- تلویخ سیاست خارجی اتحاد شوروی، زیر نظر آ. آ. گرومیکو، ب. ن. پاناماریوف. مسکو سال 1981، ص. 146.

⁷ - Белокреницкий В.Я., Москаленко В.Н. История Пакистана. XX век. - М., 2008. С. 121.

- بیلو کورینسکی و. یا، موسکالینکو و. ن. تاریخ پاکستان در قرن 20. مسکو، سال 2008، ص. 121.

⁸ - Н.А. Булганин, Н.С. Хрущев. Речи во время пребывания в Индии, Бирме и Афганистане. - М., 1955. С. 106.

- ن. آ. بولگانین، ن. س. خروشچف. بیانات هنگام سفر به هند، برما و افغانستان- مسکو، سال 1955. ص. 106.

⁹ - همانجا. ص. 106.....

صلح آمیز ایجاد نشده است. این دولت اجازه می‌دهد در خاکش در نزدیکی مرزهای اتحادشوروی پایگاههای امریکایی ایجاد شود. ما بصراحت می‌گوییم، ایجاد پایگاههای امریکایی در ساحه پاکستان نمیتواند ما را نگران نساند».¹⁰

جراید رسمی افغانستان تأکید ویژه بی بالای نگرانی ن.س. خروشچف به امر پیوستن ایران به پیمان بغداد نموده و همبستگی حکومت افغانستان را با بیاناتش ابراز نمودند: «ما بطور روشن می‌گوییم که هیچگاهی از اشتراک کنندگان پیمان بغداد، همانند هر گروه‌بندی دیگر ضد اتحادشوروی پشتیبانی نمی‌کنیم. برخوردی دیگر از جانب ما بمعنی نابینایی سیاسی میباشد. برای همه هویدا است که پیمان بغداد بر ضد اتحادشوروی و دیگر کشورهای صلحدوست است. بنابراین تضعیف این اتحاد جنگ طلب و یکی از منابع ماجراجویی های ممکن و وظیفه ما میباشد».¹¹

در رابطه به عکس العمل منفی پاکستان به سفر رهبری شوروی به افغانستان، خروشچف تأکید کرد: «افغانستان همسایه نیک ما است که با آن ما مناسبات دیرینه داریم. ما می‌خواهیم این روابط را تحکیم بخشیده و گسترش دهیم و امیدوارم سفر ما به افغانستان در این راستا یاری رساند».¹²

او پیرامون روابط اتحادشوروی و پاکستان خاطر نشان کرد: «ما بسیار می‌خواهیم تا چنین مناسبات دوستانه را با پاکستان نیز داشته باشیم، و این تقصیر ما نیست که تاکنون چنین روابطی ایجاد نشده اند. مگر ما با پیگیری برای بهبود این روابط بخاطر امر صلح تلاش خواهیم کرد».¹³

مناسبات افغانسئق و هند در آینده بارها از بوته آزمایش بدر آمدند. چنانچه در سال 1962 حکومت چین به تحریکات نظامی در مرز هند و تبت دست زد که در نتیجه هند بخشی از خاکش را از دست داد. در رابطه به این رویداد حکومت هند از ایالات متحده تقاضای کمک نظامی نموده و حتی از دادن ساحه یی نه چندان بزرگ برای پایگاه نظامی شان ابراز آمادگی کرد. در همان سال در پاکستان «قول اردوی صلح» به فعالیت آغاز کرد.¹⁴ بالاینهمه رویدادها، هند به ادامه سیاست باصطلاح «مشی نهر» ادامه داد. و مناسبات میان افغانستان و هند برشالوده همین سیاست ادامه مییافت.

2.2. روابط افغانستان با کشورهای منطقه

در درازنای تاریخ مناسبات مردمان افغانستان و هند روابط نزدیک دوطرف همواره برجستگی داشته اند. افغانستان برای هند همچون همسایه پاکستان از ارزش بزرگی برخوردار بوده و است، چونکه مخالفت با پاکستان وجه مشترک آنان بشمار میرود. هند و افغانستان همیشه علاقمند جدی حفظ تمامیت ارضی خویش بودند. بنابراین زمامداران هند از موقف کابل پیرامون مسأله پشتونستان و «خط دیورند» پشتیبانی میکردند.

در این میان در درازنای سالهای 60 در نظم جهانی دوقطبی «درزهایی» بمیان آمد. چنانچه ورود جنبش عدم انسلاک به عرصه بین المللی از اهمیت زیادی برخوردار شد.

هند و افغانستان در جنبش عدم انسلاک شرکت فعال داشته و به این ترتیب به پاکستان همانند کشور وابسته به بلوک نظامی و تهدید کننده آنان فشار می‌آوردند. ستراتیژی هند بر شالوده همکاری با افغانستان چیزی که پاکستان نمیخواست، استوار بود. هند تلاش میکرد تا افغانستان توانایی مقابله با پاکستان که همه جانبه میکوشید افغانستان را تضعیف نماید را داشته باشد.

¹⁰ - همانجا. ص. 106... -

¹¹ -- همانجا. ص. 107.... -

¹² - همانجا. ص. 107.... -

¹³ - همانجا. ص. 107..... -

¹⁴ --Белокреницкий В.Я., Москаленко В.Н. История Пакистана. XX век. - М., 2008. С. 121.

-بیلو کورینسکی و. یا، موسکالینکو و.ن. تاریخ پاکستان در قرن 20. مسکو، سال 2008، ص. 186. -

در چوکات کمکهای هند به بازرگانان افغانی در مواقع دشواری که در عرصه تجارتي و ترانزیتی میان افغانستان و پاکستان بمیان می‌آمد، آنکشور تسهیلاتی نوی را فراهم میکرد.

همچنان هیأت شرکت هوانوردی «ایندین ایر لاینس کورپوریشن» برای بحث پیرامون مسایل مربوط به انتقال اموال صادراتی و وارداتی افغانی توسط هواپیماهای این شرکت به کابل آمد.¹⁵ در نتیجه همکاری در عرصه هوانوردی دوطرف بنیاد شرکت مشترک هوایی «داریانا افغان هوایی شرکت» را گذاشتند که 51 درصد آن مربوط حکومت افغانستان و 49 درصد مربوط به شرکت مختلط امریکایی هندی «ایند امر» بود.¹⁶ پس از یکسال این شرکت پروازهایش را میان کابل و دهلی آغاز کرد.¹⁷ بر علاوه برای گسترش همکاریهای تخنیکی رییس اداره هوانوردی ملکی هند گوپتا بکابل آمد.¹⁸

در چوکات همکاریهای تخنیکی در ماه فیروری سال 1956 هیأت صنایع افغانستان جهت آشنایی با تولیدات پیشه وری، مؤسسات نساجی و مکاتب تخنیکی هند به آن کشور سفر کرد. در جریان این سفر قرارداد کمک تخنیکی هند به افغانستان بخاطر انکشاف صنایع نساجی امضا شد. هیأت افغانی همچنان با انکشاف اجتماعات روستایی هند آشنا شد.¹⁹

همچنان همکاریهای دوکشور در عرصه نظامی نیز گسترش مییافتند. در ماه اپریل 1956 هیأت نظامی افغانستان از هند دیدن نمود که در جریان آن قرارداد همکاری در عرصه آموزش کادرهای نظامی برای اردوی افغانستان نیز امضا شد.²⁰

در ماه فیروری سال 1957 هند نخستین نیروگاه اتمی اش را به بهره برداری سپرد. در مراسم گشایش آن معاون وزیر معادن و صنایع افغانستان سید عبدالاحد اشتراک نموده بود.²¹

همچنان همکاریهای دوجانبه در عرصه فرهنگی منجمهء صنعت سینما و آموزش تاریخ باستان افغانستان که هردو کشور را سخت بهم پیوند میداد، را نیز دربر میگرفت. دانشمندان هندی تاریخ باستانی رام هند را در کابل مورد پژوهش قرار داده و باستانشناسان و کارشناسان هندی با موزیم کابل همکاری نموده و کاوشهایی را در افغانستان انجام دادند.²²

در ماه فیروری 1956 محمد داوود با هیأت همراهانش از هند دیدار کرد. بر مبنای خبر روزنامهء حکومتی اصلاح،²³ در جریان مذاکرات دوطرف به همسویی و همخوانی منافع شان پیرامون مسایل مهمی چون لزوم اتکا به اصول روابط همکاری و همزیستی میان همه مردمان بمانابه شالودهء حفظ صلح جهانی تأکید ورزیدند. در جریان ملاقات محمد داوود خان با جواهر لعل نهرو اولی طی بیانه یی منجمه خاطر نشان ساخت که در همهء گوشه و کنار آسیا و افریقا تغییراتی بوقوع مییوندد و یکی از فاکتورهای صلح در زمان حاضر و گذشته بیداری ملیونها نفر از مردمان آسیا و افریقا میباشد. همچنان رهبر هند گفت: «...کشورهای ما در رفع تشنج بین المللی موجود موقف بیطرفانه گرفته و در هیچ

¹⁵ - АВП РФ. Ф. 042. Оп. 666. Пор. 1. П. 88.: آرشیف وزارت خارجه اتحاد شوروی.

¹⁶ - АВП РФ. Ф. 042. Оп. 666. Пор. 1. П. 88....: همانجا.

قابل یادآوریست که پسانها هواپیمایی آریانا با پان امریکن ایالات متحده شریک شده و سهم 49 درصدی خود را به آنشرکت واگذار کرد (مترجم). جهت معلومات بیشتر سایتهای زیر مربوط به بی بی سی فارسی و سایت وزارت ترانسپورت و هوانوردی ملکی دیده شوند:

http://www.bbc.com/persian/afghanistan/story/2007/12/071207_s-afghan-aviation.shtml

<http://motca.gov.af/fa/page/5884/5904>

¹⁷ - Анис, 14.10.1956.: روزنامه انیس مورخ 14 اکتوبر سال 1956 میلادی.

¹⁸ - Ислах, 5.09.1957.: روزنامه اصلاح مورخ 5 سپتامبر 1957 میلادی.

¹⁹ - Ислах, 11.02.1956.: روزنامه اصلاح مورخ 11 فیروری سال 1956 میلادی.

²⁰ - Ислах, 7.04.1956.: روزنامه اصلاح مورخ 7 اپریل سال 1956 میلادی.

²¹ - Анис, 7.02.1957.: روزنامه انیس مورخ 7 فیروری سال 1957 میلادی.

²² - Ислах, 17.05.1956.: روزنامه اصلاح مورخ 17 می سال 1956 میلادی.

²³ - Ислах, 12.02.1959.: روزنامه اصلاح مورخ 12 فیروری سال 1959 میلادی.

جنگ سردی و هیچ پیمان و بلوک نظامی اشتراک نمیورزند. موقفهای نامبرده مطابق منافع مشترک ما که عامل نزدیکی دوکشور است، میباشند».

محمد داوود متقابلاً صحبت کرده و موضع رسمی حکومت و مردم افغانستان را پیرامون حکومت و مردم هند بیان داشت. از جمله او گفت: «مردم افغانستان صمیمانه علاقمند نزدیکی روابط آینده با ملت کبیر هند میباشد. تاریخ گواه مبارزه مشترک ما است، زمانیکه مردم افغانستان، هند و کشورهای دیگر این گوشه دنیا برضد استعمار میوزمیدند. در روزهای دشوار هندوستان مردم افغانستان همیشه احساس دوستی نسبت به مردم هند داشتند. مردم هند بنوبه خود نسبت به مردم افغانستان در روزهای مبارزه بخاطر استقلال احساس همدردی میکردند». در رابطه به پیمانهای نظامی محمد داوود چنین گفت: «افغانستان همیشه سیاست بیطرفی و تبادلۀ آزاد افکار را پیش میبرد. این مثنی اساس سیاست ما را تشکیل میدهد... پیشبرد مثنی بیطرفی افغانستان و هند مطابقت نقاط نظر دو حکومت در مسایل بین المللی عامل نزدیکی افغانستان و هند است...»²⁴

مطبوعات افغانستان سفر محمد داوود به هند را طور گسترده بازتاب دادند. چنانچه روزنامه دولتی اصلاح در شماره مورخ 12 فیروری 1959 خویش نوشت: «سردار محمد داوود یک هفته است که در هند است. او به شهرهای دهلی، چندریگر، آگره و به ایالات پنجاب و بیهار رفته و از مؤسسات صنعتی دیدن نموده و با پلانهای جدید انکشاف هند آشنا شد.»²⁵

مناسبات افغانستان با هند به همکاریهای اقتصادی، سیاسی و فرهنگی محدود نمیشد. دوطرف فعالانه اطلاعات استخباراتی شان را پیرامون پاکستان تبادلۀ میکردند. برای این منظور هند امکانات پولی را در اختیار اداره استخبارات خارجی افغانستان برای کار در میان پشتونها قرار میداد.

در دوره صدارت محمد داوود گامهای مثبت و بشمارای در مناسبات میان افغانستان و ایران بوجود آمدند. این کشور بطور عنعنوی در شرق میانه نقش مهمی را بازی کرده و میتوانست به حکومت افغانستان در راستای مدرنیزه ساختن اقتصاد کمک مالی نماید.

در سالهای 50-60 اوضاع در ایران متشنج بود. رقابت میان امریکا و انگلیس بخاطر نفوذ در اینکشور ادامه داشت. بتاريخ 19 اگست 1953 در تهران با اشتراک سی. آی. ای. کودتای دولتی رخ داد. در نتیجه جنرال زاهدی نخست وزیر شد. پس از این کودتا ایران بشکل روشن از بیطرفی فاصله گرفته و سیاست اتحاد نظامی با ایالات متحده امریکا و داشتن روابط اقتصادی منحصر با دولتهای غربی را در پیش گرفت. چنانچه مذاکرات با انگلستان و ایالات متحده پیرامون نفت آغاز شدند. روابط دیپلماتیک قطع شده در خزان 1952 در دسامبر 1953 احیا شدند. کنسرسیومهای بین المللی نفت به استخراج گسترده نفت آغاز کردند. چنانچه پیشتر گفته شد، ایران در سال 1955 به پیمان بغداد شامل شد، درحالیکه افغانستان به حفظ سیاست بیطرفی اش ادامه میداد.

مگر بدون در نظر داشت تفاوتها در شیوههای سیاست خارجی و دگرگونیها در اوضاع درونی سیاسی افغانستان و ایران، دوطرف تلاش میکردند مواضع مشترکی برای استقرار مناسبات همسایگی نیک دریابند.

در همین زمان مناسبات دوکشور همسایه فعالتر شدند. در ماه جولای 1954 سفیر ایران در افغانستان محمود صلاحی با سرپرست وزارت اقتصاد ملی عبدالرووف ملاقات کرد که در جریان آن اساس احیای مناسبت اقتصادی گسیخته میان دوکشور گذاشته شد.²⁶

در ماه دسامبر همانسال به سفیر پیشین افغانستان در فرانسه جنرال محمد عمر اگریمان انتصاب به سفارت ایران داده شد.²⁷

²⁴ -Ислах, 12.02.1959. روزنامه اصلاح مورخ 12 فیروری سال 1959 میلادی.

²⁵ همانجا، روزنامه اصلاح مورخ 12 فیروری سال 1959 میلادی ...

²⁶ - همانجا، روزنامه اصلاح مورخ 12 فیروری سال 1959 میلادی... -

²⁷ -Анис, 12.12.1954. انیس مورخ 12 دسامبر سال 1954.

در این زمان مناسبات دوکشور بخاطر موضع ایران در رابطه به اسرائیل کمی تیره بود. شاه ایران محمد رضا پهلوی از جمله نخستین رهبران کشورهای اسلامی بود که تصمیم به برقراری روابط دیپلماتیک با اسرائیل گرفت. افغانستان از موضع انتقادی روحانیت رادیکال ایران که شاه را «وسیله سیاست صیہونیستها» میدانستند، حمایت میکرد.

افغانستان ایران را همچنان متهم به وفاداری به سیاست بریتانیا و فرانسه پیرامون کانال سویز میکرد. در این رابطه سفیر ایران محمود صلاحی کنفرانس مطبوعاتی دایر کرده و در جریان آن از حل عادلانه معضل کانال سویز به نفع مصر ابراز خرسندی کرد. او همچنان شایعات پخش شده در مطبوعات خارجی مبنی بر امکان برسمیت شناختن حکومت اسرائیل را رد کرد.²⁸

مناسبات افغانستان و ایران تحت شعاع نحوه استفاده از آب رودخانه هلمند نیز قرار داشت. در ماه جون 1955 وزیر خارجه افغانستان محمد نعیم به تهران رفت تا با اعضای حکومت ایران روی حل معضلات بمیان آمده پیرامون استفاده معقول از آب رودخانه هلمند گفتگو کند. مگر طوریکه پسانها معلوم شد، دوطرف بعلت مواضع متقابل پیرامون این مسأله به کدام پیشرفتی در این راستا دست نیافتند.²⁹ همزمان ایران در سال 1955 بدون توضیح علت خط پرواز تهران- زاهدان- قندهار- کابل را بست.³⁰

مگر از سال 1956 مناسبات دوکشور بشکل عادی برگشتند. چنانچه معاون وزیر امور خارجه محمد هاشم میوندوال بحیث نماینده پادشاه افغانستان و نصرالله بهنام همچون نماینده شاه ایران معاهده درازمدت میان ایران و افغانستان را پیرامون کمیساریهای مرزی امضا نمودند.³¹ در سال 1956 شرکت هوا پیمایی آریانا پرواز بین المللی میان کابل- تهران را آغاز کرد.³² و حتی بمثابه نشانه نیک روابط دوکشور برادر شاه ایران شهزاده شاهپور عبدالرضا پهلوی به کابل آمد.³³

همزمان عضویت ایران در سازمان سنتو واکنش منفی اتحاد شوروی را ببار آورد. ایران همواره تلاش میکرد اثبات کند که عضویت اش در سنتو بهیچوجه علیه اتحاد شوروی نمیباشد. از آنجاییکه افغانستان نیز با بدبینی به عضویت همسایگانش به عضویت سنتو میدید، در این رابطه مواضع کابل و مسکو نزدیک بودند. در این میان مطبوعات افغانستان بطور گسترده به بازتاب و تحلیل آغاز مذاکرات میان ایران و اتحادشوروی پیرامون معاهده عدم تعرض پرداختند.³⁴

روزنامه اصلاح خبر کوتاهی با عنوان «انتقاد تاس» را که در آن تذکر رفته بود که آژانس تلگرافی شوروی (تاس) رهبری ایران را بدلیل اینکه مذاکرات چند روز پیش آغاز شده در تهران میان هیات شوروی و حکومت ایران بی نتیجه شدن را انتقاد میکند، بازتاب داده بود. تاس خبر داده بود که با وجود آنکه هر دو طرف آمادگی شان را برای عقد معاهده عدم تعرض نشان داده بودند، حکومت ایران موافقه نکرد تا از بلوکهای نظامی خارجی که بر علیه اتحاد شوروی اند، بیرون شود. بر مبنای اطلاعات دیگر رییس جمهور امریکا د. آیزنهاور هنگام اقامت هیات شوروی به شاهنشاه ایران پیامی فرستاد که در آن خواست تا وی بدنیای غرب متکی بماند.

روزنامه انیس³⁵ با اتکا به اطلاعات آژانسهای خبری خارجی خبر داد که حکومت شوروی به ایران پیشنهاد آتی را داده است: اگر حکومت ایران موافقات نظامی شان با کشورهای غربی را لغو کند، در آنصورت اتحاد شوروی حاضر است با آنکشور معاهده عدم تعرض را برای پنجاه سال بسته و به ایران کمک گسترده اقتصادی را اعطا نماید. پس از چند روز این آژانسها باز هم خبر دادند که مذاکرات در اینمورد متوقف شده اند. همزمان خبر دیگری پخش شد که هیأت

²⁸ - اصلاح شماره مورخ 2 اگست 1954.- 2.08.1954. - اسلام

²⁹ - انیس مورخ 12 جون سال 1955.- 12.06.1955. - انیس

³⁰ انیس مورخ 29 می سال 1955. 29.05.1955. - انیس

³¹ - اصلاح شماره مورخ 27 جون 1956. 27.06.1956. - اسلام

³² - انیس مورخ 24 می سال 1956. 24.09.1956. - انیس

³³ - انیس مورخ 17 اگست 1975.- 17.08.1957. - انیس

³⁴ - اصلاح شماره مورخ 14 فبروری سال 1959..14.02.1959. - اسلام

³⁵ - انیس مورخ 13 فبروری 1959. 13.02.1959. - انیس

ترکی برای پیشبرد مذاکرات با حکومت ایران پیرامون کمکهای نظامی و اقتصادی ایالات متحده امریکا به ایران وارد شده است.³⁶

در آغاز سال 1959 طرح پروژه بی میان ایران و ایالات متحده امریکا آماده شد که بر مبنای آن در صورت تعرض کشور سومی بالای یکی از طرفین کمک متقابل دو سوی ارائه میشد. این سوال برای حکومت محمد داوود خان از اهمیت بزرگی برخوردار بود. در ماه فبروری سال 1959 روزنامه اصلاح در بخش «خبرهای مهم 24 ساعت» آگهی تحریک کننده بی را نشر کرد که طی آن آمده بود که بنابر اطلاع آژانس خبری «اسوشیتد پرس» از واشگتت آخرین موانع بمیان آمده هنگام عقد معاهده میان ایران و ایالات متحده امریکا رفع شده اند. پیشبینی میشد که در همان ماه بستن رسمی این عهد نامه صورت بگیرد. بر اساس اطلاع همان آژانس، ایران به دریافت کمک امریکا در حالت تهدید کشورهای کمونیستی پافشاری میکرد. ایالات متحده خبر داد که این نوع معاهدات فقط پس از تصویب مجلس سنا نافذ میشوند.³⁷

همزمان آژانس نامبرده پیشبینی میکرد که حکومت ایالات متحده امریکا نمیتواند با همه خواسته های ایران موافقت کند.

در این زمان اوضاع ایران به نسبت رویارویی ابوزیسیون و رژیم شاه بغرنج شد. در سال 1963 شاه بیک برنامه گسترده اصلاحات بنیادی اقتصادی- اجتماعی که بنام «انقلاب سفید» شهره شد، دست یازید. این برنامه شامل اصلاحات زمین (ارضی) که در جریان آن حکومت از درآمد های حاصله از فروش نفت قطعات زمین را از فیودالان خریده و به کشاورزان مشغول به آن به بهای 30% پایینتر از نرخ بازار بفروش میرساند، بود.

در حالیکه ایالات متحده از موقف محمد داوود خان پیرامون پشتونستان حمایت نمیکرد، همسایه غربی آن ایران با درخواست جانب افغانی ملاقات نمایندگان دو طرف (پاکستان و افغانستان، سمیع الله پویا) را سازماندهی کرد.³⁸ در ماه جولای 1962 شاه ایران محمد رضا پهلوی با برداشتن گامهای نخستین در راستای عادی شدن روابط افغانستان- پاکستان طی سفر رسمی از کابل دیدن کرد. ایران رسماً اعلام کرد که میتواند میانجی دوطرف باشد. هردو کشور این پیشنهاد را پذیرفتند. در سال 1963 در اسامبله عمومی ملل متحد وزیر خارجه ایران عباس آرام توانست وزیران خارجه دوسو را به میز مذاکره بنشانند.³⁹

تلاشهای ایران در آغاز بنابر موقف سختگیرانه دوطرف مؤفقانه نبودند. در آنزمان صدراعظم محمد داوود خان برای آنکه راه حل اوضاع بمیان آمده و انکشاف روابط با کشورهای دیگر را پیدا کند، مصرانه در نامه هایش از ظاهر شاه میخواست تا بوی صلاحیتهای بیشتر بدهد، مگر پادشاه از حالت اقتصادی کشور نگران بوده و بنأ به درخواستهای صدراعظم پاسخ نداد. در ماه مارچ 1963 ظاهر شاه استعفای رییس دولت محمد داوود خان بر اساس اینکه سیاست وی با پاکستان باعث بحران اقتصادی در کشور شده است، را خواست.⁴⁰

بجاست که یادآوری نماییم که حتی در سال 1958 شاه ایران محمد رضا پهلوی به افغانستان و پاکستان طرح پروژه سه جانبه باصطلاح «اتحاد آریایی» را پیشنهاد کرد.⁴¹ با این طرح شاه میپنداشت که چنین یک اتحادی برای کابل میتواند در حل معضلات پشتونستان کمک کند. بر علاوه افغانستان در این راستا میتواند کمک کشورهای سنتو را کمای کند. همزمان، رییس جمهور ترکیه نیز هنگام سفر به کابل از ایجاد فدراسیون کشورهای مسلمان غیر عرب یاد کرد. هردوی این پیشنهادها به ابتکار ایالات متحده امریکا برای جلب افغانستان به سیستم بلوکهای نظامی طرحریزی شده بودند، مگر همه این تلاشها ناکام شدند.

³⁶ - Анис, 12.02.1959.- 1959 - انیس مورخ 12 فبروری 1959

³⁷ - Ислах, 14.02.1959. 1959 - اصلاح شماره مورخ 20 فبروری سال 1959

³⁸ - Вахид Можда. отношения Ирана и Афганистана в XX веке. - Кабул, 2010. С.81.

وحید مزده. روابط سیاسی ایران و افغانستان در قرن بیستم. کابل سال 2010. ص. 81.

³⁹ - همانجا وحید مزده. روابط سیاسی ایران و افغانستان در قرن بیستم. کابل سال 2010. ص. 83.

⁴⁰ - Fraser-Tytler W.K. Afghanistan. 3d edition. - New York; - Toronto, 1967. C. 326

⁴¹ - محمد اکرام اندیشمند. ما و پاکستان. سال 2007، ص. 139.

همزمان در اوج گسترش تنش میان افغانستان و پاکستان حجم روابط اقتصادی و گردش کالاها با اتحاد شوروی افزایش یافت. این امر باعث نگرانی ایالات متحده آمریکا شد که از ورود افغانستان به ساحه نفوذ اتحاد شوروی میهراسید.

پس از این ابتکار تلاش برای عادی سازی مناسبات راولپندی (مرکز سیاسی آنزمان پاکستان) و کابل را دوباره شاه ایران محمد رضا پهلوی گرفت. مگر تلاش جدید نیز ناکام شد، چون هیچ یک از طرفین نمیخواست به سازش تن دهد. کابل پشتیبانی مسکو را در مسأله پشتونستان استفاده میکرد، مگر این حمایت نتایج واقعی را ببار نمیآورد. از سویی، بیشترینه سیاستمداران افغانی از وابستگی افزاینده اقتصادی و همچنان سیاسی افغانستان به اتحاد شوروی نگران بودند.

اپوزیسیون روبه افزایش مذهبی در ایران برضد سرباست «انقلاب سفید» که تلاشی برای سمتدهی ایران بشیوه غربی انکشاف کشور بود، قد علم کرد. این اپوزیسیون مذهبی توسط آیت الله خمینی رهبری میشد.

همزمان در کشور دیگر همسایه افغانستان- چین نیز دگرگونیهایی در جریان بود. پس از پایان جنگ دوم جهانی ارتش مردمی- آزادیبخش چین زیر رهبری مائوتسه دون اردوی چان کای شی را شکست داد. در نتیجه در سال 1949 جمهوری مردم چین ایجاد شد. رییس این دولت مائوتسه دون بود.

در سال 1955 میان حکومت جمهوری مردم چین و افغانستان موافقتی پیرامون برقراری مناسبات دیپلماتیک برقرار شد، چنانچه صدراعظم ج.م. چین چوئن لای و محمد نعیم به این مناسبت تلگرامهای تبریکی شانرا مبادله نموده و همزمان سفارتهای دو طرف در کشور هایشان گشایش یافت.⁴²

همچنان دوطرف برای برقراری مناسبات فرهنگی نیز تلاشهای شان را آغاز کردند. چنانچه برای آشنایی با مؤسسات آموزشی چین هیأت فرهنگی افغانی به آنکشور رفت. در ترکیب هیأت رییس تعلیمات ابتدایی وزارت معارف داکتر محمد اکرم، معاون انجمن تاریخ داکتر عبدالرحیم و مدیر مطبوعات ولایت قطغن میراحمد انصاری عضویت داشتند.⁴³

در ماه جولای 1956 رییس حکومت افغانستان محمد داوود دعوت صدراعظم جمهوری مردم چین چوئن لای را پذیرفته و قرار گذاشت سال بعد به چین سفر کند.⁴⁴ در ماه نوامبر همانسال محمد داوود از همتای چینی اش دعوت کرد تا از افغانستان بازدید کند. چنانچه در ماه جنوری 1957 او از مهمانش پذیرایی کرد.⁴⁵ چوئن لای در هنگام سفرش مبلغ 500 هزار افغانی را به جمیعت هلال احمر افغانی بخشید. و در ماه دسامبر 1957 محمد داوود سفر متقابلش را به چین انجام داد.⁴⁶ و هنگام سفرش در چین مبلغ 2000 دالر را به جمیعت هلال احمر آنکشور بخشید.⁴⁷

در سال 1959 بنابر تجاوز نیروهای چینی به تبت و فرار دالای لاما به هندوستان، مناسبات میان جمهوری مردم چین و هند بوخامت گرایید. در سال 1962 حکومت چین دوباره به عملیات جنگی علیه هند در تبت دست زد، که از این زاویه نزدیکی مناسبات چین و پاکستان آغاز شده و این امر باعث نارضایتی مسکو، دهلی و هم کابل شد. همچنان مناسبات کابل و پیکن بسردی گراییدند.

در سال 1954 جمال عبدالناصر در مصر بقدرت رسید. بسال 1956 او ملی شدن کانال سوئز را اعلام کرد.⁴⁸ اندیشه های محمد داوود و رهبر مصر ناصر در مسایل سیاست داخلی و خارجی بیشتر همسو بودند. این امر باعث رشد سریع روابط همه جانبه میان افغانستان و مصر شد.

⁴² - آرشف وزارت خارجه اتحاد شوروی... - АВП РФ. Ф. 042. Оп. 67а. Пор. 1. П. 88.

⁴³ - انیس مورخ 10 اکتوبر سال 1956. 10.06.1956. - Анис.

⁴⁴ - انیس مورخ 14 جولای 1956. - 14.07.1956. - Анис.

⁴⁵ - انیس مورخ 18 جنوری سال 1957. - 18.01.1957. - Анис.

⁴⁶ - آرشف وزارت خارجه اتحاد شوروی... - АВП РФ. Ф. 042. Оп. 44. Пор. 3. Инв. 178, 210. П. 59.

⁴⁷ - اصلاح مورخ 9 نوامبر سال 1957. 9.11.1957. - Ислах.

⁴⁸ - اصلاح مورخ 13 نوامبر سال 1956. 13.11.1956. - Ислах.

نظر به دستور رییس حکومت افغانستان وزیر خارجه محمد نعیم خان به مصر سفر نموده و با رییس جمهور پیشین آنکشور نقیب، صدر اعظم جمال عبدالناصر، وزیر خارجه، اعضای شورای انقلابی و گردانندگان روزنامه‌ها ملاقات کرد. در قاهره محمد نعیم از برخی کارخانه‌های نظامی و مکتب چتربازان (پراشوتیستها) بازدید کرد. در گفتگو با نماینده ژانسه باختر محمد نعیم با آب و تاب از پیشرفت مصر یاد کرد. نظر به اطلاع روزنامه انیس⁴⁹ از تاریخ 21 نوامبر سال 1954 در مصر از وزیر امور خارجه بگرمی پذیرایی شد. مطبوعات مصری گویا از موضع افغانستان در معضل پشتونستان و دادن استقلال به آن حمایت میکردند. در این رابطه روزنامه خبر داده بود که در آینده نزدیک صدراعظم مصر جمال عبدالناصر در راه سفر به جاکارتا از افغانستان دیدن میکند. بر علاوه روزنامه آرزومند بود که او از پشتونستان نیز بازدید کند.

در هنگام اقامت در مصر محمد نعیم خان پیرامون برخی مسایل سیاست خارجی کشور و از جمله روابط افغانستان و جهان عرب نیز توضیحاتی داد. چنانچه م. نعیم خان در مصاحبه با مدیر مسوول روزنامه «الاخبار» بتاريخ 22 اکتوبر خاطر نشان ساخت که افغانستان در کنفرانس کشورهای مسلمان آسیا و افریقا در جاکارتا اشتراک مینماید. وزیر امور خارجه افغانستان بدون بیان نظر اش پیرامون پیوستن افغانستان به بلوک «نیروی سوم» اشاره نمود که «اگر اتحادی از «نیروی سوم» ساخته شود، در آنصورت باید این نیرو غیر متعهد بوده و نباید به پیمانهای شرقی و غربی تمایل داشته و همچنان به هیچ یک از بلوکهای نامبرده ارجحیت قایل شود. در اینصورت میشود نه به نفع دیگران بلکه به نفع خویش و بخاطر آینده خویش خدمت کرد».⁵⁰ در رابطه به مناسبات اعراب و اسرائیل محمد نعیم خان تأکید کرد که «سیاست افغانستان که در راستای محبت به اعراب متمرکز بوده و آنها را در همه مسایل مربوط به اوطان شان پشتیبانی میکند، با سیاست عربها و بویژه مصر در رابطه با اسرائیل مطابقت دارد.»

در ماه اپریل سال 1955 وزیر دولت و عضو شورای انقلابی مصر محمد انورالسادات به کابل آمد. در میدان هوایی از وی رییس دفتر مطبوعاتی وزارت خارجه، محمد هاشم میوندوال، والی کابل، یک مأمور وزارت خارجه، سفیران مصر، هند، فرستاده عربستان سعودی و کاردار سفارت عراق پیشواز گرفتند. در همانروز محمد انورالسادات با محمدظاهرشاه و صدراعظم محمد داوود ملاقات کرد.⁵¹ در ماه اکتوبر همانسال محمد هاشم میوندوال به قاهره رفت تا مسأله ایجاد نمایندگی مطبوعاتی افغانستان در کشورهای خاورمیانه در قاهره را بررسی کند.⁵²

بزرگترین اقدام تهاجمی لندن در رابطه به فیصله حکومت مصر در راستای ملی شدن کمپنی سراسری کانال سوئز در زمان پس از جنگ در بهار سال 1956 صورت گرفت. پس از چند سال آ. ایدن در خاطراتش نوشت که آمادگی برای اقدام نظامی از سوی حکومت انگلیس دفعتاً پس از دریافت اطلاع مربوط به ملی شدن آن کمپنی صورت گرفت. «رؤسای ستاد ارتش دستور یافتند تا اگر شیوههای دیگر ممکن نباشند، پلان و گرافیک اجرای عملیاتی که هدفش اشغال کانال و برقراری امنیت آن باشد، را آماده نمایند.»⁵³

در هنگام بحران کانال سوئز در اتحادیه کشورهای کامنولت انشعاب واضح بوجود آمد.⁵⁴ در جلسه اسامبله عمومی ملل متحد مورخ 2 نوامبر سال 1956 بر علیه فیصله نامه ملل متحد برای قطع تجاوز انگلیس- فرانسه و اسرائیل همراه با کشورهای مهاجم نامبرده فقط استرالیا و زیلاند جدید رأی دادند. بیشترین کشورهای کامنولت از بریتانیا حمایت نکرده و هند و سیلون موضع قاطع دفاع از مصر را گرفتند. جواهر لال نهرو پسانها میگفت، درست در رابطه با بحران کانال سوئز نخستین بار موضوع امکان خروج هند از کامنولت بمیان آمد. همچنان بیانیه وزیر خارجه کانادا ل. پریسون نیز بیانگر آن بود که «کانال سوئز نخستین بار کامنولت انگلیس را در آستانه انشعاب قرار داد.»

⁴⁹ - روزنامه انیس مورخ 21 نوامبر سال 1954-21.11.1954 - انیس

⁵⁰ - روزنامه انیس مورخ 17 نوامبر سال 1954. 17.11.1954 - انیس

⁵¹ - انیس مورخ 7 اپریل سال 1955. 7.04.1955 - انیس

⁵² - انیس مورخ 6 اکتوبر سال 1955 م. 6.10.1955 - انیس

⁵³ - <http://works.tarefer.ru/54/100120/index.html>

⁵⁴ - <http://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/87>. Добровольное межгосударственное

объединение независимых государств, в которое входят Великобритания и почти все её бывшие доминионы, колонии и протектораты.

- اتحادیه دواطلبانه دول مستقلی که در گذشته مستعمره، نیمه مستعمره و یا تحت الحمایه انگلستان بودند.

در سال 1956 ظاهرشاه در مراسم جشن استقلال کشور اعلام کرد که مردم و حکومت افغانستان از اقدامات مصر در جهت ملی شدن کانال سوئز حمایت میکنند. بدین مناسب اتحادیه کشورهای عرب از شاه افغانستان سپاسگذاری کرد.⁵⁵ مسأله تجاوز بالای مصر در جلسه فوق العاده شورای وزیران زیر رهبری رییس آن محمد داوود بررسی شد. شورای وزیران درباره حدت اوضاع مصر خواستار توجه جدی ملل متحد و سرمنشی آن شد.⁵⁶

در همانروز حکومت محمد داوود خان سفیر مصر را در رابطه به اقدامات متجاوزانه انگلستان، فرانسه و اسرائیل برضد مصر پذیرفت، چنانکه سفیر مذکور به صدراعظم افغانستان درخواست رهبری مصر پیرامون اعطای کمک لازم به آنکشور را به وی رساند. محمد داوود به وی درباره موقف افغانستان که همانا پشتیبانی از مصر است، آگهی داده⁵⁷ و اعلام کرد که حکومت افغانستان کمک به اینکشور را یکی از وجایب اخلاقی و دینی خویش میبندارد.⁵⁸ محمد داوود همچنان از طریق رادیوی کابل نیز پیرامون رویدادهای پسین مصر بیانیه یی ایراد کرد.⁵⁹

در این رابطه همچنان نماینده دایمی افغانستان در ملل متحد عبدالحمید عزیز از اسامبله عمومی ملل متحد تقاضا کرد، تصمیمی پیرامون آتش بس و خروج تمام واحدهای متجاوزان از خاک مصر اتخاذ کند.⁶⁰ پس از آن رییس جمهور مصر از مردم و حکومت افغانستان بخاطر همدردی و پشتیبانی صادقانه سپاسگذاری کرد.⁶¹

بتاریخ 25 دسامبر 1956 شاه و صدراعظم افغانستان پیام سپاسگذاری را رییس جمهور جمال عبدالناصر دریافت کردند.⁶²

در همانروز رییس هلال احمر افغانی به سفیر مصر چکی به مبلغ 200 هزار دالر را که از اعانه مردم برای کمک به مصر جمع آوری شده بود، اهدا کرد.⁶³

در ماه می سال 1957 صدراعظم محمد داوود نظر به دعوت حکومت مصر با سفر حسن نیتی به قاهره رفت.⁶⁴

در ماه نوامبر 1957 صدراعظم افغانستان محمد داوود به جمال عبدالناصر بمناسبت انتخابش بحیث رییس جمهور جمهوری متحده عربی (مصر و سوریه) پیام تبریکی فرستاد.⁶⁵

در نیمه های دهه پنجاه با بقدرت رسیدن جمال عبدالناصر در مصر یک مثلث جالبی متشکل از سه رهبر: ناصر- نهرو- داوود- بمیان آمد. آنان اشتراک کنندگان فعال کنفرانس باندونگ کشورهای آسیا و افریقا در سال 1955 بوده با توافق هم سیاست خارجی شان را پیرامون مسایل منطقی و جهانی هماهنگ میکردند. از 18-24 اپریل همانسال در باندونگ هیأتهای افغانستان، مصر، هند و همچنان پاکستان، سیلون و برما حضور بهم رساندند.⁶⁶ وزیر خارجه افغانستان محمد نعیم رهبری هیأت افغانی (که متشکل از عبدالملک رحیمزی، محمد هاشم میوندوال، سفیر افغانستان در لندن داکتر نجیب الله، عبدالهادی داوی، عبدالرحمان پژواک، محمد غوث علیزی و سید قاسم رشتیا بود)⁶⁷ را بعهده داشت. او در پاسخ به پرسشهای خبرنگاران روزنامه های پایتخت پیرامون نتایج کنفرانس باندونگ گفت که این کنفرانس «رویداد تاریخی» برای کشورهای آسیا و افریقا میباشد. وی همچنان اعلام کرد، که با وجود تفاوت نظریات،

55 - آرشیف وزارت خارجه روسیه:..... 88. П. 2. Д. 68. Оп. 042. Ф. 1956. РФ. АВП

56 - همانجا.

57 - همانجا.

58 - همانجا.

59 - همانجا.

60 - همانجا.

61 - همانجا.

62 - АВП РФ. 1957. Ф. 042. Оп. 69. Д. 1. П. 83.-

63 - АВП РФ. 1957. Ф. 042. Оп. 69. Д. 1. П. 83.-

64 - АВП РФ. 1956. Ф. 042. Оп. 68в. Д. 2. П. 88.-

65 - همانجا....

66 - روزنامه اصلاح مورخ 13 فیبروری 1955 و انیس مورخ 16 اپریل 1955. م. 13.02.1955، انیس، 16.04.1955.

67 - *Даридз А.* Афганистан в XX веке. - Пешавар, 2007. С. 368-

امین الله دریچہ. افغانستان در قرن بیستم. پشاور. 2007 م. ص. 368.

اشتراک کنندگان کنفرانس به نتیجه واحد رسیده و تصامیمی که پاسخگوی منافع جهان است را اتخاذ نمودند. وی همچنان خاطرنشان کرد که هیأت افغانی بالای تحکیم روابط فرهنگی و اقتصادی میان کشورهای آسیا و افریقا و ملل دیگر صلحدوست جهان تأکید ورزیده و از پیشنهادهایی که در راستای تحکیم چنین مناسبات ارائه شدند، پشتیبانی میکند.⁶⁸

در ماه سپتامبر 1961 در شهر بلگراد نخستین کنفرانس جنبش عدم انسلاک گشایش یافت. این کنفرانس در بیشترین جهات ادامه عنعنات بنیانگذاران کنفرانس کشورهای آسیا- افریقا در باندونگ بود. رهبران غیر رسمی این جنبش هند و یوگوسلاویا بودند. در این جنبش بطور فعال افغانستان، مصر، اندونیزیا، غنا (گانا)، برما و کشورهای بسیار دیگر اشتراک داشتند. مرام جنبش عدم انسلاک تلاش برای دوری از کشورهای شرق و غرب نه بلکه دوری از رویارویی های متقابل آنان اعلام شد. کشورهای غیر منسلک مکلف شدند، سیاست مستقلی را پیش برده و به اتحادیه های نظامی ایکه این یا آن ابر قدرت شامل است، نپیوسته، از ایجاد پایگاه نظامی در خاک خویش جلوگیری نموده، طرفدار همزیستی مسالمت آمیز بوده و از جنبشهای آزادیبخش حمایت کنند.⁶⁹ اصول اساسی مندرج در اسناد نهایی کنفرانس باندونگ سال 1955 و جنبش عدم انسلاک عبارت بودند از:⁷⁰

1. احترام متقابل به تمامیت ارضی و استقلال یکدیگر،

2. عدم تعرض،

3. عدم مداخله در امور داخلی،

4. مساوات و سود متقابل،

5. همزیستی مسالمت آمیز.

2.3 مناسبات افغانستان با کشورهای غربی

در مرحله نخستین حکومت محمد داوود افغانستان و آلمان غرب فعالانه بهم نزدیک شدند. در سال 1954 در لندن میان سفارتهای دو کشور تبادل نامه ها پیرامون برقراری مناسبات دیپلماتیک صورت گرفت. در ماه سپتامبر 1954 حکومت افغانستان اگریمان سفیر جمهوری فدرال آلمان هرمان کیورینگ را صادر کرد.⁷¹ همچنان پس از نیم سال حکومت آلمان غرب اگریمان وزیر صحت عامه غلام فاروق را که بحیث سفیر افغانستان در بن تعیین شده بود، نیز صادر کرد.⁷² بقول روزنامه انیس در ماه دسامبر سال 1954 سرپرست وزارت اقتصاد عبدالرووف هنگام سفر به آلمان غرب طی یک کنفرانس مطبوعاتی از گسترش همکاریهای اقتصادی میان افغانستان و آلمان فدرال در عرصه های پلانگذاری و ساختمان مؤسسات صنعتی، راهها، ساختارهای آبرسانی و غیره پروژها در ولایات شمال افغانستان سخن زد.⁷³

⁶⁸ - АВР РФ. Ф. Посольства СССР в Афганистане, 1956. Оп. 68. Пор 2. П. 88.

آرشیف وزارت خارجه روسیه. فوند سفارت شوروی در افغانستان، سال 1956:

Оп. 68. Пор 2. П. 88. شماره:

⁶⁹ - http://www.diphis.ru/vozniknovenie_dvijeniya_neprisoedineniya-a1395.html-

⁷⁰ - <http://ru.wikipedia.org/wiki/>-

⁷¹ - *Ислах*, 11.09.1954. م. - سپتامبر 11 مورخ 1992

⁷² - *انیس* مورخ 9 فیروزی سال 1955 م. - 9.02.1955.

⁷³ - *انیس*, 20.12.1954. م. - 20 دسامبر سال 1954

در ماه اکتوبر سال 1955 سرپرست وزارت مالیه عبدالملک و رییس اداره تجارت و وزارت اقتصاد ملی محمد سرور به آلمان غرب برای یک سفر کاری رفتند.⁷⁴

همچنان در اکتوبر 1955 وزارت فواید عامه افغانستان با شرکت آلمانی «کوکس» قراردادی را در باره کارهای پژوهشی و آماده سازی طرح پروژه آبیاری امضا نمودند.⁷⁵ در همانسال بر مبنای قرارداد عقد شده با کمپنی «کوکس»، نخستین گروه انجینیران آلمان غربی برای طرح پروژه ساختمان میدان هوایی به کابل آمدند.⁷⁶ بر علاوه وزارت فواید عامه قرارداد دیگری را با شرکت آلمانی زیمنس درباره ساختمان عمارت نو مهمانخانه کابل و ساختمان جدید با تجهیزات نو تیلیفونخانه مرکزی را عقد نمود.⁷⁷ همچنان با شرکت نامبرده زیمنس قرارداد ساختمان خط تیلیفون میان کابل- مزار شریف⁷⁸ و تمدید خط تیلیفون- تلگراف میان کابل- قندهار - سپین بولدک بسته شد.⁷⁹

در سال 1957 به منظور گسترش همکاریهای تخنیکی، اقتصادی و بازرگانی هیأت اقتصادی آلمان فدرال به کابل آمد.⁸⁰

در ماه می همان سال نیروگاه برق سروبی که به همکاری شرکت زیمنس ساخته شده و برق کابل را تأمین میکرد، به بهره برداری سپرده شد. در مراسم گشایش این نیروگاه رییس شرکت پیتر فون زیمنس شخصاً اشتراک کرده بود.⁸¹ در همانسال شهرداری (شاروالی) کابل قراردادی را با شرکت نامبرده برای تأمین تجهیزات برقی و دستگاههای سینمایی⁸²، تنویر شهر و همچنان تهیه دستگاههای رادیویی موج کوتاه بست.⁸³ علاوه بر این میان شاروالی کابل و شرکت آلمانی دیگر موسوم به «هاینمان» نیز قراردادی پیرامون ساختمان مرکز گرمی آبی مسجد جامع پل خشتی امضا شد.⁸⁴

در سال 1957 میان افغانستان و آلمان فدرال معاهده تأمین وسایل سیستم کانالیزاسیون کابل و همچنان میان شرکت کوکس و وزارت فواید عامه قراردادی پیرامون ساختمان و بازسازی دانشگاه (پوهنتون) کابل عقد شد.⁸⁵

آلمان غرب به افغانستان در آموزش قطعات و واحدهای وزارت داخله کمک فعال رساند. در سال 1957 بنابه دعوت قوماندانی عمومی ژاندارم و پولیس مشاور آلمانی در امور ژاندارم آلبرت ویزیل به کابل آمد.⁸⁶

بکمک آلمان غرب در کابل مکتب میخانیکی ساخته شد که مدیر آن کارشناس آلمانی هرمان دیتریخ بود. پس آنها کاردار سفارت آلمان فدرال از مکتب میخانیکی بازدید کرده و به رییس تعلیمات تخنیکی و وزیر معارف محمد حیدر مواد آموزشی بصری تخنیکی را با تجهیزات لابراتواری بخشید.⁸⁷

طوریکه از نمونه های بالا برمیآید، محمد داوود علاقمندی اش را به آلمانها پنهان نکرده و در زمان صدارتش بطور همه جانبه میکوشید تا این مناسبات را گسترده تر ساخته و تحکیم بخشد.

مناسبات افغانستان با کشور بزرگ دیگر غربی- فرانسه بنا بر سیاست سرکوبگرانهء حکومت آنکشور در الجزایر و مراکش (مغرب) بدلیل آنکه حکومت افغانستان از تلاشهای مردم مسلمان اینکشور برای استقلال پشتیبانی میکرد، تیره

⁷⁴ - روزنامه اصلاح مورخ 24 اکتوبر سال 1955 م. 24.10.1955 - اسلام

⁷⁵ - روزنامه انیس مورخ 30 اکتوبر سال 1955 م. 30.10.1955 - انیس

⁷⁶ - روزنامه اصلاح مورخ 31 اکتوبر سال 1955 م. 31.10.1955 - اسلام

⁷⁷ - روزنامه اصلاح مورخ 27 فیبروری سال 1956 م. 27.02.1956 - اسلام

⁷⁸ - روزنامه انیس مورخ 26 اکتوبر سال 1955 م. 26.10.1955 - انیس

⁷⁹ - روزنامه اصلاح 15 فیبروری سال 1956 م. 15.02.1956 - اسلام

⁸⁰ - انیس مورخ 8 می سال 1957 م. 8.05.1957 - انیس

⁸¹ - آرشیف وزارت خارجه روسیه: ...: 83. П. 1. Д. 69. Оп. 042. Ф. 1957. РФ. АВП

⁸² - همانجا -

⁸³ - همانجا -

⁸⁴ - همانجا -

⁸⁵ - همانجا -

⁸⁶ - آرشیف وزارت خارجه روسیه: ...: 83. П. 1. Д. 69. Оп. 042. Ф. 1957. РФ. АВП

⁸⁷ - همانجا -

بود. در ماه سپتامبر 1955 وزارت خارجه افغانستان به سفیرانش در فرانسه، انگلستان و ایالات متحده امریکا دستور داد که به حکومت اینکشورها نگرانی حکومت افغانستان بعثت رویدادهای شمال افریقا را بیان نمایند.⁸⁸ در سال 1956 صدراعظم هند ج. لعل نهرو پیشنهادی را مبنی بر حل صلح آمیز مسأله الجزایر طرح کرد، که هدف آن پشتیبانی از دولتهای شمال افریقا برای استقلالشان بود. افغانستان ازین ابتکار حمایت کلی اش را اعلام کرد.

مگر صرفنظر از موضع جدی حکومت محمد داوود خان در برابر سیاست استعماری فرانسه در مراکش و الجزایر و پشتیبانی کابل از موضع مصر در مسأله کانال سوئز، افغانستان میکوشید با فرانسه مناسباتش را گسترده سازد. بتاريخ 6 جنوری سال 1959 نخستین قرارداد بازرگانی و همکاری تخنیکی میان افغانستان و فرانسه عقد شد. این قرار داد را از سوی افغانستان وزیر تجارت شیرزاد و از طرف فرانسه سفیر فرانسه در کابل کریستیان بل امضا نمودند.⁸⁹

تا اینزمان افغانستان در درازنای سالیان زیاد بصورت عنعنوی مناسبات گرم با فرانسه داشت، بویژه در عرصه های تخنیکی، فرهنگی و علمی. آموزگاران، طبیبان و باستانشناسان فرانسوی در افغانستان کار کرده و به افغانها در بخشهای گوناگون کمک میکردند. بسیاری از دانشجویان افغانی و منجمله شخص ظاهرشاه و صدراعظم محمد داوود همانسانیکه پیشتر یادآوری شد در فرانسه آموزش دیده بودند.⁹⁰ آنها از نزدیک با فرهنگ و رسوم فرانسه آشنایی داشتند که در امر داشتن مناسبات دوستانه میان دوکشور مؤثر بود.

در هنگام صدارت محمد داوود مسأله انکشاف مناسبات متقابلاً مفید میان افغانستان و فرانسه و عقد قراردادی برای همکاریهای بازرگانی و تخنیکی بمیان آمد.⁹¹ عقد قرارداد یاد شده بتاريخ 6 جنوری سال 1959 گام مهمی در راستای تحکیم روابط میان دو کشور بود. با بستن این قرارداد، افغانستان امکان آنرا بدست آورد تا نه تنها کمکهای تخنیکی را بدست آورد، بلکه میتوانست به فرانسه، مواد خام مانند پشم، پنبه، قره قل، پوستهای حیوانات دیگر، میوههای خشک، نباتات دارویی و دانه های روغنی که فرانسه به آنها ضرورت داشت و از آنجا فرآوردههای صنعتی فرانسوی مانند تجهیزات و وسایل ساختمان بند و انهار، ابزار برقی، سامانها و ماشینها برای پیشبرد کارهای عام المنفعه، وسایل تخنیکی برای کشف و استخراج نفت، تجهیزات و وسایل لازمی برای امور کشاورزی، مخابرات، هوانوردی، وسایل

⁸⁸ - روزنامه اصلاح مورخ 8 سپتامبر 1955 م. - *Ислах*, 8.09.1955.

⁸⁹ - یادداشت مترجم:

قابل یاد آوریت که در دوره صدارت سردار محمد داوود مناسبات افغانستان با کشورهای دیگر اروپایی نیز آغاز شده و با تحکیم یافتند.

چنانچه در پایان سال ۱۹۵۴ سفیر افغانستان در انگلستان نجیب الله (تورویانا) از همتای هالندی اش در لندن وزیر پیشین امور خارجه آقای د. ا. ستیکر درخواست نمود ببیند، آیا دولت هالند آماده است روابط متقابل دیپلماتیک با افغانستان را ایجاد کند. نجیب الله در مذاکرات سال ۱۹۵۰ با لامپینگ سهیم بوده بناً پیشبرد طرحهای قبلاً ارایه شده را پیشنهاد میکرد. او در نظر داشت همزمان بحیث سفیر غیر مقیم در دنهاگ (لاسه) ایفای وظیفه کند. در ماه جولای ۱۹۵۵ جلسه نهایی دیپارتمنت جنرال سکرتری (وزارت امور خارجه) تصمیم نهایی را گرفته و فیصله نمود که به دهلی جدید مأموریت نمایندگی غیر مقیم در کابل نیز واگذار شود. بدلائیل سیاسی گزینیه اینکه سفارت کراچی نمایندگی هالند را کند، رد شده و طرح تهران بعثت عملی و بویژه فقدان راه مناسب مواصلاتی غیر معقول پنداشته شد. بناً گزینیه دهلی بمتابهء بازیگر بزرگ سیاسی در این عرصه با در نظر داشت اینکه افغانها خود دهلی نو را ترجیح میدادند مطرح شد.

بالآخره هلیب (سفیر هالند در دهلی)، در سال ۱۹۵۶ بکار آغاز کرده و در ماه اکتوبر همانسال به کابل رفت تا اعتماد نامه اش را بحیث سفیر غیر مقیم تقدیم حکومت افغانستان کند. این در واقع آغاز عملی روابط سیاسی و قونسل افغانستان و هالند بود.

پسانها جانشین هلیب یونکر خ. بیلابرتس فان بلوکلاند در ماه اپریل ۱۹۶۱ در کابل پس از ۱۱ روز انتظار قادر شد، اعتمادنامه اش را بحیث سفیر (غیرمقیم) به شاه افغانستان تقدیم کند. دیده شود: فراز و فرود تاریخی، مناسبات دوجانبهء افغانستان- هالند، اثر آ. ث. فان در زوان، ترجمهء خلیل و داد سایت کابل ناته:

http://www.kabulnath.de/Sal-e-Nohum/Shoumare_201/Dr.Khalil%20Wadad.html

⁹⁰ - *Даридз А.* Афганистан в XX веке. Пешавар, 2007. С. 304-

امین الله دریچه. افغانستان در قرن بیستم. پشاور. 2007 م. ص. 304.

⁹¹ - *Ислах* 8.01.1959. - روزنامه اصلاح، مورخ 8 جنوری 1959 م.

لازمی برای کشف معادن، تجهیزات برای صنایع نساجی، موترها، ظروف چینی، رابر، مواد کیمیایی و خوراکی را وارد نماید.⁹²

در زمانیکه نرخ فرانک پول رایج فرانسوی کاهش یافته بود، این قرار داد عامل مؤثری در افزایش خریداری کالاهای فرانسوی شد که افغانستان هم به این فرآوردهها و هم فروش کالاهای افغانی سخت ضرورت داشت.

در آنروزها در بسیاری از کشورهای جهان از رهبر کلویزماتیک فرانسه جنرال دوگل به نیکی یاد میکردند. زمانیکه او بقدرت رسید حکومت محمد داوود خان امیدوار بود که مسأله الجزایر حل و فصل خواهد شد. در آنوقت مردم الجزایر برضد تسلط فرانسه مبارزه میکرد. زمانی که جنرال دوگل پست نو اش را احراز کرد، مبارزه در الجزایر حادتر از گذشته شد.⁹³ حکومت محمد داوود همانند کشورهای بیشمار اسلامی نگران آن بود که رهبر نو فرانسه کدام مشی را پیشرو خواهد گرفت. گرچه رهبری فرانسه در آنزمان به فعالیتش برضد جنبش آزادیبخش الجزایر ادامه داد، مگر محمد داوود امیدوار بود که حکومت فرانسه به اقدامات عاقلانه یی برای حل این معضل دست یازد. در نتیجه این مسأله مطابق خواست مردم الجزایر حل و فصل شده و آندولت استقلالش را بدست آورد.⁹⁴

2.4 روابط افغانستان با ابرقدرتها

حتی در پایان سالهای 40 در کابل از تلاشهای متجاوزانه مسکو میهراسیدند. در اینباره عبدالمجید زابلی وزیر اقتصاد هنگام سفر سال 1948 اش که تلاش داشت قرضه یی باندازه 118 میلیون دالر را بدست آورد، یادآوری کرده بود. وزیر نامبرده همچنان تقاضای کمک نظامی را برای امنیت داخلی در صورت شورش ممکن قبایل کرده بود. مگر واشنگتن به یک تهدید دیگر توانمند شوروی علاقمند بود. و این موضوع را عبدالمجید زابلی بخوبی درک میکرد، چنانچه او گفته بود که افغانستان میتواند در یک جنگ احتمالی علیه شوراهای نقش مثبتی را بازی کند: «افغانستان خوب تسلیح شده و مورد حمایت ایالات متحده امریکا میتواند، از پیشروی شورویها بسوی هندوکش جلوگیری کند و این امر سهمی به پیروزی نیروهای مسلح غرب است... البته، زمانیکه جنگ آغاز شود، افغانستان میتواند، شکست بخورد و اشغال شود. مگر روسها توان آنرا نخواهند داشت تا اینکشور را مطیع خود سازند. افغانستان میتواند و توانایی آنرا دارد تا یک جنگ پارتیزانی (چریکی) را در درازمدت به پیش ببرد».⁹⁵

مگر اداره ترومن علاقه یی به برداشتهای احساساتی و امکانات توانمند افغانستان که توسط وزیر افغان بیان شدند، نشان نداد. برای ایالات متحده امریکا معضلات هند و پاکستان اولویت داشته و افغانستان در آنزمان برایشان کدام ارزش ویژه و یا استراتژیکی را نداشت.

اداره واشنگتن به افغانستان توصیه کرد، در صورت جنگ با اتحادشوروی موقف بیطرفی اش را حفظ کند. همزمان امریکا نمیخواست با افغانستان بسیار نزدیک شود، چون میهراسیدند هر نوع فعالیت غرب در اینکشور شاهی باعث تحریک اقدامات شورویها برای استقرار کنترل شان شود، چون از نگاه جیوپولیتیکی اتحادشوروی بمراتب نزدیکتر به افغانستان بود.

درسالهای 50 سفارت ایالات متحده در کابل شرایطی را به حکومت افغانستان پیشنهاد کرد که در صورت قبول آنها اینکشور اسلحه امریکایی را بدست میآورد: جلوگیری از نفوذ اتحاد شوروی؛ برقراری مناسبات دوستانه با امریکا؛ تامین امنیت داخلی در کشور و جستجوی راههای حل معضله رویارویی افغانستان- پاکستان.⁹⁶

⁹² همانجا: روزنامه اصلاح، مورخ 8 جنوری 1959 م. - 8.01.1959 -
⁹³ - روزنامه اصلاح مورخ 13 جنوری سال 1959 م. - 13.01.1959 -
⁹⁴ - Бюллетень афганской прессы, 13.01.1959, №9. - شماره 9. -
⁹⁵ - Даридз А. Афганистан в XX веке. Пешавар, 2007. С. -338
امین الله دریغ. افغانستان در قرن بیستم. پشاور. 2007 م. ص. 338-
⁹⁶ - Даридз А. Афганистан в XX веке. Пешавар, 2007. С. 301

گرچه ایالات متحده و افغانستان پیش از ایجاد پاکستان روابط شان را برقرار کرده بودند، پس از ایجاد آن ایالات متحده آمریکا علاقمند انکشاف فعال همکاری با افغانستان بویژه در عرصه نظامی نبود. پاکستان برای ایالات متحده آمریکا به نزدیکترین متحد در منطقه تبدیل شد، بنابراین آمریکا به این کشور کمکهای فزاینده بی از جمله در امر تقابل فزاینده آن با افغانستان روی مسأله «خط دیورند» و پشتونستان ارائه میکرد.

در سال 1949 در زمانیکه بحران سیاسی میان افغانستان و پاکستان پیرامون معضله پشتونستان بوجود آمد، کابل نگران توان نظامی اش بود. در گام نخست محمد نعیم خان بوسپله سفیرش در واشنگتن از ایالات متحده خواستار کمک شد. همچنان محمد داوود خان که در آن زمان در کابینه شاه محمود خان وزیر دفاع بود، از ایالات متحده آمریکا تقاضای خرید اسلحه را کرد. پیش از این در سال 1947 زمانیکه صدراعظم شاه محمود خان سفر کاری به ایالات متحده داشته، از آمریکا خواستار کمک نظامی شده بود، واشنگتن علاقمند دادن کمک نشده و برای ارائه آن یکسلسله شرایط سختی را پیشکش نمود: 100 درصد پیش پرداخت خریداری اسلحه، انتقال آنها با امکانات خودی تا افغانستان و دادن ضمانت از سوی ملل متحد که اسلحه نامبرده فقط به اهداف دفاعی بکار خواهد رفت.⁹⁷

خودداری ایالات متحده از دادن اسلحه به افغانستان نشان داد که باوجود آرزومندی افغانستان آن کشور علاقمند انکشاف همکاری نظامی نیست. بدون همکاری ایالات متحده افغانستان نمیتوانست، ترانزیت اسلحه آمریکایی را از طریق بندر کراچی و یا انتقال آن از راه ایران ممکن سازد. هویدا بود که آمریکاییها بخاطر همسویی روابط شان با پاکستان نمیخواستند به افغانستان کمک کنند.

در سال 1950 ایالات متحده با گسیل نماینده شان به کابل نقش میانجیگیر در رویارویی افغانستان و پاکستان را بعهده گرفتند. برعلاوه اهداف استراتژیک واشنگتن فراتر از معضل پشتونستان بود. با تشویق کابل به اینکه به تقاضای پاکستان پاسخ مثبت دهد، آمریکا حتی در آن زمان میخواست افغانستان را به بلوک نظامی ساخته و پرداخته خودش که قرار بود، ساحه بی را «از باسفور تا کشمیر» شامل ترکیه، ایران، افغانستان و پاکستان را دربر گیرد، بکشاند. مگر کابل به امر پیوستن به برنامه های استراتژیک غرب در منطقه آمادگی نشان نداد، چون امیدوار پشتیبانی ایالات متحده از داعیه پشتونستان نبود.⁹⁸

در سال 1953 صدراعظم محمد داوود خان از خطر همکاری یکجانبه ایالات متحده و پاکستان که بی ثباتی و برتری نظامی پاکستان نسبت به افغانستان را دربر داشت، گفته و از آمریکا خواست با افغانستان نیز همکاری نماید. مگر آمریکاییها باز هم از پذیرش این درخواست به بهانه مسأله ناهل پشتونستان خودداری کردند.

در ماه دسامبر 1953 معاون رییس جمهور آمریکا ریچارد نیکسن از کابل بازدید کرد.⁹⁹ در جریان مذاکرات طرفین مسأله کمک اقتصادی به افغانستان را بحث نمودند. با تماس به معضله افغانستان- پاکستان، نیکسن پیشنهاد کرد، بهتر است، افغانستان با خودداری از خواستهایش پیرامون پشتونستان به رفع تنش میان دو کشور کمک کند. این موضع نیکسن برای محمد داوود غیر قابل پذیرش بوده و او را داشت بزودی برای جلب کمک به اتحادشوروی مراجعه کند. نیکسن در مصاحبه با امر آژانس باختر سید قاسم رشتیا در برابر سؤالش که منافع ایالات متحده در افغانستان چیست، پاسخ داد: «افغانستان خیلی از ما دور است. برای ما دشوار است در این کشور منافع داشته باشیم».¹⁰⁰

«شما از افغانستان بازدید کردید و میدانید که این کشور آزدیخواه است که توانسته از استعمار جهانی استقلالش را بدست آورد. پندار شما درباره این کشور چیست؟». «این برایم رومانیک است، مگر ما از تلاش افغانستان برای استقلال پشتیبانی میکنیم».

امین الله دریچ، افغانستان در قرن بیستم، پشاور، 2007 م. ص. 301-.

⁹⁷ - *Мухаммад Екрам Андейшманд. Мы и Пакистан.* - Б.м., 2007. С.262.-

- محمد اکرام اندیشمند، ما و پاکستان سال 2007 م. ص. 262.

⁹⁸ - *Коргун В.Г. История Афганистана XX век.* - М., 2004. С. 301.-

کارگون و. گ. تاریخ افغانستان در قرن بیست. م. سال 2004. ص. 301.

⁹⁹ - *Анис, 14.12.1954.* م. 1954 سال دسامبر 14 مورخ 14 دسامبر سال 1954 م. سال 2004. ص. 301.

¹⁰⁰ - *Танин З. Афганистан в XX веке (1900-1996 гг.).* - Тегеран, 2004. С. 105.-

ظاهر طنین. افغانستان در قرن بیستم. (1996-1900)، تهران سال 2004 م. ص. 105.

در پاسخ به آخرین پرسش مبنی بر اینکه آیا ایالات متحده امریکا حاضر است در این کشور سرمایه گذاری کند، نیکسن گفت: «ما نمیتوانیم در کشوری سرمایه گذاری کنیم که قوانین اش را نمیدانیم. تا زمانی که ضمانتهای لازم را نداشته باشیم، نمیتوانیم سرمایه گذاری کنیم». این موضوع را پسانها کارمند برجسته اداره دولتی ایالات متحده امریکا و کارمند پیشین سفارت امریکا در کابل لیون پولادا نیز تأیید کرد.¹⁰¹

در سالهای 60 در اسناد محرم وزارت خارجه امریکا که پسانها علنی شدند، دیپلمات امریکایی در افغانستان آگنوس وان وارد¹⁰² به حکومتش توصیه میکرد در امر برقراری مناسبات عادی میان افغانستان و پاکستان همکاری کرده و همچنان در عرصه نظامی به افغانستان کمک کند چونکه به نظرش کمک نظامی به افغانستان به حل رویارویی با پاکستان کمک میکند. مگر رهبری واشنگتن مشورههایش را نادیده گرفت. در آنسالها افغانستان بارها برای جلب کمک نظامی به ایالات متحده مراجعه کرد، مگر شرط امریکا برای این کمک چشمپوشی افغانستان از داعیه پشتونستان بود. با اینهم مذاکرات با ایالات متحده در سطوح گوناگون پیشبرده میشدند. مگر شرایط اعطای کمک نظامی همچنان برای افغانستان غیر قابل پذیرش بودند.¹⁰³

ایالات متحده با دقت مراقب روابط کابل و کراچی (پایتخت آنزمان پاکستان. مترجم) پیرامون پشتونستان بود. به این منظور در کابل چهره‌های رسمی و غیر رسمی ایالات متحده حاضر شدند. چنانچه وان اینگرت عضو انجمن دوستان شرق میانه و فرستاده پیشین ایالات متحده امریکا در افغانستان به کابل آمد.¹⁰⁴ همچنان بتاريخ 24 جون 1954 نیکولس ج. تینچر کارمند اداره دولتی ایالات متحده برای بررسی حجم کمکهای ممکن امریکا از کابل دیدن کرد.¹⁰⁵ در ماه جولای 1954 مقاله‌ی در روزنامه انیس¹⁰⁶ نشر شد که در آن خبر داده شده بود، نویسنده امریکایی دونالد ویلبر که سه سال پیش از آن به این کشور آمده و کتابی و یک سلسله مقالات در باره افغانستان نوشته است، دوباره آمده است. اینبار وی گویا برای پژوهش تاریخ و اتنوگرافی پشتونستان آمده بود. پس از یکماه اداره عملیات خارجی ایالات متحده شش نفر کارشناسش را برای کمک تخنیکی و اجرای پروژه وادی هلمند گسیل کرد.¹⁰⁷

بتاریخ 25 اکتوبر 1954 ویلیام سپین عضو سازمان خاورمیانه (فوند فورد) وابسته به دانشگاه کولمبیا و اتنوگراف که مسأله پشتونستان را تحقیق میکرد، به کابل آمد.¹⁰⁸

در ماه اکتوبر سال 1954 باز هم افغانستان از ایالات متحده تقاضای کمک تسلیحاتی کرده و به این منظور محمد داوود برادرش محمد نعیم خان را از کابل فرستاد، تا وی با وزیر خارجه ایالات متحده جورج فوستر داليس در بینهاره مذاکره کند. پس از دوماه بالاخره امریکاییها به جانب افغانی و همچنان سفیر پاکستان در واشنگتن از نتیجه گفتگوها چنین خبر دادند: «پس از بررسی همه جانبه درباره کمک نظامی ایالات متحده به افغانستان تصمیم گرفته خواهد شد. ولی داليس روی خودداری افغانستان از داعیه پشتونستان پافشاری میکرد. افغانستان از سوی خود نارضایتی جدی اش را بخاطر افشای مواد مذاکرات پیرامون تحویل اسلحه اعلام کرد.¹⁰⁹

در ماه نوامبر سال 1954 نماینده اداره شهرداریهای امریکا روبرت کلیفورد¹¹⁰ به کابل آمد. همچنان نمایندگان ویژه رییس جمهور و وزیر خارجه امریکا مانند جیسینت، ماگگی و ریچارد برای مذاکرات و مشوره با رهبران افغانستان

¹⁰¹ - Poullada, Leon B. Afghanistan and the United States: the Crucial Years // The Middle East Journal. - Spring 1981. Vol. 35, №2. C. 184.

¹⁰² - Agnus van Ward-

¹⁰³ - Даридз А. Афганистан в XX веке. - Пешавар. 2007. С. 338

امین الله دریخ. افغانستان در قرن بیستم. پیشاور 2007. ص. 338

¹⁰⁴ - АВР РФ. Ф. 042. 1954. Оп. 666. Д. 1. П. 83. ...: آرشیف وزارت خارجه اتحاد شوروی

¹⁰⁵ - همانجا...-

¹⁰⁶ - همانجا...-

¹⁰⁷ - خبرنامه سفارت امریکا در کابل 24 جولای سال 1954. -

¹⁰⁸ - همانجا...-

¹⁰⁹ - Даридз А. Афганистан в XX веке. - Пешавар. 2007. С. 339

امین الله دریخ. افغانستان در قرن بیستم. پیشاور 2007. ص. 339 -

¹¹⁰ - انیس مورخ 2 نوامبر سال 1954 م. - 2.11.1954 -

به کابل آمدند تا آنها را معتقد سازند مسأله پشتونستان را از اجندای شان بردارند، چون پاکستان یگانه دهلیر رساندن انواع گوناگون کالاها از ایالات متحده امریکا بود.

ریچاردز جیمز¹¹¹ با مقامات رسمی افغانستان پیرامون دکترین آیزنهاور مذاکراتی را پیرامون کمک مستقیم به افغانستان در صورت تهدید کمونیستی پیش میبرد. برای بحث روی این دکترین محمد داوود جلسه شورای وزیران را دایر کرد. در نتیجه فیصله شد، که افغانستان در صورتی پیشنهاد ایالات متحده را میپذیرد که از آن واژه «خطر کمونیستی» برداشته شود، چون افغانستان را نه اتحادشوروی و نه چین تهدید نمیکنند. پس از آن امریکاییها با درک نزاکت مسأله از پیشبرد بیشتر مذاکرات خودداری کردند.¹¹²

مرام نمایندگان نامبرده امریکایی آن بود که افغانستان را تطمیع نمایند تا دکترین آیزنهاور را با اصول همکاریهای اقتصادی آن بپذیرد.

محمد داوود سیاست بیطرفی را حفظ کرده و تلاش میکرد مناسبات عادی را با ایالات متحده برقرار کند. او میپنداشت که با پیشبرد سیاست عدم انسلاک میتوان به همکاری اقتصادی هر دو ابر قدرت امیدوار بود. محمد داوود همانند سلف اش شاه محمود برای پیشبرد مؤفقانه سیاست اقتصادی و بویژه مدرنیزه کردن اردو میخواست از امریکا کمک بگیرد، مگر بقول برادر زاده اش عزیز نعیم، ایالات متحده درخواستهایش را برای دفاع از منافع ملی افغانستان نپذیرفته و به وی پیشنهاد کرد تا عضویت پیمان بغداد درآید.¹¹³ و اشننگتن با درک بهبودگی تلاشهایش بویژه پس از تدویر لویه جرگه سال 1955 که بدوام بیطرفی افغانستان تأکید کرد، بتدریج از فشارش بالای اینکشور کاست مگر تلاشهایش برای کشاندن افغانستان به ساحه نفوذش را ادامه داد.¹¹⁴

در سال 1955 میان دوکشور یک اختلاف نظر دیگر نیز پدید آمد. افغانستان مخالف جدی برسمیت شناختن اسرائیل بود. پیرامون این مسأله مبارزه شدید سیاسی درگرفت. در ماه جنوری حکومت افغانستان به حکومت انگلستان و امریکا بخاطر دادن اعتماد نامه سفیران شان جهت کار در اسرائیل احتجاج کرد.¹¹⁵ سپس فعال سیاسی امریکایی خانم او. لورد به کابل آمد و با وزیر امور خارجه و اعضای دیگر حکومت ملاقات کرد. او. لورد با آنها مسایل مربوط به روابط امریکا افغانستان را بحث کرده و بنابر بعضی منابع در گفتگوها با محمد نعیم خان ابن خانم موضع ایالات متحده نسبت به اسرائیل را توضیح داد.¹¹⁶ همچنان یک گروه از اعضای کنگره امریکا به کابل آمده و با صدراعظم ملاقات کردند.¹¹⁷ وکلای امریکایی سپس برای مذاکرات بعدی راهی دهلی شدند.¹¹⁸

در ماه نوامبر سال 1955 سفیر ایالات متحده در کابل انگوس اوورد با محمد ظاهر شاه ملاقات کرده و مواضع امریکا را پیرامون پشتونستان و اسرائیل توضیح داد.¹¹⁹ بقول یک کارمند سفارت امریکا در افغانستان که نخواسته نامش افشأ شود، اگنوس اوورد، «داوود را نفرین کرده، او را آدم محیل، نا مطمئن و بیپروا میپنداشت»، و «دفتر سی. آی. ای. در کابل که بالای اوورد تأثیر بزرگی داشت، همراه با همکاران پاکستانی اش و مخالفان خانواده شاهی دست به توطئه میزد تا رژیم داوود را «بیثبات» سازند. بقول پروفیسور ل. پولادا «انچنین اقدامات امریت دفتر سی. آی. ای. بازیگوشی ناشی از دایم الخمری و کراکتر کابوایی نبوده»¹²⁰ بلکه کلاً مطابق مثنی رسمی اداره امریکا در رابطه به افغانستان بود.

در سال 1956 زمانیکه آ. اوورد در ملاقات تودیدی پیش از برگشت به وطنش با لحن آمرانه به محمد داوود توصیه کرد از کمکهای تخنیکی- اقتصادی و نظامی شوروی خودداری نماید، داوود به همصحبتش با تعقل و منطق از خودداری

¹¹¹ -Richards James-

¹¹² -Даридз А. Афганистан в XX веке. -Пешавар. 2007. С. 345

امین الله دریخ. افغانستان در قرن بیستم. پیشاور 2007. ص. 345

¹¹³ -Танин З. Афганистан в XX веке (1900-1996 гг.). - Тегеран, 2004. С. 104.

- ظاهر طنین. افغانستان در قرن بیستم. (1900-1996)، تهران سال 2004م. ص. 104.

¹¹⁴ - Арунова М.Р. Афганская политика США в 1945-1999 гг. - М., 2000. С. 7.

¹¹⁵ -Ислах, 13.01.1955. مورخ 13 جنوری سال 1955م.

¹¹⁶ -Анис, 11.01.1955. مورخ 11 جنوری سال 1955م.

¹¹⁷ -АВП РФ. Ф. 042. 1954. Оп. 666. Д. 1. П. 83.... آرشیف وزارت خارجه روسیه.

¹¹⁸ -Анис, 13.11.1955. مورخ 13 نوامبر سال 1955م.

¹¹⁹ - Анис, 26.11.1955. مورخ 26 نوامبر سال 1955 م.

¹²⁰ - Poullada, Leon B. Afghanistan and the United States: the Crucial Years // The Middle East Journal. - Spring 1981. Vol. 35, №2. С.184.-

امریکا برای دادن چنین کمکها یادآوری کرده و با قاطعیت توصیه های خودخواهانه آنرا همچون «هیستری امریکایی» رد کرد.

م. داوود از واقعیت دلایل اقدامات ایالات متحده نسبت به افغانستان بخوبی آگاه بود. مگر همزمان او نمیتوانست به تحقیر و ذلت به آدرشش از هر جایی که میبود، تن دهد و کسی را که چنین کاری میکرد با عمل همانند پاسخ میداد. مگر برخورد امریکا نسبت به معضله پشتونستان برای افغانستان همچنان مهمترین مشکل بود. زمانیکه تمام تلاشهای امریکا برای کشاندن افغانستان به بلوکهای نظامی ناکام مانده و پاکستان عضو سیاتو و پیمان بغداد بود، ایالات متحده از پاکستان در امر ایجاد «ایالت واحد پاکستان غربی» حمایت کرد.¹²¹

بتاریخ 21 دسامبر 1955 واشنگتن دوباره آمادگی خویش را برای میانجیگری در رویارویی پاکستان و افغانستان نشان داد. بتاریخ 6 مارچ 1956 سازمان نظامی سنتو که پاکستان عضو اش بود، اعلام کرد خط دیورند را همچون مرز رسمی دوکشور برسمیت میشناسد.¹²²

در اینزمان پاکستان دوباره مرزش با افغانستان را بست. این امر باعث ترانزیت کالاهای افغانستان از طریق خاک اتحادشوری شد. حکومت شوروی به این کار موافقت کرد. افغانستان با ایالات متحده امریکا معاهده پی داشت برای کمکهای اقتصادی. مگر این کمک را نمیشد از طریق خاک اتحادشوری انتقال داد، بنابراین امریکا برای انتقال ترانزیت کالاهایش از خاک ایران دست بکار شد.

ایالات متحده با ادامه و عده کمک به افغانستان از اینکشور تقاضا میکرد تا از داعیه اش در مقابل پاکستان برای پشتونستان بگذرد. بتاریخ 9 فیرووری 1957 دیپلمات بانفوذ امریکایی چیستر بوولز که درگذشته سفیر امریکا در هند بود، تلاش نمود تا در مسأله ترانزیت کالاهای امریکایی و هندی از خاک پاکستان به افغانستان میانجیگری کند. به این منظور او به کابل آمد. بدنبال وی مسوول اداره همکاریهای بین المللی هالستر بکابل آمد.¹²³ همچنان نماینده ویژه رییس جمهور امریکا ریچاردز به کابل آمده، با شاه و صدراعظم ملاقات کرده و از آنجا به پیشاور رفت.¹²⁴ در اعلامیه مشترک نشرشده در کابل از طرف ایالات متحده اعلام شده بود، که آنکشور از «استقلال افغانستان حمایت میکند».

در مقابل سفر ریچاردز پادشاه افغانستان از کاکایش شاه محمود خان صدراعظم پیشین خواست تا به امریکا سفر کرده و با شخص رییس جمهور آیزنهاور ملاقات کند. و در ماه فیرووری سال 1958 صدراعظم محمد داوود دعوتنامه د. آیزنهاور را برای بازدید از واشنگتن بدست آورد. بتاریخ 24 جون 1958 محمد داوود به امریکا سفر کرد.¹²⁵ او با رییس جمهور د. آیزنهاور و وزیر خارجه آ. داللس و رییس بانک صادرات و واردات امریکا س. اوگ گفتگو کرده، در کنگره امریکا و سنای آن بیانیه داده و با داللس قرارداد همکاریهای فرهنگی را امضا کرد.¹²⁶

در ماه اکتوبر سال 1961 در اوج تشنج نوبتی مناسبات افغانستان و پاکستان رییس جمهور امریکا جان کنیدی کمک میانجیگرانه اش را پیشکش نمود.¹²⁷ پیشنهاد وی پذیرفته شده و بتاریخ 2 نوامبر نماینده اداره ایالات متحده لیوینگستون میرچانت¹²⁸ از پایتخته ای هر دو کشور بازدید کرد. مگر عادی سازی روابط دوکشور عملی نشد. حکومت افغانستان برای این منظور باز نمودن مرزها را همچون پیش شرط طرح کرد، مگر حکومت پاکستان به این امر تن نداد. قابل یاددهانی است که با وجود علاقمندی به عادی سازی روابط افغانستان و پاکستان امریکا اینبار نیز از موضع پاکستان دفاع کرده و افغانستان را ترغیب میکرد تا از داعیه اش پیرامون خط دیورند بگذرد.

¹²¹ - Губар М.Г.М. Афганистан на пути истории. - Кабул, 1967. С. 328.

غبار. میرغلام محمد افغانستان در مسیر تاریخ. کابل، 1967، ص. 328.

¹²² - Коргун В.Г. История Афганистана XX век. - М., 2004. С. 320.-

¹²³ - روزنامه انیس مورخ 18 فیرووری سال 1957 م. - 18.02.1957. - انیس.

¹²⁴ - روزنامه انیس از 31 مارچ 1957 و 3 اپریل 1957 م. - 31.03.1957، 3.04.1957. - انیس.

¹²⁵ - روزنامه اصلاح مورخ 25 فیرووری سال 1958 م. - 25.02.1958. - اسلام.

¹²⁶ - Ghaus, Abdul Samad. The Fall of Afghanistan. Pergamon-Brassey's Defense Publishers. - Virginia, USA. 1988. С. 87-

¹²⁷ - Adamec L.W. Historical dictionary of Afghanistan. 2d edition. - Lanham, London, 1997. С. 360-

¹²⁸ - Livingston Merchant-

در سال 1962 وزیر خارجه افغانستان محمد نعیم خان از واشنگتن دیدار کرد. در ملاقات با رییس جمهور جان کندی او تقاضای گشودن راه ترانزیت از ایران را کرد. مگر امریکاییها به این درخواست وقعی نگذاشتند. با اینهم در سال 1962 معاهده بی درباره انتقال ترانزیت کالاها از خاک ایران به افغانستان میان حکومت افغانستان و ایران امضا شد.¹²⁹

با نتیجه گیری از اینها میتوان گفت، پشتیبانی یکجانبه ایالات متحده امریکا از پاکستان در قضیه پشتونستان باعث شد تا این بحران دوکشور همسایه بغرنجتر شود. جالب است که پاکستان از این معضله توانست به نفعش بهره برداری کرده و مؤفقانه روابطش با ایالات متحده امریکا را گسترش دهد، در حالیکه افغانستان که نقش مدافع خلق پشتونستان را داشت، قربانی سیاست ناسنجیده خود شد. ایالات متحده از سوی خود نیز نمیخواستند به افغانستان افغانستان نزدیک باشند، چون هراس داشت که هر نوع فعالیت غرب در افغانستان میتواند با اقدامات متقابل شوروی بخاطر کنترل این کشور مواجه شود، زیرا اتحاد شوروی از نگاه جیوپولیتیک بسیار نزدیکتر به افغانستان بود.

خودداری کابل از پذیرش «دکترین آیزنهاور» شانس افغانستان را برای بدست آوردن کمک ناچیز اقتصادی و نظامی از امریکا در آنزمان کمتر ساخت. بهر حال، پسانها، بادر نظر داشت کمکهای نظامی شوروی به افغانستان، روابط پهناور آن با اتحاد شوروی و باهراس از اینکه مواضع بی آنهم ضعیف خویش را در آنکشور از دست میدهد، واشنگتن به همکاری با کابل بویژه در عرصه های معارف، کشاورزی، معادن و صنایع تن داد.

مهمترین پروژه همکاری با واشنگتن در تمام دوران صدارت محمد داوود خان قرارداد ساختمان سیستم آبیاری وادی هلمند بود، که هنوز در سال 1946 با شرکت امریکایی «مورین نادن» امضا شده بود. در سال 1954 مجلس سنا و پادشاه افغانستان توافقنامه با بانک امریکایی صادرات و واردات را پیرامون دادن قرضه یی به اندازه 5،18 میلیون دالر برای ادامه ساختمان جاده ها و سیستم آبیاری در وادی رودخانه های هلمند و ارغنداب تأیید کردند.¹³⁰ در ماه نوامبر همانسال بخاطر بازتاب جریان کار سیستم آبیاری یک گروه ژورنالیستان و مستند سازان امریکایی در رأس لویل توماس به قندهار آمد، که در آنجا آنان با سیستم آبیاری آشنا شده و از آن فیلمبرداری کردند. پیرامون سفر این گروه به افغانستان روزنامه انیس نوشت، که افغانها به امریکاییان علاقمندی داشته و میخواهند که در کتابها و فیلمهای شان تغییرات بمیان آمده در افغانستان در 35 سال گذشته بازتاب یابند.¹³¹

در ماه دسامبر سال 1955 در سه شماره خبرنامه مطبوعاتی سفارت ایالات متحده در کابل گزارشی پیرامون حجم کمکهای اقتصادی امریکا به افغانستان در سه سال گذشته پخش شد. در اینگزارش چنین ارقام آمده بودند: اداره عملیات خارجی ایالات متحده برای کمک تخنیکی به اینکشور 9،6 میلیون دالر و به وزارت زراعت افغانستان کمکی بلغ بر 1.123 هزار دالر اعطا کرده است.¹³²

در ماه فبروری سال 1956 میان ریاست پروژه آبیاری هلمند و اداره کمکهای بین المللی امریکا به ادامه قراردادهای گذشته موافقتنامه تفصیلی یی برای کمک تخنیکی در ساختمان کانالها، بهبود آبیاری، انکشاف زراعت، صحت عامه و بهداشت و پرورش کادرهای پیداکوژی عقد شد.¹³³ مگر استفاده از آب رودخانه هلمند همچنان در روابط با کشور همسایه ایران نقطه اختلاف نظر پنداشته میشد. ایالات متحده امریکا در حل اختلاف نظر پیرامون استفاده از هلمند به میانگیری پرداخت، چونکه خود در آن بعثت پروژه امریکایی ساختمان کانال هلمند ذینفع بود. امریکا را موقف ایران مبنی بر اینکه اجرای این پروژه به حق آنکشور در استفاده از آب رودخانه هلمند ضرر میرساند، نگران ساخته بود. بتاريخ 13 مارچ سال 1956 برای اشتراک در مذاکرات پیرامون این مسأله هیأت افغانستان به واشنگتن رفت که در ترکیب آن افراد شامل بودند: سفیر افغانستان در واشنگتن محمد کبیر لودین (رییس هیأت)، عبدالمجید زابلی، مدیر شعبه اول سیاسی وزارت خارجه فضل امجد شیرزاد، سرپرست مدیریت سوم سیاسی وزارت خارجه عبدالحکیم طیبی (مشاور در امور حقوقی) و میر محمد رضا (مشاور مسایل تخنیکی).¹³⁴

¹²⁹ - Коргун В.Г. История Афганистана. XX век. - М., 2004. С. 321-

¹³⁰ - اسلام، مورخ 18 سپتامبر 1954م. - 18.09.1954

¹³¹ انیس، 3.11.1954م. 3 نوامبر سال 1954م.

¹³² - Пресс-бюллетень посольства США в Афганистане. Декабрь 1955 г.

بولتن مطبوعاتی سفارت ایالات متحده امریکا در کابل. دسامبر سال 1955م.

¹³³ - همانجا. بولتن مطبوعاتی سفارت ایالات متحده امریکا در کابل. دسامبر سال 1955م.

¹³⁴ . روزنامه اصلاح مورخ 13 مارچ سال 1956م. 13.03.1956

در ماه جون سال 1956 در کابل میان ریاست پروژه وادی هلمند و نمایندگی همکاریهای بین المللی امریکا یک موافقتنامه اضافی برای کمک 500 هزار دالری برای افغانستان جهت پیشبرد امور مراقبت و کنترل ساختارهای آبیاری، خرید تجهیزات و پرورش انجیران آبیاری بسته شد.¹³⁵ برای آشنایی با این پروژه گروه بزرگی از کارشناسان امریکایی وارد افغانستان شده و برداشتهایش را با رییس پروژه آبیاری هلمند در میان گذاشت.¹³⁶ در ماه جون سال 1957 میان اداره کمکهای بین المللی امریکا و حکومت افغانستان قرارداد همکاری پیرامون اعطای کمک 75،5 میلیون دالری بدولت شاهی افغانستان برای پیشبرد پروژه آبیاری هلمند امضا شد.¹³⁷ در همانسال کارشناسان بزرگ آبیاری مانند د. ب. فوروز و دکتر بریگس مدیر کالج کشاورزی دانشگاه ایومینگ ایالات متحده جهت آشنایی با حجم کارهای انجام شده ایالات متحده و سرمایه گذاریها برای آبیاری هلمند و پرورش کادرها برای این پروژه در خود افغانستان به آن کشور آمدند.¹³⁸ واشنگتن برای آمادگی کادرها در افغانستان مبلغ اضافی 8،2 میلیون دالر را تخصیص داد.¹³⁹

برای تأمین انرژی برق پروژه هلمند برای ساختمان نیروگاه برق دیزلی باتوان 1000 کیلووات قراردادی میان دوکشور بسته شد.¹⁴⁰ بدنبال این بخاطر تحقق پروژه آبیاری هلمند و ارغنداب میان وزیر مالیه عبدالملک و آمر اداره همکاریهای بین المللی ایالات متحده سپایدر موافقتنامه اضافی بی برای اعطای قرضه بی برای این پروژه به افغانستان عقد شد.¹⁴¹

باوجود کارهای مداوم برای این پروژه حیاتی برای افغانستان محمد داوود خان بار بار برخی جوانب کمک امریکاییها برای آبیاری وادی هلمند از جمله بدرزا کشیدن آن و غیر مؤثریت سیستم آبیاری وادی هلمند که ساختمان آنرا کمپنی امریکایی پیش میبرد، را منفی ارزیابی میکرد. بقول محمد داوود خان این پروژه به «نماد شرمندگی امریکا» در افغانستان تبدیل شد.¹⁴² البته علت چنین حرفهای تند صدراعظم به آدرس ایالات متحده در وجود خود امریکاییها نهفته بود. بر اساس برآوردهای نخستین انجام شده در سال 1946 اجرای این پروژه توسط شرکت امریکایی «موریسن نادسن» باید به افغانستان بالغ به 17 میلیون دالر تمام میشد، که از حساب ذخایر پوست قره قل افغانی به ارزش 20 میلیون دالر تمویل میشد. این ذخایر افغانستان در دوسال نخستین آن خرچ شده و بحکومت محمد داوود یک پروژه ناتکمیل به ارث رسید.¹⁴³ برای انجام این پروژه قرضه بی اضافی به ارزش 21 میلیون دالر از بانک صادرات و واردات امریکا گرفته شد.

ایالات متحده تا حدودی در تحویلی غله نیز به افغانستان کمک میکرد. در ماه اکتوبر سال 1956 سفیر افغانستان در واشنگتن محمد کبیر لودین و آمر اداره کمکهای بین المللی امریکا هالستر قراردادی را برای خرید 40 هزار تن گندم امضا کردند.¹⁴⁴ در خبرنگارنامه سفارت امریکا در کابل خبری نشر شده بود مبنی بر اینکه بنابه درخواست حکومت افغانستان ایالات متحده امریکا به افغانستان 50 هزار تن اضافه تر گندم را تحویل میدهد، تا کمکی به رفع کمبود غله بعلت خشکسالی در اینکشور باشد. در بولتن خبری آمده بود که این مقدار غله به افغانستان طور اعانه داده شده میشود، مگر پول بدست آمده از درک فروش آن بحساب خاصی برای استفاده در تمویل پروژههای ساختمانی بکار خواهد رفت. در خبرنگارنامه همچنان تذکر رفته بود که ایالات متحده برای سومین بار به درخواست افغانستان جهت رفع مشکلات ناشی از کمبود غله بعلت خشکسالیهای اخیر پاسخ مثبت داد. در سال 1958 همانند 1956 باز هم به افغانستان 40 هزار تن گندم تحویل داده شد.¹⁴⁵

¹³⁵ - Арشیф وزارت خارجه روسیه: 1956. Ф. 042. Оп. 68в. Д. 2. П. 88.

¹³⁶ - همانجا...

¹³⁷ - Ислах, 01.07.1957. - اصلاح 1 جولای سال 1957 م.

¹³⁸ - Анис, 23.07.1957. - روزنامه انیس مورخ 23 جولای سال 1957 م.

¹³⁹ - Анис, 23.07.1957. - همانجا:

¹⁴⁰ - Анис, 19.09.1957. - روزنامه انیس مورخ 19 سپتامبر 1957 م.

¹⁴¹ - Ислах, 3.07.1958. - روزنامه اصلاح مورخ 3 جولای سال 1958 م.

¹⁴² - Poullada, Leon B. Afghanistan and the United States: the Crucial Years // The Middle East Journal. - Spring 1981. Vol. 35, №2. C. 184.

¹⁴³ - Губар М.Г.М. Афганистан на пути истории. - Кабул, 1967. С. 222.

غبار م. غ. م. افغانستان در مسیر تاریخ، کابل سال 1967، ص. 222.

¹⁴⁴ - Ислах, 7.10.1956. - اصلاح 7 اکتوبر سال 1956 م.

¹⁴⁵ - بولتن مطبوعاتی سفارت ایالات متحده امریکا در کابل. سال 1958 م.

اداره کمکهای بین المللی امریکا در سالهای 50 میلادی به ایران جهت انکشاف روستاهایش کمک میکرد. ایالات متحده همچنان به کارشناسان افغان مشورهایی را در جهت بهبود امور روستاها بویژه برنامه انکشاف دهات میداد. به اینمنظور در ماه نوامبر 1956 امریکاییها رییس انکشاف دهات افغانستان نورالحق را به تهران برای آشنایی با شیوه کار اداره کمکهای بین المللی امریکا در ایران دعوت کردند.¹⁴⁶ پسانها این موسسه به افغانستان 116 هزار دالر را جهت پرورش کارشناسان اندازه گیری زمین تخصیص داد.¹⁴⁷

صنایع معدنی نیز یکی از بخشهای همکاری با افغانستان بود. حتی در سال 1953 تا 1955 وزارت معادن و صنایع افغانستان از طریق اداره عملیات بین المللی خارجی ایالات متحده امریکا کمکی باندازه 270 هزار دالر را بدست آورد.¹⁴⁸ و در سال 1956 از طریق همین اداره عملیات بین المللی خارجی ایالات متحده امریکا مبلغی به ارزش 5،2 میلیون دالر کمک شد.¹⁴⁹ در ماه اپریل سال 1958 نظر به درخواست وزارت معادن و صنایع کارشناسان امور قانونگذاری معادن و همکاریهای بین المللی امریکا هریک میلر و سرکول به کابل آمدند. آنها در عرصه ترتیب قوانین امور معادن و سروی نفت،¹⁵⁰ همکاری نموده و در ماه جولای همانسال میان معاون وزارت معادن و صنایع و رییس اداره همکاریهای بین المللی ایالات متحده سپایدر قراردادی پیرامون دادن قرضه 200 هزار دالری امریکایی برای انجام امور عکاسی هوایی خاک افغانستان امضا شد.¹⁵¹

امریکا همچنان به افغانستان در انکشاف هوانوردی ملکی کمک میکرد. به این منظور بدولت شاهی افغانستان قرضه قابل ملاحظه یی اعطا شد. در ماه جون سال 1956 در کابل قرارداد همکاری میان حکومتهای افغانستان و ایالات متحده امضا شده که بر شالوده آن اداره همکاریهای بین المللی امریکا به افغانستان 14،5 میلیون دالر کمک کرد، که از جمله 5 میلیون دالر این مبلغ بشکل قرضه درازمدت و بقیه همانند کمک اقتصادی برای رشد هوانوردی ملکی تخصیص داده شده بود.¹⁵² در اجلاس خزانی ولسی جرگه و سنا این موافقتنامه تصویب شد و در ماه نوامبر سال 1956 افغانستان مبلغ وعده داده شده را بدست آورده و همزمان هیأت نماینده گی شرکت امریکایی «پان امریکن» برای مذاکره با شرکت هوانوردی آریانا به کابل آمد.¹⁵³

نماینده گی همکاریهای بین المللی ایالات متحده در ماه جون 1957 به شرکت آریانا 3،2 میلیون دالر را برای خرید هواپیماهای نو تحویل داد.¹⁵⁴ برای بررسی چگونگی کمکهای تخنیکی در عرصه هوانوردی ملکی امر بخش همکاریهای بین المللی ایالات متحده چارلز کروود نیز بکابل رفت.¹⁵⁵ او نیز قراردادی را با وزارت فواید عامه پیرامون همکاری مبلغ 300 هزار دالری کمک تخنیکی امضا نمود.¹⁵⁶ پس از سه ماه طرفین باز هم قراردادی را برای رشد ترانسپورت هوایی افغانستان از جمله ساختمان میدان هوایی بین المللی در قندهار، بستند. جهت امضای این موافقتنامه رییس هوانوردی ملکی عبدالکریم حکیم به واشنگتن رفت.¹⁵⁷ همچنان طرفین موافقتنامه یی را برای کمک اضافی 3 میلیون دالری برای اجرای این پروژه امضا نمودند.¹⁵⁸ کار برای ساختمان میدان هوایی را همان شرکت «موریسن- ناسون» پیش میبرد.¹⁵⁹ بر علاوه در این زمان میان ریاست ترانسپورت افغانستان و اداره همکاریهای بین المللی امریکا یک قرارداد دیگر درباره ساختمان دو ترمیمگاه موتر در شهرهای کابل و قندهار امضا شد.¹⁶⁰

همچنان امریکا به افغانستان در ساختمان جاده ها کمک میکرد. چنانچه در ماه جولای سال 1958 میان وزیر فواید عامه محمد کبیر لودین و امر اداره همکاریهای بین المللی ایالات متحده سپایدر در کابل قرارداد ساختمان جاده کابل-

¹⁴⁶ - روزنامه انیس مورخ 29 نوامبر سال 1956 م. - انیس، 29.11.1956.

¹⁴⁷ - روزنامه انیس مورخ 3 جولای سال 1957 م. - انیس، 3.07.1957.

¹⁴⁸ - بولتن مطبوعاتی سفارت ایالات متحده امریکا در کابل. از تاریخ 14 دسامبر سال 1955 م.

¹⁴⁹ - روزنامه اصلاح مورخ 19 نوامبر سال 1956 م. - اسلام، 19.02.1956.

¹⁵⁰ - روزنامه اصلاح مورخ 10 اپریل سال 1958 م. - اسلام، 10.04.1958.

¹⁵¹ - روزنامه انیس مورخ 1 جولای سال 1958 م. - انیس، 1.07.1958.

¹⁵² - آرشیف وزارت خارجه روسیه: ... - АВР РФ. 1956. Ф. 042. Оп. 68в. Пор. 2. П. 88.

¹⁵³ - همانجا....

¹⁵⁴ - روزنامه انیس، مورخ 10 جون سال 1957 م. - انیس، 10.06.1957.

¹⁵⁵ - خبرنامه آژانس اطلاعاتی باختر مورخ 17 جون 1957 م. - Бюллетень агентства «Бахтар» от 17.06.1957.

¹⁵⁶ - آرشیف وزارت خارجه روسیه: ... - АВР РФ. 1957. Ф. 042. Оп. 69. Пор. 1. П. 83.

¹⁵⁷ - همانجا....

¹⁵⁸ - همانجا....

¹⁵⁹ - همانجا....

¹⁶⁰ - همانجا....

قندهار - سپین بولدک - قندهار بامضاً رسید. مصارف ساختمان این جاده بارزش 18 ملیون و 993 هزار از حساب اداره همکاریهای بین المللی ایالات متحده تمویل میشد.¹⁶¹

حکومت محمد داوود خان از ایالات متحده خواست که در آمادگی کادرهای ملی به افغانستان همکاری کند. در سال 1954 بنابه دعوت وزارت معارف پرفیسوروان دانشگاه کولمبیا میلدرت فایرچایلد، کنیت اوین و ویلارد یاکوبسون به افغانستان آمده و بحیث مشاوران در وزارت معارف بکار پرداختند.¹⁶² برای هماهنگ سازی فعالیتهای دانشمندان امریکایی در کابل عضو انجمن دوستان خاور میانه امریکا و سفیر پیشین ایالات متحده در افغانستان نیز بکابل آمد.¹⁶³

قابل یاددهانی است که در آنزمان افغانستان کشور جالبی بوده و از حساب توریزم عواید چشمگیری داشت. در سال 1954 رییس دفتر امریکایی جهانگردی لوس آنجلس هایفل نیز به افغانستان آمد تا آنکشور را به جمع ممالک شامل سفرهای جهانی جلب کند.¹⁶⁴ همچنان امر بخش توریزم اداره همکاریهای بین المللی کووارگ هم بکابل رفت.¹⁶⁵

ایالات متحده کارمندان وزارت معارف را جهت تبادل تجارب در عرصه فرهنگ، آموزش و رسانه ها نیز به امریکا دعوت مینمودند. از جمله در سال 1955 رییس تعلیمات متوسطه وزارت معارف محمد اکرم به امریکا برای آشنایی با سیستم تعلیمات آنجا رفت.¹⁶⁶ برای آشنایی با کار کتابخانه های امریکا بنا به دعوت «ایشیا فوندریشن» ایالات متحده مدیر مسوول مجله افغانستان محمد نبی کهزاد از آنجا دیدار کرد.¹⁶⁷

ایالات متحده کتابهای تخنیکی را نیز در اختیار موسسات تعلیمی افغانستان قرار میداد. برشالوده آگهی خبرنامه امریکایی در سال 1955 بخش اطلاعاتی سفارت امریکا در کابل به لیسه تخنیک ثانوی حدود 200 جلد کتاب گونه گون را بخشید.¹⁶⁸

تبادل تجارب در عرصه تعلیمات کشاورزی نیز صورت میگرفت. در سال 1955 مدیر مکتب زراعت وابسته به دانشگاه وایومینگ ایالات متحده هیلتون بریگس بکابل آمد تا همسلکان افغانی را با شیوه تدریس دانشگاه مذکور آشنا نموده و همچنان آنان را با پیشبرد کارهای پژوهشی - علمی در عرصه زمینداری کمک نماید.¹⁶⁹

همچنان از پوهنتون کابل نیز برخی دانشگاههای امریکا سرپرستی میکردند. چنانچه در سال 1955 گروهی از دانشجویان دانشگاه کمبریج برای پیشبرد کارهای علمی و پژوهشی بکابل آمدند.¹⁷⁰ در سال 1957 کارشناس حقوق جنایی دکتور بارت، کارشناس حقوق اداری دکتور میتاشن و متخصص حقوق مدنی دکتور وینسنت برای تدریس در دانشگاه کابل به افغانستان آمدند.¹⁷¹ همچنان دکتور هارینگ فرستاده اداره همکاریهای بین المللی ایالات متحده جهت آشنایی با فاکولته طب و دادن مشوره به آنجا برای تهیه برنامه های درسی بکابل آمد.¹⁷²

بر علاوه میان وزارت فواید عامه و معارف از یکسو و اداره همکاریهای بین المللی امریکا از سوی دیگر موافقتنامه یی جهت اعطای کمک برای بهبود و ارتقای ظرفیتهای فاکولته طب کابل به ارزش 1،6 ملیون دالر عقد شد.¹⁷³ همچنان 4 پروفیسور که کارشناسان رشته های علوم طبیعی، ادبیات تجارت و جغرافیای اقتصادی بودند، نیز برای کار به پوهنتون (دانشگله) کابل آمدند.¹⁷⁴

امریکایی ها به افغانستان در عرصه رادیو نیز همکاری میکردند. چنانچه مدیر برنامه های رادیویی ایالت میریلند ایالات متحده جوزف بیگنر برای کمک به کارمندان رادیوی کابل در بخش نشرات رادیویی مدت یکماه در کابل بود.¹⁷⁵ برشالوده توافق میان دفتر خدمات اطلاعاتی و سفارت آنکشور در کابل فیلمساز امریکایی وانزل به آنجا رفت

¹⁶¹ - روزنامه انیس مورخ 2 جولای سال 1958 م. - انیس، 2.07.1958.

¹⁶² - Бюллетень посольства США в Кабуле от 19.05.1954.

بولتن مطبوعاتی سفارت ایالات متحده امریکا در کابل. از تاریخ 19 می سال 1954 م.

¹⁶³ - روزنامه اصلاح مورخ 4 دسامبر سال 1954 م. - اسلام، 6.06.1954.

¹⁶⁴ - روزنامه انیس مورخ 4 دسامبر سال 1954 م. - انیس، 4.12.1954.

¹⁶⁵ - خبرنامه آژانس اطلاعاتی باختر مورخ 20 مارچ سال 1958 م. -

¹⁶⁶ - روزنامه انیس مورخ 16 جنوری سال 1955 م. - انیس، 16.01.1955.

¹⁶⁷ - روزنامه اصلاح مورخ 18 جنوری سال 1955 م. - اسلام، 18.01.1955.

¹⁶⁸ - Болтен اطلاعاتی امریکا مورخ 25 می سال 1955 م. - Американский информационный бюллетень от 25.05.1955.

¹⁶⁹ - Болтен اطلاعاتی امریکا مورخ 16 جون سال 1955 م. - Американский информационный бюллетень от 16.06.1955.

¹⁷⁰ - اصلاح مورخ 23 جولای سال 1955 م. - اسلام، 23.07.1955.

¹⁷¹ - انیس مورخ 25 می سال 1957 م. - انیس، 25.05.1957.

¹⁷² - انیس مورخ 17 جون سال 1957 م. - انیس، 17.06.1957.

¹⁷³ - اصلاح مورخ 27 جون سال 1957 م. - اسلام، 27.06.1957.

¹⁷⁴ - اصلاح مورخ 18 مارچ سال 1958 م. - اسلام، 18.03.1958.

¹⁷⁵ - Арشیف وزارت خارجه روسیه: - АВР РФ. 1957. Ф. 042. Оп. 69. Д. 1. П. 83.

تا در تهیه فیلم سریال مستند کمک نماید.¹⁷⁶ دفتر خدمات اطلاعاتی ایالات متحده امریکا به کتابخانه ریاست مطبوعات افغانستان 100 جلد کتاب را با محتوای گونه گون علمی و اجتماعی بخشید.¹⁷⁷

همینسان بخاطر تبادل تجارب در عرصه های علوم و آموزش نمایشگاههایی سازماندهی میشدند، چنانچه سفارت امریکا در کابل نمایشگاه «استفاده انرژی اتمی برای اهداف صلح آمیز» را تدویر کرد.¹⁷⁸ باید گفت که آمدن هر شهروند امریکایی صرف نظر از پیشه و مقامش مورد توجه رسانه های افغانی بود. طور نمونه آمدن نویسنده مشهور امریکایی میچنر در سال 1955 که جهت جمعآوری مواد پیرامون افغانستان برای کتابش به آنجا رفته بود،¹⁷⁹ از نظر باز نماند، یا آمدن خبرنگار مجله «لایف» دیوید دوگلاس دونکان بکابل،¹⁸⁰ یا بازدید مؤرخ و زندگینامه نویس هارولد لمبو که برای جمآوری مواد برای کتابش پیرامون بابر بنیانگذار سلسله مغلهای اعظم از پایتخت افغانستان بازدید کرد،¹⁸¹ یا سفر خبرنگار روزنامه امریکایی «میلوکی جورنال» جان ریدين بکابل جهت آشنایی با افغانستان،¹⁸² و همچنان سفر خبرنگار روزنامه امریکایی «بالتیمور سان» فیلیپ پاتر¹⁸³ همه بازتاب گسترده یافتند.

همچنان خبر بخشش فیلم مستند رنگه پیرامون افغانستان از سوی مدیر کتابخانه سفارت ایالات متحده در کابل بالاندز¹⁸⁴ و دادن کاپی شش حلقه فیلم سینمایی امریکایی به ریاست مطبوعات افغانستان از توجه رسانه های افغانی بدور نماند.¹⁸⁵

باید گفت که تا سال 1956 کمک امریکا به افغانستان بصورت عموم بشکل کمک تخنیکي ارائه میشد.¹⁸⁶ دلیل آن این بود، افغانستان در این زمان از ایالات متحده مکم پولی از حساب برنامه های «کمکی» برای انکشاف اقتصادی اش دریافت نمیکرد، به پندار اقتصاد دان امریکایی پ. فرانک: «گرچه بیطرفی در دروان جنگ سرد رسماً مانعی برای دریافت کمک خارجی اعلام نشده بود... مگر افغانستان از ایالات متحده برای امنیت نظامی اش بدلائیل سیاسی کمکی دریافت نکرد».¹⁸⁷

«از آنجاییکه نفوذ شوروی در خاورمیانه و هند در حال گسترش بود، ایالات متحده باید طوری عمل میکرد، تا مشی سیاسی افغانستان را از راستای منافع شوروی بدور سازد»¹⁸⁸. «کمک» امریکا به افغانستان برای گسترش نفوذ ایالات متحده در افغانستان و تضعیف روابط اقتصادی اتحادشوروی با افغانستان بود. مگر امیدواریها برای دریافت کمک اقتصادی ایالات متحده امریکا تحقق نیافته¹⁸⁹ و عهد داوود بیشتر به همکاری شورویها متمیل شد. بویژه پس از کنگره 20 حزب کمونیست اتحادشوروی که در آن دوجهت نو در عرصه بین المللی مشخص شدند:

1. درک گزینه های بیشتر اعمار سوسیالیزم (با تأیید اصل «انترناسیونالیزم پرولتری»، یعنی کمک به احزاب کمونیست و کشورهای سوسیالیستی)؛
2. اهمیت مشی همزیستی مسالمت آمیز دولتها با ساختارهای متفاوت اجتماعی.

با بستن نخستین قرارداد همکاری درازمدت تخنیکي- اقتصادی اتحادشوروی با افغانستان آنکشور همکاری منظم را جهت رشد اقتصاد افغانستان آغاز کرد.¹⁹⁰ در سال 1955 اتحاد نظامی- سیاسی کشورهای جدید سوسیالیستی- یعنی سازمان پیمان وارسا بشکل قطعی تشکل یافت. در آنزمان رهبری شوروی از افغانستان و هند همچون بنیانگذاران

¹⁷⁶ - همانجا: АВР РФ. 1957. Ф. 042. Оп. 69. Д. 1. П. 83.

¹⁷⁷ - همانجا: - АВР РФ. 1957. Ф. 042. Оп. 69. Д. 1. П. 83.

¹⁷⁸ - همانجا: - АВР РФ. 1957. Ф. 042. Оп. 69. Д. 1. П. 83.

¹⁷⁹ - АВР РФ. 1957. Ф. 042. Оп. 69. Д. 1. П. 86: آرشیف وزارت خارجه روسیه.

¹⁸⁰ - همانجا...

¹⁸¹ - Американский информационный бюллетень, 8.12.1955. م. - 18 دسامبر سال 1955 م.

¹⁸² - АВР РФ. 1957. Ф. 042. Оп. 69. Пор. 1. П. 83....: آرشیف وزارت خارجه روسیه.

¹⁸³ - همانجا: - АВР РФ. 1957. Ф. 042. Оп. 69. Пор. 1. П. 83....

¹⁸⁴ - АВР РФ. 1956. Ф. 042. Оп. 68в. Пор. 2. П. 88....: آرشیف وزارت خارجه روسیه.

¹⁸⁵ - АВР РФ. 1957. Ф. 042. Оп. 69. Пор. 1. П. 83....: آرشیف وزارت خارجه روسیه.

¹⁸⁶ - Бюллетень американского посольства в Кабуле от 4 августа 1959 г.

- خبرنامه سفارت امریکا در کابل: مورخ 4 اگست سال 1959 م.

¹⁸⁷ - Frank P. Afghanistan between East and West. - Washington, 1960. P. 44.

¹⁸⁸ - همانجا...ص. 14.

¹⁸⁹ - Гуревич Н.М. Внешняя торговля Афганистана в новейшее время. - М., 1981. С. 90.

- گوریویچ. تجارت خارجی افغانستان در عصر نوین. مسکو. سال 1981. ص. 90.

¹⁹⁰ - Никитиенко Е.Г. Афганистан: от войны 80-х до прогноза новых войн. - М., 2004. С. 4.

- نیکیتنکو ای. گ. افغانستان از جنگ در سالهای 80 تا پیشبینی جنگهای جدید. م. سال 2004 م.

جنبش عدم انسلاک حمایتش را اعلام کرد. در سال 1955 قرارداد انتقالات ترانزیت افغانستان- شوروی امضا شد که برای افغانستان امکان استفاده از خاک اتحاد شوروی جهت گذار کالاهايش به کشورهای سومی را مساعد میساخت.¹⁹¹ در سالهای 1957-1963 در شهر مسکو مذاکراتی پیرامون همکاری با رهبران بیش از 20 کشور رو به رشد دایر شد. به این منظور با 20 کشور قراردادهای مربوطه عقد شد. به بسیاری از کشورها (مانند افغانستان، جمهوری متحد عربی و هند) کمکهای بزرگ مادی پیشکش میشد تا رشد آنها را در راستای سوسیالیزم سمت دهند. البته محمد داود در این امر مرامهای خودش - مبنی بر بدست آوردن هرچه بیشتر کمک از اتحاد شوروی در همه عرصه ها از تسلیح و تجهیز ارتش تا پرورش کادرهای نظامی و ملکی در رشته های گونه گون در اتحاد شوروی، را دنبال میکرد.

در سال 1956 توافقنامه همکاریهای نظامی بسته شد که برشالوده آن به افغانستان کریدتی بالغ به 32 ملیون دالر با شرایط مناسب جهت خرید تسلیحات و تخنیک حربي داده شده، در ساختمان مؤسسات نظامی کمک شده، و در آمادگی کادرهای ملی در محلات و مؤسسات تحصیلات عالی وزارت دفاع اتحاد شوروی همکاری میشد.¹⁹² درست در همین سالها دوره همکاریهای مثر نظامی- تخنیکي دوکشور آغاز شد. از سال 1956 به بعد ارتش افغانستان با سلاح و تخنیک حربي شوروی مجهز شده و در واحدها و قطعات اردوی افغانستان کارشناسان و مشاوران شوروی بکار پرداختند. همچنان بکمک اتحاد شوروی تعداد بسیاری از کارشناسان افغان منجمله نظامیان تعلیم یافتند.¹⁹³

چنانچه در تسلیحات اردوی افغانستان زرهپوش «ب. ت. ار. 40» و «ب. ت. ار. 152»، تانک ت-34، ت-54، ت-54، ت-55، جنگنده های سو-7، میگ-17، میگ-19، هواپیماهای شکاری تعلیمی میگ-15، طیارات بمباران ال-28، چرخبالهای جنگی و ترانسپورتهای می-4 و می-18 و طیارات ترانسپورتهای ایل-14، هواپیمای آموزشی یاک-18، طیاره های ترانسپورتهای یاک-18 و دیسانتهای ان-2، شامل شدند. باید گفت که بخشی از این تخنیک حربي و تسلیحات در خود ارتش شوروی مورد استفاده قرار داشته و بخشی دیگر در ذخایر آن قرار داشتند. از سال 1956 تا سال 1977 مبلغ کل کمک نظامی شوروی به افغانستان بالغ به 600 ملیون دالر بالغ شد.¹⁹⁴

درست در همین سالها بکمک تخنیکي- اقتصادی اتحاد شوروی شالوده زیر ساختهای اقتصادی کشور هشته شد. محمد داود مرامهای بلند پروازانه بی داشت: بهمکاری اتحاد شوروی باید جهش اقتصاد را ممکن ساخته و اردوی رزمنده و منظم کشور را برای دستیابی به هدف مهم- تامین استقلال و تمامیت ارضی افغانستان که ضامن مهمی در معضله پشتونستان با پاکستان باشد، را بسازد. صدراعظم میخواست میخواست از رقابت آزمان دو ابر قدرت که هر کدام میخواستند، افغانستان را بسوی خویش بکشانند، استفاده نماید. او می پنداشت که با پیشبرد سیاست بیطرفی مثبت، افغانستان میتواند، از هرد جانب کمک لازم را بدست آورد.

با این دلیل حکومت افغانستان از اتحاد شوروی درخواست کرد، به انگشور در عرصه های تخنیکي و اقتصادی و از جمله ساختمان مؤسسات گونه گون همکاری کند. از جمله این مؤسسات که توسط حکومت افغانستان پیشنهاد اعمار آنها شده بود، از فابریکه فلز (میتالورژی) و ذخیره گاه انتقال نفت، برخی مؤسسات آبیاری و غیره میتوان نام برد. برشالوده این تقاضا موافقتنامه همکاریهای اقتصادی دوکشور تدوین شد.

مطبوعات افغانستان توجه گسترده بی به مسایل کمک اقتصادی و تخنیکي اتحاد شوروی که بر اساس توافقات 27 جنوری و 5 اکتوبر سال 1954 به افغانستان صورت میگرفتند، میذول داشتند. این توافقات ساختمان دو سیلو با آسیاب و کارخانه نانپیزی مربوطه را به ارزش 3 ملیون دالر و قیرریزی خیابانهای کابل را به مبلغ 1،2 ملیون دالر ممکن میساخت.

جریان ساختمان سیلو، کارخانه نانپیزی و ذخیره گاه نفت مورد توجه جامعه افغانی و محافل حاکمه بود. از جمله از محل ساختمان کارخانه نانپیزی بارها شخص شاه، صدراعظم و سرپرست وزارت مالیه بازدید کردند. ساختمان سیلو

¹⁹¹ - همانجا.... -

¹⁹² - Никитиенко Е.Г. Афганистан: от войны 80-х до прогноза новых войн. - М., 2004. С.4

نیکیتنکو ای. گ. افغانستان از جنگ در سالهای 80 تا پیشبینی جنگهای جدید. م. سال 2004. ص. 4 -

¹⁹³ - Ляховский А.А. Трагедия и доблесть Афгана / А.А. Ляховский. - 2-е изд., перераб. и доп.- Ярославль, 2004. С.36.-

¹⁹⁴ -Кашани Насер Мастури

- کاشانی ناصر مستوری، افغانستان. دیپلوماسی دوچرخه. تهران سال 1992. ص. 42.

برای افغانستان ارزش بزرگی داشت: با اكمال ساختمان سيلو امكان ذخيره گندم كه واردات آن افزايش يافته بود، ميسر شد.

برای انجام كارهای ساختمانی و اسفالت جادههای كابل گروه بزرگی از كارشناسان از اتحادشوروی آمدند. به این منظور در وزارت مالیه مراسم عقد موافقتنامه مربوط به تحویلدهی قیر، ماشینهای راهسازی و ساختمانی، وسایل لابراتواری و وسایط موتردار به ارزش 2،1 میلیون دالر جهت قیرریزی جادههای كابل و حومه آن برگزار شد.

در ماه اکتوبر سال 1954 نخستین بخش تجهیزات و ماشینهای راهسازی و ساختمانی به شهر مزار شریف مواصلت کرد. با ارزشدهی سود قرارداد نامبرده روزنامه اصلاح بتاريخ 26 اکتوبر همانسال در سرمقاله اش نوشت كه «عقد این قرارداد برای افغانستان از نقطه نظر اقتصادی و مالی اقدام خیلی مفیدی میباشد».

در ماه دسامبر همانسال بكمك كارشناسان شوروی در نزدیکی شهر كابل در سیاه سنگ فابریكهء تولید قیر ساخته شد.¹⁹⁵

در سال 1954 ساختمان ذخیرهگاه مرکزی نفت آغاز شد. اتحادشوروی برای ساختمان این ذخیره گاهها در كابل، هرات و مزار شریف به افغانستان 450 هزار دالر پرداخت.¹⁹⁶

در ماه دسامبر سال 1954 در وزارت اقتصاد ملی افغانستان مراسم عقد یک پرتوكل مهم دیگر مبادله کالا میان اتحادشوروی و افغانستان برای سال چهارم قرارداد، برگزار شد.¹⁹⁷ برای پیشبرد مذاكرات برای عقد قرارداد ترانزیت میان اتحادشوروی و افغانستان هیأت افغانستان كه در ترکیب آن رییس دافغانستان بانك حبیب الله رییس شعبهء تجارت وزارت اقتصاد ملی عبدالله یفتلی و سفیر افغانستان در اتحاد شوروی غلام یحیی طرزی شامل بودند، به مسكو رفت. در ماه جولای همانسال این قرارداد امضاً شد.¹⁹⁸

بر علاوه مناسبات دوکشور در عرصهء فرهنگی نیز گسترش مییافت. در ماه دسامبر سال 1955 هیأت فرهنگی شوروی به كابل آمد. در میدان هوایی كابل از این هیأت رییس دانشگاه (پوهنتون) كابل محمد انس و روسای برخی فاكولته ها و نمایندگان مطبوعات استقبال کردند.¹⁹⁹ همکاریهای دوکشور در عرصه بهداشت نیز گسترش مییافت. از 7 تا 25 اکتوبر 1954 در كابل كنفرانس یازدهم افغان- شوروی برای قرنطین و حفاظت نباتات دایر شد، كه با امضای پرتوكلهای مربوطه پایان یافت. مطبوعات افغانستان منظمأ اخبار این كنفرانس را بازتاب میدادند.

در سال 1955 سیلوی پلخمیری یکی از نخستین پروژهای همکاری تخنیکي- اقتصادی افغان- شوروی ساخته شد.²⁰⁰ همزمان در كابل قرارداد همکاری در عرصهء تبادلء پست میان افغانستان و اتحادشوروی امضاً شد.²⁰¹

مرحلهء نوین مناسبات دوکشور با سفر دوستانهء 15 دسامبر سال 1955 رییس شورای عالی ن. آ. بولگانین و رییس شورای وزیران اتحاد جماهیر شوروی ن. س. خروشچف آغاز شد.²⁰² این سفر واقعأ یک رویداد برجسته در مناسبات میان دو دولت بود.

¹⁹⁵ - РГАНИ. Ф. 5. Оп. 28 p. 5/27. Д. 251.... بخش تاریخ سیاست خارجی

¹⁹⁶ - همانجا...

¹⁹⁷ - همانجا...

¹⁹⁸ - Ислах, 2.07.1955. م. - روزنامه اصلاح مورخ 2 جولای سال 1955

¹⁹⁹ -- قابل یاددانی است كه مناسبات فرهنگی و تبادلء گروههای هنری میان افغانستان و جمهوریتهای آسیای میانه بویژه به تاجیکستان در این دوره نیز صورت میگرفت. چنانچه در سال 1959 حكومت افغانستان میهماندار هیأت فرهنگی- هنری تاجیکستان در رأس نویسنده و شاعر نامور تاجیک عبدالسلام دهاتی در مراسم جشن چهل سالگی استرداد استقلال افغانستان بود. او سپس خاطراتش را ازین سفر در كتابی بنام «پیامهای دوستی» نوشت كه در سال 1959 در شهر استالین آباد (دوشنبه امروز) نوشت. یادوارهای این نویسنده را نگارندهء بازنویسی و اصلاح نموده و در سایتهاى گونه گون افغانی نشر نموده ام. جهت معلومات بیشتر سایت كابل ناته دیده شود:

http://www.kabulnath.de/Salae_Haftom/Shoumare_155/Dr.Khalil%20wadad/Dr.K.Wadad.html

²⁰⁰ - Ислах, 21.07.1955. م. - اصلاح مورخ 21 جولای سال 1955

²⁰¹ - Ислах, 18.08.1955. م. - اصلاح مورخ 18 اگست سال 1955

²⁰² - Adamec L.W. Afghanistan's Foreign Affairs to the Mid-Twentieth Century. - Arisona, 1974. P. 266-

در میدان هوایی کابل هیأت را بشکل تشریفاتی صدراعظم محمد داوود، اعضای حکومت، سران نمایندگیهای کوردیپلماتیک، سفیر اتحادشوروی در افغانستان م. دگتیار پیشواز گرفتند. همچنان در فرودگاه کابل م. آ. بولگانین نطق کوتاهی را چنین ایراد کرد: «²⁰³ با رسیدن به خاک افغانستان دوست، من و دوستم نیکیتا سرگیویچ خروشچف خوشحالیم تا پیامها و تمنیات نیک ما به مردم افغانستان، که با آنها مردم شوروی از گذشته ها پیوندهای محکم همسایه گی دارند، را برسانیم... مردمان شوروی به احترام و علاقمندی ژرف با مردم دلیر و زحمتکش افغانستان نگرسته و به تلاش پیگیر شان برای صلح و حفظ استقلال شان ارزش بالایی قایل اند. اتحادشوروی و افغانستان همهء شرایط لازمه برای رشد مناسبات دوستانه بر شالوده برابری و احترام متقابل به منافع یکدیگر را دارند».

در تمام راه میدان هوایی تا کاخ ارگ دانشجویان، شاگردان مکاتب، کارمندان دولت و نمایندگان اقشار دیگر اجتماعی کابل با گلها و شعارهای خوش آمدید به رهبران شوروی صف بسته بودند.²⁰⁴

اقامت مهمانان شوروی در پایتخت افغانستان از نگاه ملاقاتهای گونه گون و اقدامات دیگر از دیگر هیأتها بکلی متفاوت بود. مهمانان بالای گور محمد نادرشاه پدر ظاهرشاه اکلیل گل گذاشته،²⁰⁵ از موزیم کابل دیدن نموده و با صدراعظم محمد داوود دیدار کردند. از جزئیات ملاقاتها خبر داده نمیشد.²⁰⁶ ن. آ. بولگانین و ن. س. خروشچف بحضور ظاهرشاه پذیرفته شدند. همچنان بافتخار مهمانان عالیقدر پذیرایی گرمی سازماندهی شده بود.

در محفل ناهار رسمی که بافتخار هیأت شوروی ترتیب شده بود، صدراعظم محمد داوود و ن. آ. بولگانین صحبتهای متقابل نمودند. مهمان شوروی معاهده 28 فبروری سال 1921 و معاهده بیطرفی و عدم تعرض مورخ 24 جون سال 1931 را در امر تحکیم مناسبات دوستانه میان دوکشور باارزش خوانده و تأکید کرد که رشد مناسبات بازرگانی میان اتحادشوروی و افغانستان زمینه عقد موافقتنامه تبادلہ کالاها و انجام پرداختها را در سال 1950 مساعد ساخت.

او اعلام کرد که «اتحادشوروی در مناسباتش با افغانستان برشالوده اصول احترام به تمامیت ارضی و استقلال، خودداری از تجاوز، عدم مداخله در امور داخلی، برابری و بهره متقابل، همزیستی مسالمت آمیز و همکاری اقتصادی عمل میکند».

ما امیدواریم که تماسهای شخصی، برقرارشده میان ما و رهبران افغانستان، باعث انکشاف بعدی و تحکیم مناسبات شوروی- افغانستان خواهند شد.

ما با همدردی به سیاست افغانستان به حل معضله پشتونستان مینگریم. اتحادشوروی طرفدار حل عادلانه این مشکل که بدون درنظرداشت منافع حیاتی مردمان باشنده پشتونستان ممکن نیست، است. ما میبنداریم که سیاست بیطرفی و عدم اشتراک در پیمانها به بهترین صورتی ضامن تأمین امنیت مردمان، حفظ استقلال ملی شان بوده و در راستای تحکیم صلح کمک میکند».²⁰⁷

ن. آ. بولگانین و ن. س. خروشچف هنگام سفرشان از فاکولته طب²⁰⁸ دانشگاه کابل و مکتب حربی نیز بازدید نمودند.

ن. آ. بولگانین هنگام بیانیه در ضیافت دایر شده بافتخار هیأت شوروی در کلوپ افسران اعلام کرد که «به نشانهء دوستی فزاینده و استحکام یابنده میان خلقهای اتحادشوروی و افغانستان» صلاحیت دارد به حکومت افغانستان 15 عراده بس برای شهر کابل و تجهیزات برای شفاخانه نظامی 109 بستر را ببخشد.²⁰⁹

²⁰³ - Н.А. Булганин, Н.С. Хрущев. Речи во время пребывания в Индии, Бирме и Афганистане. - М., 1955. С. 183.-

²⁰⁴ - از مواد مصاحبه مولف با سلیمان لایق.-

²⁰⁵ - روزنامه اصلاح مورخ 17 دسامبر سال 1955 م.

²⁰⁶ - همانجا...-

²⁰⁷ - Н.А. Булганин, Н.С. Хрущев. Речи во время пребывания в Индии, Бирме и Афганистане. - М., 1955 г. С. 185-186.-

²⁰⁸ - Анис, 18.12.1955.- م. 18 دسامبر سال 1955

²⁰⁹ - همانجا...-

مهمانان شوروی در جشن ورزشی در استادبوم غازی اشتراک کردند. ن. س. خروشچف در برابر حضار بیانیه گرمی داد. او یادآوری کرد که «میان اتحاد شوروی و افغانستان صرفنظر از سیستمهای متفاوت دولتی و سیاسی مناسبات دوستانه بی وجود دارد، که موفقانه رشد مییابد».²¹⁰

هیأت شوروی از سوی خود ضیافتی را در اقامتگاهش در کابل ترتیب داد. در این ضیافت اعضای حکومت افغانستان در رأس صدر اعظم محمد داوود، مأموران عالیرتبه دولتی و رؤسای سفارتها و نمایندگیهای دیپلماتیک مقیم کابل اشتراک ورزیده بودند. در محفل ن. آ. بولگانین بیانیه بی ایراد کرده و سفر هیأت شوروی به افغانستان را چنین ارزیابی کرد: «ما با رضایت کامل میتوانیم خاطر نشان سازیم که حکومت شاهی افغانستان و اتحاد شوروی نقاط نظر مشترک بسیاری چه در رابطه به اوضاع بین المللی و چه پیرامون راههای حل معضلات بغرنج بین المللی، دارند.

ما وفاداری خویش به پنج اصل همزیستی مسالمت آمیز که باید شالوده خلل ناپذیر روابط میان دو کشور ما را بسازند، اعلام نمودیم.

با اتکا به روحیه صلحدوستی و بخاطر تحکیم مناسبات همسایگی نیک میان کشورهای ما، امروز ما همچنان پروتوکلی را پیرامون تمدید معاهده بیطرفی و عدم تعرض متقابل را امضا نمودیم. این سند فوق العاده بی است که برشالوده آن اکنون 25 سال مناسبات همسایگی نیک میان کشورهای ما بنا یافته اند.

اینها بودند، نتایج سفر ما به افغانستان. مگر نتیجه مهم اینست که ما یکدیگر را بیشتر و نزدیکتر شناختیم و ما پیرامون مسایل بیشماری تفاهم کامل و اتحاد نظر داشته و دارای برنامه واضح همکاری میباشیم. همه اینها ما را به رشد مناسبات همسایگی نیک و تحکیم دوستی میان خلقهای اتحاد شوروی و افغانستان کمک مینماید».²¹¹

در پایان سفر وزیر امور خارجه محمد زعیم کنفرانس مطبوعاتی دایر کرد. در پاسخ به پرسشی پیرامون مذاکرات با رهبران شوروی، او خاطر نشان کرد که گفته های ن. آ. بولگانین پیرامون پشتونستان با اهداف سیاست افغانستان مطابقت دارد.²¹²

باید گفت که زامداران پاکستانی سخنان ن. س. خروشچف و ن. آ. بولگانین پیرامون پشتونستان را همچون پشتیبانی از اندیشه پیوستن پشتونهای افغانستان به پاکستان تعبیر کرده بودند. چنانچه وزیر امور خارجه پاکستان منظور قادر اعلام کرده بود: «ممکن است و منطقی گفته مبنی بر اینکه پشتونهای ساکن در خاک پاکستان و افغانستان که ریشه های مشترک داشته و در واقع یک ملت بوده و میخواهند زیر یک پرچم زندگی کنند. این میتواند درفش افغانستان و یا درفش پاکستان باشد. برای اینکه به اراده شان پی برد، باید از آنها پرسید. از آنجایی که چنین سوالی از پشتونهای پاکستان قبلاً پرسیده شده و آنها تصمیم به ماندن در پاکستان را گرفتند، پس اکنون باید به پشتونهای ساکن در خاک افغانستان این پرسش را مطرح کرد و احتمال بزرگ وجود دارد که آنها بخواهند به پاکستان ملحق شوند».²¹³

با ارزیابی نتایج سفر هیأت شوروی باید گفت که در نتیجه تبادل نظر میان طرفین تفاهات زیر بدست آمده بود²¹⁴:

- حکومت اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی و حکومت شاهی افغانستان تصمیم گرفتند که روابط دوستانه سیاسی، اقتصادی و فرهنگی را میان دو کشور که هر دو دولت به آن علاقمند اند، را گسترش دهند.
- حکومت اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی شوروی و حکومت شاهی افغانستان معتقد اند که خلقها و ملت‌هایی که هنوز از حق آزادی و استقلال ملی محروم اند، حق دارند که بر مبنای منشور ملل متحد سرنوشت خویش را بدون فشار از خارج تعیین کنند.
- حکومت اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی و حکومت شاهی افغانستان اعلام میدارند که به پنج اصل - احترام متقابل به تمامیت ارضی، عدم تعرض، عدم مداخله در امور درونی یکدیگر که برشالوده های دلایل اقتصادی، سیاسی صورت بگیرد و بر اصول برابری، بهره متقابل و همزیستی مسالمت آمیز استوار باشد، وفادار اند. این اصول که با

²¹⁰ - اصلاح مورخ 19 دسامبر سال 1955 م. -

²¹¹ - Н.А. Булганин, Н.С. Хрущев. Речи во время пребывания в Индии, Бирме и

Афганистане. - М., 1955 г. С. 192-196... افغانستان. برما و سفرهای هند، افغانستان. ن. س. خروشچف. سخنرانیها در سفرهای هند، برما و افغانستان.

²¹² - روزنامه اینس مورخ 19 دسامبر سال 1955 م. - 19.12.1955 - انیس

²¹³ - Pathans. The people of Pakistan. - Karachi. 1962. P. 119.-

²¹⁴ - АВР РФ. Ф. Посольства СССР в Афганистане. Оп. 62а. Д. 2. П. 86.

- آرشیف وزارت خارجه روسیه، اسناد سفارت اتحاد شوروی در کابل:..-

تفاهم نظر کلی اشتراک کنندگان کنفرانس کشورهای آسیا و افریقا در باندونگ پذیرفته شده اند، بنیان تأمین صلح و تفاهم متقابل میان مردمان جهان را ساخته و با مرامها و اصول سازمان ملل متحد مطابقت دارد.

● حکومت اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی و حکومت شاهی افغانستان میبندارند، که اوضاع کنونی و تشنجات در مناطق شرق دور خطری برای امنیت و آرامش جهانی است. آنان معتقد اند که همهء مسایل بغرنج در شرق دور باید برای امر صلح حل گردند. مسایل مربوط به چین، باید بادر نظر داشت حقوق مردم چین حل شده و منجمله جمهوری خلق چین باید جایگاهش را در سازمان ملل متحد، بگیرد.²¹⁵

همچنان آنها یک اعلامیه مشترک پیرامون همکاریهای اقتصادی را بتصویب رساندند. حکومت دو کشور همچنان از گسترش روزافزون مناسبات بازرگانی و اقتصادی ابراز رضایت کردند. همچنان موافقتنامه افغان- شوروی درباره مسایل ترانزیتی امضاً شد که از اهمیت بسیاری برای رشد روابط بازرگانی خارجی افغانستان و تحکیم عدم وابستگی اقتصادی آن به پاکستان از اهمیت بسیاری برخوردار بود. این موافقتنامه به سرمایهء تجاری افغانستان امکانات گسترده یی را برای رهیابی به بازارهای خارجی مهیا میساخت²¹⁶

همزمان رهبران هر دو کشور به یک نتیجه واحد مبنی بر لزوم رشد بیشتر روابط شان بخاطر منافع متقابلاً مفید کشور هایشان رسیدند.

به این منظور حکومتهای اتحاد شوروی و افغانستان اهمیت انجام کارهای آمادگی نمایندگان باصلاحیتشان بخاطر بررسی اشکال متقابلاً مفید همکاریهای اقتصادی و تخنیکی را در راستای عقد موافقتنامه های مربوطه درک مینمایند.

تفاهم شد که نمایندگان باصلاحیت نامبرده در جمله مسایل مربوطه همکاریهای کشاورزی، ساختمان نیروگاههای برق آبی، سیستمهای آبیاری و ترمیمگاههای موتر در افغانستان و همچنان بازسازی فرودگاه کابل را بررسی مینمایند.

حکومت اتحاد شوروی آمادگی اصولی اش را در امر کمک تخنیکی و مالی به شکل کریدت برای تحقق برنامه های مطروحه در راستای رشد کشور شاهی افغانستان ابراز داشت.

حجم کریدت، پیشکش شده توسط اتحاد شوروی به این منظور که طویل المدت بود، بالغ بر 100 ملیون دالر میشد. شرایط اعطای این قرضه در مذاکرات بعدی طرفین معین شدند.²¹⁷

این کریدت برای 30 سال با در نظر داشت 2% پرداخت سالانه، پس از 8 سال بعد از استفاده از بخش معین کریدت مطابق سهمیه سالانه، در درازنای 22 سال با صدور کالاهای افغانی به اتحاد شوروی باید تسویه میشد.

پس از سفر رهبران شوروی به افغانستان جو مناسبات دو کشور طور چشمگیر گرمتر شده و بیدرنگ تحقق مسوولیتهای قبول شدهء اتحاد شوروی آغاز شد. در آغاز سال 1956 مراسم بخشش هواپیمای «ایل 14» که به شاه افغانستان از جانب ن. آ. بولگانین و ن. س. خروشچف هنگام سفر ماه دسامبر سال 1955 شان به کابل وعده داده شده بود، برگزار شد. سپس مراسم بخشیدن 15 عراده بس و تجهیزات برای شفاخانه 100 بستر نظامی صورت گرفت.²¹⁸

در سال 1956 در افغانستان از 35 مین سالگرد عقد معاهده دوستی میان اتحاد شوروی و افغانستان تجلیل بعمل آمد. در این رابطه روزنامه های رسمی سرمقاله هایی پیرامون محفل بزرگداشت دایر شده در مسکو را بنشر رساندند. و سفارت اتحاد شوروی در کابل نمایشگاه عکسی پیرامون دوستی اتحاد شوروی و افغانستان با محفل وسیعی را دایر کرد.²¹⁹

در ماه مارچ سال 1956 موافقتنامه اعطای کمک تخنیکی برای رشد اقتصادی افغانستان امضاً شد.²²⁰ همچنان ساختمان 16 پروژه گوناگون در چوکات پلان پنجساله در نظر گرفته شده بود. در آنجمله ساختمان نیروگاههای نعلو و

²¹⁵ - АВР РФ. Ф. Посольства СССР в Афганистане. Оп. 62а. Д. 2. П. 86.

-- همانجا: آرشیف وزارت خارجه روسیه، اسناد سفارت اتحاد شوروی در کابل.

²¹⁶ - همانجا....

²¹⁷ - روزنامه انیس، مورخ 19 دسامبر سال 1955م. - 19.12.1955. - انیس

²¹⁸ - روزنامه اصلاح، مورخ 28 فیروزی سال 1956 م. - 28.02.1956. - اسلام

²¹⁹ - روزنامه های اصلاح و انیس، مورخ 26 - 28 فیروزی سال 1956م. - 26-28.02.1956. - اسلام، انیس

²²⁰ - روزنامه اصلاح مورخ 26 فیروزی سال 1956 م. - 26.02.1956. - اسلام

پلخمري، کارخانه ترميم موتر «جنگلک»، فابريکهء توليد کود کيمياوى در مزار شريف، سه بند در سيستم آبيارى جلال آباد، ميدانهاى هوايى در کابل و بگرام، شاهراه موتر رو از طريق کوه هندوکش (منجمله کوتل سالنگ- مترجم)، بندر رودخانه يى قزل قلعه (شيرخان بندر قندز- مترجم) وغيره شامل بودند.²²¹

همزمان هيأت شوروى در رأس رييس ادارهء هواييمايى ملكى اتحادشوروى جهت مذاكرات براى عقد موافقتنامه پيرامون ارتباطات هوايى دوکشور به کابل آمد. موافقتنامه امضأ شده و در ماه جون 1956 ولسى جرگه افغانستان آنرا تصويب کرد.²²²

در ماه مى 1956 کابل مهماندار هيأت کارمندان پزشكى در رأس آمر ديپارتمنت جراحى عمومى انستيتوت شماره دوم طبي مسكو پروفيسور زائيسيف و عضو هيأت رهبرى اكادمى علوم طبي پروفيسور سپيرانسكى، آمر ديپارتمنت بيماريهاى چشم انستيتوت طب شر كويبيوشيف پروفيسور ايريشوفسكى و آمر ديپارتمنت امراض نسايى و ولادى انستيتوت شماره اول طب مسكو پروفيسور بوديازنى بود كه جهت آشنايى با مؤسسات طبي كابل و خواندن لكچرها به آنجا رفتند.²²³ در پاسخ هيأت پزشكان افغان نيز بشهرهاى اتحادشوروى رفته و با سيستم بهداشت اتحادشوروى آشنا شد.

در همانسال هيأت كشاورزى اتحادشوروى نيز به افغانستان رفته و با شيوه پرورش گوسفند قره قل و كشت پنبه آشنا شد.²²⁴

به ادامهء موافقتنامه هاى عقد شده در اول مارچ 1956، قراردادى براى كمك تخنيكى به افغانستان در امر مراقبت و خدمات جاده پلخمري- كابل، ساختمان فابريكه کود كيمياوى مزار شريف و لابراتورهاى فزيك و كيميا از حساب قرضهء اتحاد شوروى در وزارت معادن و صنايع عقد شد.²²⁵

در عرصهء سياست خارجى مشى بيطرفى افغانستان اهميت بسيارى داشت. در ماه جون سال 1956 ولسى جرگه پروتوكل معاهده بيطرفى و عدم تعرض متقابل از 18 دسامبر سال 1955 را كه توسط وزيران خارجه افغانستان محمد نعيم و ا. ا. گروميكو امضأ شده بود، براى دهسال ديگر تمديد كرد.²²⁶ در اين پروتوكل خاطر نشان شده بود كه معاهده سال 1931 «پاسخگوى منافع حياتى جانين» بوده و در راستاى «استحكام و گسترش روابط دوستانه و همسايگى نيك موجود ميان مردمان اتحادشوروى و افغانستان» مفيد است.²²⁷

از سوى خويش افغانستان نيز از سياست همسايگى نيك با اتحادشوروى استقبال ميكرد. گام مهم در دوره هاى بعدى سفر رسمى صدراعظم محمد داوود به مسكو در ماه اكتوبر سال 1957 بود.²²⁸ از وي در پايخت اتحاد شوروى بگرمرى استقبال شد. در تالار كلونى كاخ اتحاد شوروى ميئتگى به افتخار دوستى اتحادشوروى و افغانستان دابر شد، كه در آن صدر هيأت رييسه شوروى اعلى اتحادشوروى ك. وروشيلوف و صدراعظم م. داوود بيانهء هاى متقابلى را ايراد نمودند.²²⁹

در ماه فبرورى سال 1957 راديوى مسكو نشراتش را بزبان پشتو آغاز كرد.²³⁰ باين مناسبت روزنامه انيس منتهائى بيانات وزير فرهنگ اتحاد شوروى ن. ميخايلوف و كاردار سفارت افغانستان در مسكو عبدالقيوم را پيرامون گسترش روابط فرهنگى ميان افغانستان و اتحادشوروى بنشر رساند.²³¹ بخاطر تأمين ارتباطات با كميته دولتى راديوى

²²¹ - روزنامه اصلاح مورخ 19 جون سال 1956 م. - Ислах, 19.06.1956.

²²² - روزنامه اصلاح مورخ 4 مى سال 1956 م. - Ислах, 4.05.1956.

²²³ - همانجا....

²²⁴ - انيس مورخ 30 سپتامبر سال 1956 م. - Анис, 30.09.1956.

²²⁵ - روزنامه انيس مورخ 19 جون سال 1956 م. - Анис, 19.06.1956.

²²⁶ - Арشیف وزارت خارجه روسيه: ... 88. П. 2. Пор. 68в. Оп. 042. Ф. 1956. Р. Ф. АВП.

²²⁷ - Независимый Афганистан. Сборник статей. / Отв. ред. Р.Т. Ахрамович. - М., 1958.

C. 31.

افغانستان مستقل. مجموعه مقالات. تحت نظر ر. ت. اخرامويچ... م. سال 1958.

²²⁸ - Арشیف وزارت خارجه روسيه: ... 88. П. 2. Д. 68в. Оп. 042. Ф. 1956. Р. Ф. АВП.

²²⁹ - همانجا: ... 88. П. 2. Д. 68в. Оп. 042. Ф. 1956. Р. Ф. АВП.

²³⁰ - Арشیف وزارت خارجه روسيه: ... 83. П. 1. Д. 69. Оп. 042. Ф. 1957. Р. Ф. АВП.

²³¹ - روزنامه انيس مورخ 11 فبرورى سال 1957 م. - Анис, 11.02.1957.

اتحادشوروی هیأت افغانی در رأس گل پاچا الفت رییس «پشتو تولنه» به مسکو سفر کرد.²³² همچنان در چوکات توافقنامه همکاریهای فرهنگی سفیر اتحادشوروی در کابل م. و. دگنیار کاپی 15 حلقه فیلم شوروی را در باره افغانستان به رییس مطبوعات افغانستان سید قاسم رشتیا بخشی.²³³

در افغانستان بدقت مراقب رویدادهای سیاسی، اجتماعی-اقتصادی و فرهنگی در کشور همسایه بودند. چنانچه در ماه نوامبر 1957 از 40 مین سالگرد انقلاب اکتوبر تجلیل بعمل آمد. در سفارت شوروی در افغانستان باین مناسبت محفل بزرگی برگزار شده بود که درباره آن جراید انیس و اصلاح خبر داده بودند. در اجلاس افتخاری شورای عالی اتحادشوروی به مناسبت 40 مین سالگرد انقلاب در مسکو ن. س. خروشچف بیانیه مبسوطی ایراد کرد که در پنج شماره روزنامه های اصلاح و انیس بنشر رسید. در جشن نامبرده در مسکو در ترکیب هیأت افغانی س. ق. رشتیا و محمد قاسم وجد اشتراک داشتند که مقاله مربوطه آن بنام «سیزده روز در مسکو» در یکی از شماره های انیس نشر شد.²³⁴

در همانسال اتحاد شوروی نخستین قمر مصنوعی را بفضا پرتاب کرد. روزنامه های انیس و اصلاح در چندین شماره خویش خبر مربوط به گشایش نمایشگاه عکس «زندگی مردم شوروی» را که در لیسه حبیبیه گشایش یافته و درباره همین رویداد بود، بازتاب دادند.²³⁵ به افتخار پیروزیهای شوروی در امر تسخیر کیهان انجمن دانشمندان دانشگاه کابل عنوانی اکادمی علوم اتحاد شوروی تلگرام تبریکه بی فرستاد.²³⁶ همزمان میان دوکشور روابط تخنیک-اقتصادی گسترش مییافت. برشالوده قرارداد اصلی پیرامون کمک تخنیکی شوروی میان وزارت مخابرات افغانستان و شرکت «وستوک اینتورگ»، توافق بعمل آمد تا مواد و سامانه های لازم برای خط تلگراف کابل- مزار شریف و کابل- قندهار²³⁷ تهیه شود، همچنان پسانتر وزارت مخابرات افغانستان از وستوک اینتورگ تجهیزات تلفونی را بارزش 426633 دالر بدست آورد.²³⁸ برعلاوه مطابق اطلاعیه آژانس باختر از جولای 1957 برشالوده تفاهم نامه 30 جولای 1957 میان وزارت معادن و صنایع افغانستان و شرکت تخنو اکسپورت اتحادشوروی نیز قراردادی برای جستجوی نفت در نواحی شمالی افغانستان عقد شده²³⁹ و برای این منظور پروفیسور شوروی توایف بحیث مشاور امور تفحص نفت در شمال افغانستان به کابل آمد. به این خاطر قرارداد مربوط به عکاسی هوایی ترتیب شده و نقشه تخنیک برای مناطق باقیمانده شمال افغانستان تهیه شد.²⁴⁰

یک رویداد با ارزش در مناسبات دوکشور در سال 1957 دعوت ظاهرشاه از صدر هیأت ریسه شورای عالی اتحاد شوروی ک. ای. وروشیلوف برای بازدید از افغانستان بود²⁴¹، که در ماه اکتوبر سال 1958 با یک سفر حسن نیت به این کشور رفت.²⁴² او در هنگام اقامت در کابل به دانشگاه کابل 1500 جلد کتاب علمی- تخنیک را بخشید. شوربختانه که جزئیات این سفر بطور گسترده توسط رسانه ها بازتاب نیافتند. مگر در جریان سفر تصمیم گرفته شد معاون صدراعظم افغانستان بزودی به مسکو سفر کند.

در ماه دسامبر 1958 وزیر امور خارجه افغانستان محمد نعیم با سفری کاری به مسکو رفت. در میدان هوایی معاون رییس شورای وزیران اتحادشوروی آ. ن. کاسیگین، وزیر خارجه اتحادشوروی آ. آ. گرومیکو و غیره شخصیتهای برجسته حکومت شوروی از وی پیشواز گرفتند.²⁴³

²³² - Ислах, 18.05.1957. م. 1957 سال 18 می مورخ اصلاح مورخ 18 می سال 1957 م.

²³³ - Анис, 30.05.1957. م. 1957 سال 30 می مورخ 30 می سال 1957 م.

²³⁴ - Анис, Ислах, 1,7,19.11.1957. م. 1957 سال 19 نوامبر سال 7,1 و 19 نوامبر سال 1957 م.

²³⁵ - Анис, Ислах, 6.11.1957. م. 1957 سال 6 نوامبر سال 1957 م.

²³⁶ - Анис, 11.11.1957. م. 1957 سال 11 نوامبر سال 1957 م.

²³⁷ - Анис, 27.02.1957. - م. 1957 سال 27 فبروری سال 1957 م.

²³⁸ - Информационный бюллетень агентства «Бахтар» от 27.07.1957.

- خبرنامه آژانس اطلاعاتی باخترمورخ 27 جولای سال 1957 م.

²³⁹ - Ислах, 8.01.1958. م. 1958 سال 8 جنوری سال 1958 م.

²⁴⁰ - Сводка агентства «Бахтар» от 22.11.1958. م. 1958 سال 22 نوامبر سال 1958 م.

²⁴¹ - Анис, Ислах, 29.05.1957. - م. 1957 سال 29 می سال 1957 م.

²⁴² - 7 АВП РФ. 1958. Ф. Посольства СССР в Афганистане. Оп. 70. П. 88.

. Оп. 70. П. 88. - ...: بخش سفارت اتحادشوروی در کابل.

²⁴³ - Анис, 01.01.1959. م. 1959 سال 1 جنوری سال 1959 م.

مطبوعات افغانستان سفر محمد نعیم را بطور گسترده بازتاب دادند. روزنامه های انیس، اصلاح و هیواد²⁴⁴ ابراز امیدواری میکردند که چنین تماسها و تبادلۀ نظر پیرامون خاور میانه گویای علاقمندی جانبین در امر تحکیم امنیت این منطقه و کل جهان و اعتماد ژرف و متقابل طرفین میباشد.

وزیر خارجه هنگام برگشت به وطن با روزنامه نگار آلمانی فون شتوکهاوزن مصاحبه نمود که محتوای آن چنین بود:

«پرسش: والاحضرت، در بیانیه منتشره چندی پیش درباره مذاکرات تدویر یافته در مسکو آمده است که اتحادشوری نه تنها کمکهایش به افغانستان را ادامه میدهد، بلکه آنها را گسترش خواهد داد. مفهوم این جمله در چه نهفته است، آیا شما میتوانید درین مورد توضیحات دهید؟»

پاسخ: بخشی از پلان انکشافی کشور که از حساب کریدت 1334 (1955م.) اجرا میشود، توسط دولت دوست و همسایه ما اتحادشوری باشرایط خیلی مناسب در اختیار ما قرار داده میشود. طوریکه شما در اعلامیه میبینید، در نتیجه مذاکرات من در مسکو پروگرام فوق الذکر کمک ادامه داده شده و توسعه خواهد یافت. گسترش این برنامه باید در آینده توسط هر دو طرف تأیید شود، مگر بصورت عموم این امر مربوط به پروژهای مواصلاتی خواهد شد.

پرسش: آیا مذاکرات چندی پیش دایر شده در سیاست خارجی افغانستان، از جمله روی معضل پشتونستان مؤثر خواهند بود؟

پاسخ: مفهوم اعلامیه نامبرده هویدا است. در آن تأکید شده که، وزیر خارجه افغانستان باز هم سیاست بیطرفی و صلحجویانه را تأیید کرد. در مورد معضله پشتونستان سیاست ما بدون تغییر باقی میماند. ما همواره میثونیم که اشخاص مسوول یک کشور میگویند، که پشتونها و وطن شان پشتونستان جزء جدایی ناپذیر مملکت شان استند. مگر باید فراموش نکرد که این مسأله و مسایل همانند آن با طرح اظهار نظرهای یکجانبه نمیتواند، حل گردد. افغانستان همیشه طرفدار آن بوده که مسأله پشتونستان با توافق خود پشتونها و بادر نظر داشت حق خود ارادیت شان حل و فصل گردد. این راه که درستترین شیوه است باعث تقویت صلح در منطقه ما میشود.²⁴⁵

یک واقعیت جالب: هنگام سفر محمد نعیم خان در مسکو شهزاده محمد نادر در آنجا مشغول درمان بود. البته تا آغاز سالهای 50 اعضای خانواده شاهی طور عنعنوی به آلمان میرفتند، ولی از پایان سالهای 50 آنها به دوکتوران شوروی اعتماد میکردند.

در آغاز سالهای 60 دوستی و همکاری دوکشور برجسته تر شدند. روزنامه های افغانی از آن ببعد مقالاتی درباره دستاوردهای مردم شوروی، پیرامون نخستین قمر مصنوعی همچون دستاوردی بینظیر، عملی و مهم دانش بشری مینوشتند. بقول روزنامه های افغانستان با پرتاب راکت فضایی بسوی مهتاب بتاریخ 2 جنوری سال 1959 که به مدار زمین رسید، اتحادشوری به پیروزی بی دست یازید که در تاریخ علوم در جهان سابقه نداشت. رسانه های افغانستان خیر میدادند که در سال 1957 اتحاد شوروی راکت قاره پیمای بالستیکی را که قادر بود سر گلوله اتمی را تا خاک ایالات متحده انتقال دهد، موفقانه آزمایش کرد. به اینترتیب دوری ایالات متحده از صحنه عملیات جنگی اروپا دیگر ضامن امنیت آنکشور نبود. روزنامه های افغانی تأکید میکردند که بکمک این نوع راکتها نخستین قمر مصنوعی زمین پرتاب شده است.²⁴⁶

مهمترین لحظه در مناسبات افغانستان- اتحادشوری بنیانگذاری انجمن دوستی و روابط فرهنگی افغانستان- شوروی²⁴⁷ بتاریخ 28 اکتوبر سال 1959 بود. رییس این انجمن رییس انستیتوت اتنوگرافی اکادمی علوم اتحادشوری پروفیسور س. پ. تولساوف بود. در ترکیب رهبری انجمن دوستی شوروی- افغانستان چهره های نامور اجتماعی و دولتی شوروی شامل بودند که با اتوریتۀ لازم ارزش این سازمان اجتماعی را بالا برده و در بسیاری موارد با همکاران افغانی شان روابط مستقیم و کاری برقرار میکردند.²⁴⁸

²⁴⁴ - انیس، اصلاح و هیواد مورخ 16 تا 18 دسامبر سال 1958 م. - انیس، اسلام، خایواد، 16-18.12.1958.

²⁴⁵ - اسلام، اصلاح، مورخ 24 جنوری سال 1959 م. - اسلام، 24.01.1959.

²⁴⁶ - АВР РФ. Ф. Посольства СССР в Афганистане. Оп. 62а. Пор. 2. П. 86.

- آرشیف وزارت خارجه روسیه، بخش سفارت شوروی در افغانستان: ...

²⁴⁷ - Adamec L. Historical dictionary of Afghanistan. 2d edition. - London, 1997. C. 357. -

²⁴⁸ - Г. Авдеев. www.afghanistan.ru/doc/6514.html.... گ. سایت افغانستان رو.

کار بخشهای انجمن دوستی که در پروژهای بزرگ افغان- شوروی تطبیق میشد، خیلی مؤثر بودند. پروژه کامپلکس آبیاری جلال آباد و فارمهای زراعتی حومه جلال آباد نمونه هایی ازینجمله بودند. ببرکت راه اندازی این پروژه که در آن بیشتر از 11 هزار نفر کار میکردند، مشکلات تأمین انرژی و آب آشامیدنی شهر جلال آباد بکمک بهره برداری نیروگاه آبی نغلو (با توان 67 هزار کیلو وات)²⁴⁹ و سروبی (باتوان 22 هزار کیلو وات)²⁵⁰ رفع شده و تولیدات فارمهای کشاورزی «غازی آباد» و «هده» بیشتر از تقاضای بازار داخلی بوده و حتی صادر میشد.

انجمن دوستی افغانستان- شوروی که در سال 1960 بنیان هشته شد، سازمان همکار انجمن دوستی شوروی- افغانستان شد. رییس نخستین این انجمن وزیر عدلیه افغانستان محمد اصغر بود. ایجاد این انجمن محصول بهبود روابط افغانستان- شوروی پس از سفر رهبران دوکشور ن.س. خروشچف و محمد ظاهرشاه به کشورهای یکدیگر بود.²⁵¹

مناسبات دو کشور در عرصه فرهنگی نیز رشد مینمودند. نخستین بار در سال 1961 نامه های ماکسیم گورکی در باره ادبیات بزبان پشتو چاپ شد که شاعر مشهور افغان گل پاچا الفت آنرا همچون «نمونه تقریظ، نقد ادبی و رهنمای نیکو برای نویسندگان» ارزیابی کرد. بر علاوه شخصیت گورکی خود برای افغانها جالب بوده و آنها وی را محترم میشمردند. نویسندگان نامور افغان چون سید قاسم رشتیا، ظاهر افق، ص. رشتین، س. شپون، ن. تره کی و غیره²⁵² مقالاتی را پیرامون کارنامه های این نویسنده روس نوشته بودند.

با ارزیابی مناسبات افغانستان- شوروی در سالهای صدارت محمد داوود خان، بجا ست گفته شود که حتی در سال 1955 در زمان تدویر لویه جرگه هنگام پذیرش اصول اساسی سیاست خارجی داوود خان از جمله اصل همکاری همه جانبه افغانستان و اتحادشوروی تصویب شد. ببرکت کمکهای سخاوتمندانه تخنیکی و اقتصادی اتحادشوروی محمد داوود توانست در دوره صدارتش از سال 1953 تا 1963 ثبات نسبی سیاسی را درکشور تأمین کند.

سیاستی که شالوده آن همکاری با اتحادشوروی بود، به پندار رییس حکومت (افغانستان) نزدیکی افغانستان با اتحادشوروی باعث نگرانی ایالات متحده و غرب شده و در نهایت محمد داوود تصمیم داشت در موقف واشنگتن نسبت به حمایت از پاکستان تغییر بمیان آید. مگر انکشاف بعدی حوادث نشلن دادند که ایالات متحده نه تنها سیاست دفاع از پاکستان اشرا پیرامون پشتونستان دگرگون نه کرد بلکه با تقویه حمایت نظامی آنرا تحکیم هم بخشید.

تا امروزه روز کارشناسان، سیاستشناسان و تاریخنگاران در مورد اینکه آیا سیاست عدم انسلاک افغانستان و نیپوستن به پیمانهای نظامی، رویارویی با پاکستان روی معضله پشتونستان و همکاری نظامی با اتحادشوروی، به نفع افغانستان بوده یانه، اختلاف نظر دارند. برخی دلایلی که افغانستان نمیتوانست به پیمانهای نظامی ببیند، ناشی از معاهده بیطرفی و عدم تعرض عقد شده در جون 1931 بودند. چنانچه مطابق فصل 4 و 5 این معاهده، افغانستان مکلف بود از پیوستن به بلوکهای نظامی ضد اتحادشوروی خودداری کند. در مورد موقف ایالات متحده امریکا، نیکیتا سرگیویچ خروشچف در خاطراتش مینویسد: «امریکا تظاهر میکرد که به افغانستان کمک اقتصادی میکند، مگر در واقعیت آنها منافع خویش را دنبال میکردند. هنگام سفرم به افغانستان به ما هویدا شد که امریکاییها مرام واضحی مبنی بر ایجاد پایگاه نظامی در افغانستان دارند. امکاناتی را که ما دادیم، بهتر نرفتند. ما دوستی و اعتماد افغانها را کمایی کردیم و آنها بدام امریکاییان نیافتادند. پولهای خرچ شده در افغانستان- در مقایسه با مصارف دفاع احتمالی ما از پایگاه امریکایی قطر ههایی در بحر اند. شما میتوانید آن مصارفی را که اجباراً ما برای تحکیم مرزهای ما با افغانستان متقبل میشدیم، تصور کنید».²⁵³

افسانه ایجاد پلیگاهها توسط نظامیان امریکایی در خاک افغانستان که در مغز رهبران شوروی جاگرفته بود، تا زمانی نامعلوم رشد نموده، ماندگار شده و از جمله یکی از دلایل تجاوز اتحادشوروی در دسامبر سال 1979 به افغانستان شد.

²⁴⁹ - Гуревич Н.М. Внешняя торговля Афганистана. - М. 1981. С. 161.

گوریویچ، سیاست خارجی افغانستان، مسکو، 1981. ص. 161.. قابل یادآوریست که توان کلی بند برق نغلو 100 میگاوات بود (مترجم).

²⁵⁰ - Теплинский Л.Б. История советско-афганских отношений 1919-1987. - М., 1988. С. - 67

تپلینسکی ل. ب. تاریخ مناسبات افغانستان- شوروی. مسکو سال 1988. ص. 67.

²⁵¹ - Авдеев. Россия - Афганистан. Ч. 1., - М., С. 11-10 11-10. ص.ص. مسکو، بخش یکم، مسکو، 1981. ص. 11-10

²⁵² - Герасимова А.С. Россия - Афганистан.- М., С. 94. 94. ص. روسیه و افغانستان مسکو. ص. 94. 94

²⁵³ - АВР РФ. Ф. 071.1956. Оп. 67а.Д. 2. П. 86.

در این میان اتحادشوروی با حمایت از سیاست پشتونستان افغانستان آنکشور را به ساحه نفوذ خویش کشاند که بتدریج وابستگی آنکشور در عرصه های گونه گون از جمله اجتماعی- اقتصادی و نظامی- سیاسی بیشتر شد. صباح الدین کشکی مؤرخ مشهور در مورد مناسبات شوروی- افغانستان چنین گفته است: «پرواضح بود، چرا شورویها از سردار محمد داوود و سیاستش در قبال پشتونستان حمایت میکردند. شورویها میدانستند، که این امر باعث فاصله افغانستان از غرب و در نهایت وابستگی بیشتر به اتحادشوروی میشود».²⁵⁴

با آغاز کمکهای شوروی ایالات متحده با تأخیر آشکار به همکاری اقتصادی به افغانستان آغازید، مگر پهنای این کمکها محدود بود. چنانچه از سال 1955 تا 1978 اتحادشوروی به اقتصاد و ضروریات ارتش افغانستان 2،5 میلیارد دالر کمک کرد، درحالیکه کمک ایالات متحده 532،9 میلیون دالر بود.²⁵⁵

مناسبات کابل و مسکو با گذشت هرروز بطور آشکارا گسترش یافته و باعث نزدیکی هرچه بیشتر دوکشور میشد. داکتر غنی احمدزی درست میپندارد که یکی از دلایل همکاری دوکشور آن بود که اتحادشوروی نمیخواست در مرزهایش پایگاههای نظامی خارجی را ببیند و افغانستان به گسترش کمکهای اقتصادی نیاز داشت.²⁵⁶

محمد داوود میخواست با ایالات متحده نزدیک شود، مگر زمانیکه برای امریکا انتخاب میان افغانستان و پاکستان بمیان آمد، گزینه کشور اخیرالذکر جای نخست را گرفت. در آنزمان اتحادشوروی به افغانستان علاقمندی فزاینده پیدا کرد. برای محمد داوود سیاست پاکستان از یکسو خطر جنگی پنداشته میشد و او میخواست به اسلحه شوروی دسترسی داشته و از سوی دیگر اصلاحات اقتصادی را که به تمویل آنها سخت ضرورت داشت، پیش ببرد. در این شرایط صدراعظم افغانستان مجبور بود برای جلب کمک به اتحادشوروی و کشورهای اروپای شرقی مراجعه کند چون آنها کمکهای شان را وابسته به هیچنوع شرط و امتیاز از جانب افغانستان نمیساختند. شرایط دشوار سیاسی افغانستان را مجبور ساختند تا به ساحل شوروی نزدیک شده ولی به آن لنگر نیندازد.

در چرخش داوود به سوی اردوگاه سوسیالیستی برخوردارهای سخت، دور نا اندیشانه، غیر محتاطانه و بیشتر خشن و توهین آمیز دیپلماسی امریکایی با افغانستان آنروزه و شخص محمد داوود نقش عمده را داشتند.²⁵⁷ باوجود تلاش مخالفان محمد داوود در درون کشور و خارج از آن که به وی برچسب «سردار سرخ» ویا حتی بیشتر از آن رهبر سیاسی که بدون قید و شرط به اتحادشوروی وابسته بوده و به «شورویها تمام عرصه های زندگی فرهنگی، سیاسی و اقتصادی افغانها را داده است»، را زدند، در واقعیت او بمثابه مهندوست حقیقی مشی پیگیرانه، خلل ناپذیر و بکلی مستقلانه را که پاسخگوی منافع ملی کشور در عرصه سیاست داخلی و خارجی بود، پیشبرده و هیچگاهی شخص هوادار شوروی و بویژه «سرخ» نبود.

صدراعظم داوود با برقراری مناسبات نیکو با اتحادشوروی پیش از همه میخواست توانمندی (پوتنسیال) نظامی- سیاسی همسایه نیرومند شمال را به حل معضله پشتونها جلب کند. چنانچه محمد داوود در جریان مذاکرات رسمی و غیررسمی مخفی و گفتگوهای بارها به جانب شوروی کمک مشورتی شان را پیرامون راه اندازی و پیشبرد جنگ پارتیزانی در مناطق قبایل پشتون در خاک پاکستان را مطرح میکرد. او در این موارد نیتش را مبنی بر مجبور ساختن پاکستان به پذیرش شرایط کابل پیرامون قضیه پشتونستان، پنهان نمیکرد.²⁵⁸

جانب شوروی در همه مراحل طرح این مسأله همواره از دادن کمک بطور قاطع خودداری میکرد. چنانچه در جریان سفر ماه اکتوبر سال 1961 هیأت عالیرتبه شوروی به کابل در رأس مارشال و.د. سوکولوفسکی به محمد داوود مستقیماً خاطر نشان شد که تأکید وی برای حل نظامی معضله پشتونستان نتیجه بی بار نیآورده و تلاشهایش برای در دادن جنگ پارتیزانی در خاک پاکستان که عضو پیمان سیاتو است، باعث کشاندن پای اتحادشوروی به جنگ پهناور

²⁵⁴ Танин З. Афганистан в XX веке (1900-1996 гг.). - Тегеран, 2004. С. 106.

- Танин З. Афганистан в XX веке (1900-1996 гг.) / ص. 111. 119. - ظاهر طنین. افغانستان در قرن 20، چاپ تهران. 2004 ص. 106. - تهران, 2004. С. 106.

²⁵⁵ - Bradsher Henry S. Afghanistan and the Soviet Union. - USA, Duke University Press, 1983, C.18. -

²⁵⁶ - Танин З. Афганистан в XX веке (1900-1996 гг.). - Тегеран, 2004. С. 106. -

ظاهر طنین، افغانستان در قرن بیست، ...ص. 106.

²⁵⁷ - <http://afg-hist.ucoz.ru/publ/8-1-0-12> -

²⁵⁸ - همانجا - <http://afg-hist.ucoz.ru/publ/8-1-0-12>

در منطقه که میتواند به جنگ سوم جهانی بیانجامد، شود.²⁵⁹ همچنان به درخواست محمد داوود برای تدریس شیوه‌ها و اشکال جنگ پارتیزانی برشالوده تجارب جنگ کبیر مهینی شوروی بادر نظر داشت مشخصات جغرافیایی منطقه به افسران افغان توسط آموزگاران شوروی پاسخ قاطع رد داده شد.

با تذکر موارد نامبرده بی پایگی پندار نویسنده امریکایی ج. کولینز پیرامون اهداف سفر مارشال سوکولوفسکی به کابل که تحت تأثیر فضای «جنگ سرد» ابراز شده هویدا میشود. برشالوده پرونده جاسوس امریکایی دگروال او. پنکوفسکی، کولینز مینویسد که هنگام سفر سوکولوفسکی گویا مسأله «امکانات گسیل قطعات شوروی به افغانستان در زمان معین برای اشتراک در عملیات مشترک بر علیه پاکستان»²⁶⁰ نیز با رهبری افغانستان مطرح شده بود. ما به هیچ سند آرشیفی که گواه طرح این مسأله از سوی محمد داوود و یا مارشال و.د. سوکولوفسکی باشد، برنخوریم. آنچه به برخورد اتحادشوروی با قضیه پشتونستان مربوط است، باید گفت که در اوایل رهبری شوروی موقف بیطرفانه داشت، مگر پس‌انها این امر دگرگون شد.

چنانچه این امر در گذارش ن. آ. بولگانین در اجلاس هیأت ریسه شورای عالی اتحادشوروی بازتاب یافت. او طی این گذارش گفت که باشندگان پشتونستان قبایل مستقل افغان اند. وی تأکید میکرد: «این منطقه توسط امپراتوری بریتانیا در سال 1893 غصب شده و در سال 1947 برخلاف منافع قبایل باشندگان پشتونستان به ترکیب پاکستان شامل گردیده است. ما از خواست عادلانه افغانستان پیرامون اینکه به باشندگان منطقه سرحدی پشتونستان حق آزادانه انتخاب و خود ارادیت داده شود، پشتیبانی میکنیم.»²⁶¹

و ن. س. خروشچف رییس شورای وزیران اتحاد جماهیر شوروی چنین موضع شوروی را پیرامون معضل پشتونستان فرمولبندی کرد: «ما درخواست افغانستان در مورد دادن حق بیان آزاد اراده خلق پشتون پیرامون انتخاب همه پرسى آزاد که از آنان پرسان شود، آیا وی میخواهد در مرزهای دولت پاکستان باقی بماند و یا میخواهد دولت نو مستقل خویش را تشکیل داده و یا به افغانستان ببیندند، درست میندازیم.»²⁶²

و به اینترتیب در دوره زمانی 1953-1963 صدراعظم افغانستان محمد داوود خان توانست تاحد معینی موضع افغانستان را در عرصه بین المللی تحکیم بخشد.

افغانستان در این زمان به عضو فعال جنبش عدم انسلاک که در برابر بلوکهای نظامی-سیاسی سنتو و سیاتو ایجاد شده بود، مبدل شد.

افغانستان در سالهای 1950-1960 روابط دیپلماتیک را با بیش از 40 کشور برقرار نموده بود. آنچه مربوط به ابرقدرتها میشود، باید گفت که در دوره زمانی یادشده این مناسبات همگون نبودند. از نگاه سیاسی و ایدیولوژیکی کابل به هیچیک از اینها وابستگی نداشت، گرچه محمد داوود خان تلاش مینمود هم از واشنگتن و هم از مسکو کمک بدست آورد. مگر ایالات متحده کمک به افغانستان را به قبول پیش شرطهای معینش مبنی بر شمولیت در بلوکهای نظامی سنتو و سیاتو و خودداری از داعیه پشتونستان مشروط میساخت. داوود خان نه تنها خواستار کمکهای مادی و نظامی-تخنیکی از ایالات متحده و اتحادشوروی بود، بلکه پشتیبانی آنان را در امر سیاستش پیرامون پشتونستان نیز میخواست که فقط از سوی اتحادشوروی محسوس بود.

فصل دوم

سیاست خارجی صدراعظم محمد داوود

²⁵⁹ - <http://www.afghanistan.ru/doc/11223.html> -

²⁶⁰ - 5 Collins J.J. The Soviet Invasion of Afghanistan. A Study in the Use of Force in Soviet Foreign Policy. - Toronto, 1986. P. 23. -

²⁶¹ - Н.А. Булганин, Н.С.Хрущев. Речи во время пребывания в Индии, Бирме и Афганистане. - М., 1955. С.

225. - 225. ص. 1955، مسکو. افغانستان. برما و افغانستان. مسکو.

²⁶² - همانجا... -

2-1. اوضاع بین المللی در زمان صدارت محمد داوود خان

پس از جنگ جهانی دوم ایالات متحده آمریکا در عرصه جهانی دارای موقف مسلطی شد. از یکسو ایالات متحده خسارات ناچیزی را در زمان جنگ متقبل شده بود و از سوی دیگر در آمریکا رشد سریع اقتصاد و صنایع آغاز شده و با تهیه سلاح اتمی ایالات متحده آمریکا به ابر کشوری مبدل شد.

اتحادشوروی نیز پس از پیروزی بر آلمان فاشیستی عرصه نفوذش را بکشورهای بالکان و اروپای شرقی گسترش داد. در پاسخ به این دولتهای غربی در اپریل 1949 پیمان (بلوک) نظامی- سیاسی ناتو را بنیانگذاری کردند. این بلوک از سوی سازماندهندگان آن بمثابه پیمان منطوقی برای «دفاع جمعی خودی» تفسیر شد. جالب است که وزیر خارجه آمریکا آ. دالاس بوضاحت پذیرفت که رهبران ایالات متحده و کشورهای اروپای غربی با ایجاد ناتو به خطری گویا از جانب اتحادشوروی باور نداشتند.²⁶³

بتاریخ 5 مارچ 1953 یوسف استالین فوت کرد و محمد داوود در رأس هیات حکومتی افغانستان در مراسم تشییع و تدفین جنازه وی اشتراک کرد. با مردن استالین و با بقدرت رسیدن رهبری نو در اتحادشوروی رژیم حاکم (شوروی) نرمتر از گذشته شد.

در سال 1954 دولت اتحادشوروی از ناتو تقاضا کرد تا آنکشور را نیز به عضویت ناتو بپذیرد. البته که به این پیشنهاد اتحادشوروی پاسخ منفی داده شد. مگر مراد از این تقاضا آن بود تا به جهان جهتگیری ضدشوروی این بلوک نشان داده شود. بتاریخ 5 می 1955 توافقات پاریس و همزمان با آن معاهده بن بمثابه جزء متشکله آن مبنی بر عضویت آلمان فدرال در ناتو نافذ شد.²⁶⁴ در این رابطه در شهر وارسا نشست نمایندگان اتحادشوروی، آلمان دموکراتیک، پولند، چکوسلواکیا، هنگری، رومانی و بلغاریا دایر شد که در آن بتاریخ 14 می 1955 معاهده دوستی، همکاری و کمک متقابل این دولتها امضا شد که سپس بنام سازمان پیمان وارسا مسمأ شد.²⁶⁵

مگر افغانستان که در اینزمان با بیش از 40 کشور مناسبات دیپلماتیک داشت، با گذشت زمان با بازتاب منافع مردم «ببایش میایستاد». در اینزمان محمد داوود خان بحیث رییس حکومت آمادگی اش را به گسترش روابط بین المللی با همه کشورها صرف نظر از ساختار اجتماعی- اقتصادی آنها منجمله استقرار مناسبات دیپلماتیک با دولتهای سوسیالیستی را با حفظ اصول عدم انسلاک ابراز میداشت.²⁶⁶ این اقدامات محمد داوود خان در عرصه سیاست بین المللی لغو تمایل یکجانبه حکومت گذشته به سمت دول غربی و نقطه چرخشی بسوی همکاری با اتحادشوروی بود که افغانستان پس از اینکشور کمکهای بزرگ مالی- اقتصادی را بدست آورد.²⁶⁷

²⁶³ - История внешней политики СССР 1917-1980. Т. 2./ Под ред. А.А. Громыко, Б.Н. Понома-рева. - М., 1981. С. 110.

- تاریخ سیاست خارجی اتحادشوروی، زیر نظر آ. آ. گرومیکو، ب. ن. پاناماریوف. مسکو سال 1981، ص. 142.

²⁶⁴ - همانجا، ص. 191.

²⁶⁵ - История внешней политики СССР 1917-1980. Т. 2./ Под ред. А.А. Громыко, Б.Н. Понома-рева. - М., 1981. С. 142.192. همانجا، ص.

²⁶⁶ - Теплинский Л.Б. История советско-афганских отношений (1919-1987). - М., 1988. С. 160.

- تبیلیسکی ال. ب. تاریخ روابط افغانستان- شوروی (1919-1987) - مسکو. سال 1980، ص. 160.

²⁶⁷ - Гуревич Н.М. Внешняя торговля Афганистана. - М., 1981. С. 90.

گوریویچ ن. م. تجارت خارجی افغانستان. مسکو سال 1981، ص. 90.

حاکمیت محمد داوود خان در افغانستان با تغییر رهبری اتحادشوروی و هند همراه بود. در سال 1951 در نتیجه نخستین انتخابات سراسری هندوستان کنگرس ملی هند (ای. ان. تی.) برنده شد. رهبر این حزب جواهر لعل نهرو و بهیت صدراعظم کشور برگزیده شد. هند از آغاز موجودیت مستقلانه خویش در سیاست خارجی مشی ج. نهرو را که بر پنج اصل (پنجه شیل) همزیستی مسالمت آمیز و همسویی با افغانستان و اتحادشوروی و ضدیت با پیمانهای نظامی مانند سیاتو که در ماه سپتامبر 1954 در مانیلا با اشتراک ایالات متحده امریکا، بریتانیا، فرانسه، زیلاند جدید، آسترالیا، نیلند، فلیپین، پاکستان و همچنان سنتو با شرکت بریتانیا، ترکیه، ایران و پاکستان، استوار بود، را پیش میبرد.²⁶⁸

سیاست خارجی پاکستان در منطقه در مخالفت با منافع اتحاد شوروی، هند و افغانستان قرار داشت، چونکه از یکسو پاکستان عضویت بلوک نظامی- سیاسی سنتو و سیاتو را داشت و از سوی دیگر افغانستان و هند نسبت به آنکشور ادعاهای ارضی داشتند. موقف افغانستان و هند مبنی بر اصول بیطرفی و عدم انسلاک و نه پیوستن به بلوکهای نظامی، به نفع اتحادشوروی بود.

مناسبات اتحاد شوروی- هند فقط پس از سفر ج. ل. نهرو در سال 1955 به اتحاد شوروی فعلتر شدند. هند حمایت محسوس اتحادشوروی در امر کشمیر در هنگام سفر ن. آ. بولگانین و ن. س. خروشچف را حاصل کرد.²⁶⁹

بتاریخ 10 دسامبر 1955 هنگام سفر به هند صدر هیأت ریسه شورای عالی اتحاد شوروی بولگانین و رییس حکومت شوروی ن. خروشچف از ایالت کشمیر هند بازدید کردند. هنگام پذیرایی صدراعظم کشمیر غ. م. بخشی، ن. س. خروشچف درباره کشمیر بیانیه داده و موقف دولت شوروی را پیرامون این مسأله بیان کرد. او از جمله گفت: «جمهوری مستقل و آزاد هند- یک دولت جوان و رشد یافته است. مسایل درونی هر دولت- امری مربوط به مردم هر کشور است. مسأله کشمیر بمثابه یکی از ایالات جمهوری هند توسط خود مردم کشمیر فیصله شده است. ما در چهره جمهوری هند متحد خویش را در مبارزه بخاطر صلح و برای حل مسالمت آمیز مسایل مورد منازعه میبینیم، شوربختانه چنین چیزی را درباره پاکستان نمیتوان گفت».²⁷⁰

هنگامیکه ن. س. خروشچف به مناسبات اتحادشوروی با پاکستان تماس گرفت، تالار با شنیدن صحبتش بشور آمد. او منجمله گفت: «پاکستان نیز دولت جوان است. مگر سیاست محافل حاکمه این دولت باعث نگرانی ما است. واقعیتها بیانگر آنند که سیاست آنان بر منافع اصلی مردم و دولت خویش استوار نبوده بلکه توسط محافل انحصاری کشورهای دیگر دیکته میشود. حکومت کنونی پاکستان علناً نزدیکی خود را با محافل انحصاری امریکایی تبلیغ میکند».²⁷¹

مطبوعات افغانستان بیانیه رهبر شوروی پیرامون جابجایی پایگاههای نظامی امریکایی در خاک پاکستان برمبنای پیمان بغداد را بطور گسترده مورد تحلیل و تبصره قرار دادند. چنانچه این گفته های رهبر شوروی چنین اقتباس شده بودند: «حکومت پاکستان یکی از نخستین اشتراک کنندگان و یکی از مبتکران پکت نامنهاد بغداد بود که برای اهداف صلح آمیز ایجاد نشده است. این دولت اجازه میدهد در خاکش در نزدیکی مرزهای اتحادشوروی پایگاههای امریکایی ایجاد شود. ما بصراحت میگوییم، ایجاد پایگاههای امریکایی در ساحه پاکستان نمیتواند ما را نگران ن سازند».²⁷²

جراید رسمی افغانستان تأکید ویژه بی بالای نگرانی ن. س. خروشچف به امر پیوستن ایران به پیمان بغداد نموده و همبستگی حکومت افغانستان را با بیاناتش ابراز نمودند: «ما بطور روشن میگوییم که هیچگاهی از اشتراک کنندگان پیمان بغداد، همانند هر گروه دیگری ضد اتحادشوروی پشتیبانی نمیکنیم. برخوردی دیگر از جانب ما بمعنی نابینایی

²⁶⁸ -История внешней политики СССР 1917-1980. Т. 2. / Под ред. А.А. Громыко, Б.Н. Пономарева. - М., 1981. С. 146.

- تاریخ سیاست خارجی اتحادشوروی، زیر نظر آ. آ. گرومیکو، ب. ن. پاناماریوف، مسکو سال 1981، ص. 146.

²⁶⁹ - Белокреницкий В.Я., Москаленко В.Н. История Пакистана. XX век. - М., 2008. С. 121.

- بیلو کورینسکی و. یا، موسکالینکو و. ن. تاریخ پاکستان در قرن 20. مسکو، سال 2008، ص. 121.

²⁷⁰ - Н.А. Булганин, Н.С. Хрущев. Речи во время пребывания в Индии, Бирме и Афганистане. - М., 1955. С. 106.

- ن. آ. بولگانین، ن. س. خروشچف. بیانات هنگام سفر به هند، برما و افغانستان- مسکو، سال 1955، ص. 106.

²⁷¹ - همانجا، ص. 106.....

²⁷² - همانجا، ص. 106 - ...

سیاسی میباید. برای همه هویدا است که پیمان بغداد بر ضد اتحاد شوروی و دیگر کشورهای صلحدوست است. بنابراین تضعیف این اتحاد جنگ طلب و یکی از منابع ماجراجویی های ممکن و وظیفه ما میباید».²⁷³

در رابطه به عکس العمل منفی پاکستان به سفر رهبری شوروی به افغانستان، خروشچف تأکید کرد: «افغانستان همسایه نیک ما است که با آن ما مناسبات دیرینه داریم. ما میخواهیم این روابط را تحکیم بخشیده و گسترش دهیم و امیدوارم سفر ما به افغانستان در این راستا یاری رساند».²⁷⁴

او پیرامون روابط اتحاد شوروی و پاکستان خاطر نشان کرد: «ما بسیار میخواهیم تا چنین مناسبات دوستانه را با پاکستان نیز داشته باشیم، و این تقصیر ما نیست که تاکنون چنین روابطی ایجاد نشده اند. مگر ما با پیگیری برای بهبود این روابط بخاطر امر صلح تلاش خواهیم کرد».²⁷⁵

مناسبات افغانستان و هند در آینده بارها از بوته آزمایش بدر آمدند. چنانچه در سال 1962 حکومت چین به تحریکات نظامی در مرز هند و تبت دست زد که در نتیجه هند بخشی از خاکش را از دست داد. در رابطه به این رویداد حکومت هند از ایالات متحده تقاضای کمک نظامی نموده و حتی از دادن ساحه یی نه چندان بزرگ برای پایگاه نظامی شان ابراز امدادگی کرد. در همان سال در پاکستان «قول اردوی صلح» به فعالیت آغاز کرد.²⁷⁶ با اینهمه رویدادها، هند به ادامه سیاست باصطلاح «مشی نهرو» ادامه داد. و مناسبات میان افغانستان و هند برشالوده همین سیاست ادامه مییافت.

2.2. روابط افغانستان با کشورهای منطقه

در درازنای تاریخ مناسبات مردمان افغانستان و هند روابط نزدیک دوطرف همواره برجستگی داشته اند. افغانستان برای هند همچون همسایه پاکستان از ارزش بزرگی برخوردار بوده و است، چونکه مخالفت با پاکستان وجه مشترک آنان بشمار میرود. هند و افغانستان همیشه علاقمند جدی حفظ تمامیت ارضی خویش بودند. بنابراین زمامداران هند از موقف کابل پیرامون مسأله پشتونستان و «خط دیورند» پشتیبانی میکردند.

در این میان در درازنای سالهای 60 در نظم جهانی دوقطبی «درزهایی» میان آمد. چنانچه ورود جنبش عدم انسلاک به عرصه بین المللی از اهمیت زیادی برخوردار شد.

هند و افغانستان در جنبش عدم انسلاک شرکت فعال داشته و به این ترتیب به پاکستان همانند کشور وابسته به بلوک نظامی و تهدید کننده آنان فشار میآوردند. ستراتیژی هند بر شالوده همکاری با افغانستان چیزی که پاکستان نمیخواست، استوار بود. هند تلاش میکرد تا افغانستان توانایی مقابله با پاکستان که همه جانبه میکوشید افغانستان را تضعیف نماید را داشته باشد.

در چوکات کمکهای هند به بازرگانان افغانی در مواقع دشواری که در عرصه تجارتي و ترانزیتی میان افغانستان و پاکستان بمیان میآمد، آنکشور تسهیلاتی نوی را فراهم میکرد.

همچنان هیأت شرکت هوانوردی «ابندین ایر لاینس کورپوریشن» برای بحث پیرامون مسایل مربوط به انتقال اموال صادراتی و وارداتی افغانی توسط هواپیماهای این شرکت به کابل آمد.²⁷⁷ در نتیجه همکاری در عرصه هوانوردی دوطرف بنیاد شرکت مشترک هوایی «داریانا افغان هوایی شرکت» را گذاشتند که 51 درصد آن مربوط حکومت

²⁷³ -- همانجا. ص. 107.... -

²⁷⁴ - همانجا. ص. 107.... -

²⁷⁵ همانجا. ص. 107..... -

²⁷⁶ -- Белокреницкий В.Я., Москаленко В.Н. История Пакистана. XX век. - М., 2008. С. 121.

- بیلو کورینسکی و. یا، موسکالینکو و. ن. تاریخ پاکستان در قرن 20. مسکو، سال 2008، ص. 186. -

²⁷⁷ - АВР РФ. Ф. 042. Оп. 666. Пор. 1. П. 88.: آرشیف وزارت خارجه اتحاد شوروی.

افغانستان و 49 درصد مربوط به شرکت مختلط امریکایی هندی «ایند آمر» بود.²⁷⁸ پس از یکسال این شرکت پروازهایش را میان کابل و دهلی آغاز کرد.²⁷⁹ بر علاوه برای گسترش همکاریهای تخنیکی رییس اداره هوانوردی ملکی هند گوپتا بکابل آمد.²⁸⁰

در چوکات همکاریهای تخنیکی در ماه فیروزی سال 1956 هیأت صنایع افغانستان جهت آشنایی با تولیدات پیشه وری، مؤسسات نساجی و مکاتب تخنیکی هند به آن کشور سفر کرد. در جریان این سفر قرارداد کمک تخنیکی هند به افغانستان بخاطر انکشاف صنایع نساجی امضا شد. هیأت افغانی همچنان با انکشاف اجتماعات روستایی هند آشنا شد.²⁸¹

همچنان همکاریهای دوکشور در عرصه نظامی نیز گسترش مییافتند. در ماه اپریل 1956 هیأت نظامی افغانستان از هند دیدن نمود که در جریان آن قرارداد همکاری در عرصه آموزش کادرهای نظامی برای اردوی افغانستان نیز امضا شد.²⁸²

در ماه فیروزی سال 1957 هند نخستین نیروگاه اتمی اش را به بهره برداری سپرد. در مراسم گشایش آن معاون وزیر معادن و صنایع افغانستان سید عبدالاحد اشتراک نموده بود.²⁸³

همچنان همکاریهای دوجانبه در عرصه فرهنگی منجمه صنعت سینما و آموزش تاریخ باستان افغانستان که هر دو کشور را سخت بهم پیوند میداد، را نیز در بر میگرفت. دانشمندان هندی تاریخ باستانی رام هند را در کابل مورد پژوهش قرار داده و باستانشناسان و کارشناسان هندی با موزیم کابل همکاری نموده و کاوشهایی را در افغانستان انجام دادند.²⁸⁴

در ماه فیروزی 1956 محمد داوود با هیأت همراهانش از هند دیدار کرد. بر مبنای خبر روزنامه حکومتی اصلاح،²⁸⁵ در جریان مذاکرات دوطرف به همسویی و همخوانی منافع شان پیرامون مسایل مهمی چون لزوم اتکا به اصول روابط همکاری و همزیستی میان همه مردمان بمتابه شالوده حفظ صلح جهانی تأکید ورزیدند. در جریان ملاقات محمد داوود خان با جواهر لعل نهرو اولی طی بیانیه بی منجمه خاطر نشان ساخت که در همه گوشه و کنار آسیا و افریقا تغییراتی بوقوع میبوندند و یکی از فاکتورهای صلح در زمان حاضر و گذشته بیداری ملیونها نفر از مردمان آسیا و افریقا میباشد. همچنان رهبر هند گفت: «...کشورهای ما در رفع تشنج بین المللی موجود موقف بیطرفانه گرفته و در هیچ جنگ سردی و هیچ پیمان و بلوک نظامی اشتراک نمیورزند. موقفهای نامبرده مطابق منافع مشترک ما که عامل نزدیکی دوکشور است، میباشد.»

محمد داوود متقابلاً صحبت کرده و موضع رسمی حکومت و مردم افغانستان را پیرامون حکومت و مردم هند بیان داشت. از جمله او گفت: «مردم افغانستان صمیمانه علاقمند نزدیکی روابط آینده با ملت کبیر هند میباشد. تاریخ گواه مبارزه مشترک ما است، زمانیکه مردم افغانستان، هند و کشورهای دیگر این گوشه دنیا برضد استعمار میروزمیدند. در روزهای دشوار هندوستان مردم افغانستان همیشه احساس دوستی نسبت به مردم هند داشتند. مردم هند بنوبه خود نسبت

²⁷⁸ همانجا:..... 88. Пор. 1. П. 88. - АВР РФ. Ф. 042. Оп. 666.

قابل یادآوریست که پسانها هواپیمایی آریانا با پان امریکن ایالات متحده شریک شده و سهم 49 درصدی خود را به آن شرکت واگذار کرد (مترجم). جهت معلومات بیشتر سایتهای زیر مربوط به بی بی سی فارسی و سایت وزارت ترانسپورت و هوانوردی ملکی دیده شوند:

http://www.bbc.com/persian/afghanistan/story/2007/12/071207_s-afghan-aviation.shtml

<http://motca.gov.af/fa/page/5884/5904>

²⁷⁹ روزنامه انیس مورخ 14 اکتوبر سال 1956 میلادی:..-14.10.1956 - انیس

²⁸⁰ - روزنامه اصلاح مورخ 5 سپتامبر 1957 1957 میلادی:..- 5.09.1957 - اسلام

²⁸¹ - روزنامه اصلاح مورخ 11 فیروزی سال 1956 میلادی:..- 11.02.1956 - اسلام

²⁸² - روزنامه اصلاح مورخ 7 اپریل سال 1956 میلادی. - 7.04.1956 - اسلام

²⁸³ - روزنامه انیس مورخ 7 فیروزی سال 1957 میلادی:..- 7.02.1957 - انیس

²⁸⁴ - روزنامه اصلاح مورخ 17 می سال 1956 میلادی. - 17.05.1956 - اسلام

²⁸⁵ - روزنامه اصلاح مورخ 12 فیروزی سال 1959 میلادی. - 12.02.1959 - اسلام

به مردم افغانستان در روزهای مبارزه بخاطر استقلال احساس همدردی میکردند». در رابطه به پیمانهای نظامی محمد داوود چنین گفت: «افغانستان همیشه سیاست بیطرفی و تبادلۀ آزاد افکار را پیش میبرد. این مشی اساس سیاست ما را تشکیل میدهد... پیشبرد مشی بیطرفی افغانستان و هند مطابقت نقاط نظر دو حکومت در مسایل بین المللی عامل نزدیکی افغانستان و هند است...»²⁸⁶

مطبوعات افغانستان سفر محمد داوود به هند را طور گسترده بازتاب دادند. چنانچه روزنامه دولتی اصلاح در شماره مورخ 12 فیروزی 1959 خویش نوشت: «سردار محمد داوود یک هفته است که در هند است. او به شهرهای دهلی، چندریگر، آگره و به ایالات پنجاب و بیهار رفته و از مؤسسات صنعتی دیدن نموده و با پلانهای جدید انکشاف هند آشنا شد.»²⁸⁷

مناسبات افغانستان با هند به همکاریهای اقتصادی، سیاسی و فرهنگی محدود نمیشد. دوطرف فعالانه اطلاعات استخباراتی شان را پیرامون پاکستان تبادلۀ میکردند. برای این منظور هند امکانات پولی را در اختیار اداره استخبارات خارجی افغانستان برای کار در میان پشتونها قرار میداد.

در دوره صدارت محمد داوود گامهای مثبت و بیشماری در مناسبات میان افغانستان و ایران بوجود آمدند. این کشور بطور عنعنوی در شرق میانه نقش مهمی را بازی کرده و میتوانست به حکومت افغانستان در راستای مدرنیزه ساختن اقتصاد کمک مالی نماید.

در سالهای 50-60 اوضاع در ایران متشنج بود. رقابت میان امریکا و انگلیس بخاطر نفوذ در اینکشور ادامه داشت. بتاريخ 19 اگست 1953 در تهران بلاشتراک سی. آی. آی. کودتای دولتی رخ داد. در نتیجه جنرال زاهدی نخست وزیر شد. پس از این کودتا ایران بشکل روشن از بیطرفی فاصله گرفته و سیاست اتحاد نظامی با ایالات متحده امریکا و داشتن روابط اقتصادی منحصر با دولتهای غربی را در پیش گرفت. چنانچه مذاکرات با انگلستان و ایالات متحده پیرامون نفت آغاز شدند. روابط دیپلماتیک قطع شده در خزان 1952 در دسامبر 1953 احیا شدند. کنسرسیومهای بین المللی نفت به استخراج گسترده نفت آغاز کردند. چنانچه پیشتر گفته شد، ایران در سال 1955 به پیمان بغداد شامل شد، درحالیکه افغانستان به حفظ سیاست بیطرفی اش ادامه میداد.

مگر بدون در نظر داشت تفاوتها در شیوههای سیاست خارجی و دگرگونیها در اوضاع درونی سیاسی افغانستان و ایران، دوطرف تلاش میکردند مواضع مشترکی برای استقرار مناسبات همسایگی نیک دریابند.

در همین زمان مناسبات دوکشور همسایه فعالتر شدند. در ماه جولای 1954 سفیر ایران در افغانستان محمود صلاحی با سرپرست وزارت اقتصاد ملی عبدالرووف ملاقات کرد که در جریان آن اساس احیای مناسبت اقتصادی گسیخته میان دوکشور گذاشته شد.²⁸⁸

در ماه دسامبر همانسال به سفیر پیشین افغانستان در فرانسه جنرال محمد عمر اگریمان انتصاب به سفارت ایران داده شد.²⁸⁹

در اینزمان مناسبات دوکشور بخاطر موضع ایران در رابطه به اسرائیل کمی تیره بود. شاه ایران محمد رضا پهلوی از جمله نخستین رهبران کشورهای اسلامی بود که تصمیم به برقراری روابط دیپلماتیک با اسرائیل گرفت. افغانستان از موضع انتقادی روحانیت رادیکال ایران که شاه را «وسیلۀ سیاست صیہونیستها» میدانستند، حمایت میکرد.

افغانستان ایران را همچنان متهم به وفاداری به سیاست بریتانیا و فرانسه پیرامون کانال سویز میکرد. در این رابطه سفیر ایران محمود صلاحی کنفرانس مطبوعاتی دایر کرده و در جریان آن از حل عادلانه معضل کانال سویز به نفع

²⁸⁶ -Ислах, 12.02.1959. روزنامه اصلاح مورخ 12 فیروزی سال 1959 میلادی.

²⁸⁷ همانجا، روزنامه اصلاح مورخ 12 فیروزی سال 1959 میلادی ...

²⁸⁸ - همانجا، روزنامه اصلاح مورخ 12 فیروزی سال 1959 میلادی ...

²⁸⁹ -Анис, 12.12.1954. انیس مورخ 12 دسامبر سال 1954.

مصر ابراز خرسندی کرد. او همچنان شایعات پخش شده در مطبوعات خارجی مبنی بر امکان برسمیت شناختن حکومت اسرائیل را رد کرد.²⁹⁰

مناسبات افغانستان و ایران تحت شعاع نحوه استفاده از آب رودخانه هلمند نیز قرار داشت. در ماه جون 1955 وزیر خارجه افغانستان محمد نعیم به تهران رفت تا با اعضای حکومت ایران روی حل معضلات بمیان آمده پیرامون استفاده معقول از آب رودخانه هلمند گفتگو کند. مگر طوریکه پسانها معلوم شد، دوطرف بعلت مواضع متقابل پیرامون این مسأله به کدام پیشرفتی در این راستا دست نیافتند.²⁹¹ همزمان ایران در سال 1955 بدون توضیح علت خط پرواز تهران- زاهدان- قندهار- کابل را بست.²⁹²

مگر از سال 1956 مناسبات دوکشور بشکل عادی برگشتند. چنانچه معاون وزیر امور خارجه محمد هاشم میوندوال بحیث نماینده پادشاه افغانستان و نصرالله پهنام همچون نماینده شاه ایران معاهده درازمدت میان ایران و افغانستان را پیرامون کمیساریهای مرزی امضا نمودند.²⁹³ در سال 1956 شرکت هوا پیمایی آریانا پرواز بین المللی میان کابل- تهران را آغاز کرد.²⁹⁴ و حتی بمثابهء نشانهء نیک روابط دوکشور برادر شاه ایران شهزاده شاهپور عبدالرضا پهلوی به کابل آمد.²⁹⁵

همزمان عضویت ایران در سازمان سنتو واکنش منفی اتحاد شوروی را بیار آورد. ایران همواره تلاش میکرد اثبات کند که عضویت اش در سنتو بهیچوجه علیه اتحاد شوروی نمیباشد. از آنجاییکه افغانستان نیز با بدبینی به عضویت همسایگانش به عضویت سنتو میدید، در این رابطه مواضع کابل و مسکو نزدیک بودند. در این میان مطبوعات افغانستان بطور گسترده به بازتاب و تحلیل آغاز مذاکرات میان ایران و اتحادشوروی پیرامون معاهده عدم تعرض پرداختند.²⁹⁶

روزنامه اصلاح خیر کوتاهی با عنوان «انتقاد تاس» را که در آن تذکر رفته بود که آژانس تلگرافی شوروی (تاس) رهبری ایران را بدلیل اینکه مذاکرات چند روز پیش آغاز شده در تهران میان هیات شوروی و حکومت ایران بی نتیجه شدند را انتقاد میکند، بازتاب داده بود. تاس خبر داده بود که با وجود آنکه هر دو طرف آمادگی شان را برای عقد معاهده عدم تعرض نشان داده بودند، حکومت ایران موافقه نکرد تا از بلوکهای نظامی خارجی که بر علیه اتحاد شوروی اند، بیرون شود. بر مبنای اطلاعات دیگر رییس جمهور امریکا د. آیزنهاور هنگام اقامت هیات شوروی به شاهنشاه ایران پیامی فرستاد که در آن خواست تا وی بدنیای غرب متکی بماند.

روزنامه انیس²⁹⁷ با اتکا به اطلاعات آژانسهای خبری خارجی خبر داد که حکومت شوروی به ایران پیشنهاد آتی را داده است: اگر حکومت ایران موافقات نظامی شان با کشورهای غربی را لغو کند، در آنصورت اتحاد شوروی حاضر است با آنکشور معاهده عدم تعرض را برای پنجاه سال بسته و به ایران کمک گسترده اقتصادی را اعطا نماید. پس از چند روز این آژانسها باز هم خبر دادند که مذاکرات در اینمورد متوقف شده اند. همزمان خبر دیگری پخش شد که هیات ترکی برای پیشبرد مذاکرات با حکومت ایران پیرامون کمکهای نظامی و اقتصادی ایالات متحده امریکا به ایران وارد شده است.²⁹⁸

در آغاز سال 1959 طرح پروژه بی میان ایران و ایالات متحده امریکا آماده شد که بر مبنای آن در صورت تعرض کشور سومی بالای یکی از طرفین کمک متقابل دو سوی ارائه میشد. این سوال برای حکومت محمد داوود خان از اهمیت بزرگی برخوردار بود. در ماه فبروری سال 1959 روزنامهء اصلاح در بخش «خبرهای مهم 24 ساعت» آگهی

²⁹⁰ - اصلاح شماره مورخ 2 اگست 1954.-2.08.1954. - اسلام

²⁹¹ - انیس مورخ 12 جون سال 1955. -12.06.1955. - انیس

²⁹² انیس مورخ 29 می سال 1955. -29.05.1955. - انیس

²⁹³ - اصلاح شماره مورخ 27 جون 1956. -27.06.1956. - اسلام

²⁹⁴ - انیس مورخ 24 می سال 1956. -24.09.1956. - انیس

²⁹⁵ - انیس مورخ 17 اگست 1975. -17.08.1957. - انیس

²⁹⁶ - اصلاح شماره مورخ 14 فبروری سال 1959. -14.02.1959. - اسلام

²⁹⁷ - انیس مورخ 13 فبروری 1959. -13.02.1959. - انیس

²⁹⁸ - انیس مورخ 12 فبروری 1959. -12.02.1959. - انیس

تحریک کننده بی را نشر کرد که طی آن آمده بود که بنابر اطلاع آژانس خبری «اسوشیند پرس» از واشگتن آخرین موانع بمیان آمده هنگام عقد معاهده میان ایران و ایالات متحده امریکا رفع شده اند. پیشبینی میشد که در همان ماه بستن رسمی این عهد نامه صورت بگیرد. بر اساس اطلاع همان آژانس، ایران به دریافت کمک امریکا در حالت تهدید کشورهای کمونیستی پافشاری میکرد. ایالات متحده خبر داد که ایننوع معاهدات فقط پس از تصویب مجلس سنا نافذ میشوند.²⁹⁹

همزمان آژانس نامبرده پیشبینی میکرد که حکومت ایالات متحده امریکا نمیتواند با همه خواسته های ایران موافقت کند.

در این زمان اوضاع ایران به نسبت رویارویی اپوزیسیون و رژیم شاه بغرنج شد. در سال 1963 شاه بیک برنامه گسترده اصلاحات بنیادی اقتصادی- اجتماعی که بنام «انقلاب سفید» شهره شد، دست یازید. این برنامه شامل اصلاحات زمین (ارضی) که در جریان آن حکومت از درآمد های حاصله از فروش نفت قطعات زمین را از فیودالان خریده و به کشاورزان مشغول به آن به بهای 30% پایینتر از نرخ بازار بفروش میرساند، بود.

در حالیکه ایالات متحده از موقف محمد داوود خان پیرامون پشتونستان حمایت نمیکرد، همسایه غربی آن ایران با درخواست جانب افغانی ملاقات نمایندگان دو طرف (پاکستان و افغانستان، سمیع الله پویا) را سازماندهی کرد.³⁰⁰ در ماه جولای 1962 شاه ایران محمد رضا پهلوی با برداشتن گامهای نخستین در راستای عادی شدن روابط افغانستان- پاکستان طی سفر رسمی از کابل دیدن کرد. ایران رسماً اعلام کرد که میتواند میانجی دوطرف باشد. هر دو کشور این پیشنهاد را پذیرفتند. در سال 1963 در اسامبله عمومی ملل متحد وزیر خارجه ایران عباس آرام توانست وزیران خارجه دوسو را به میز مذاکره بنشانند.³⁰¹

تلاشهای ایران در آغاز بنابر موقف سختگیرانه دوطرف مؤفقا نه نبودند. در آنزمان صدراعظم محمد داوود خان برای آنکه راه حل اوضاع بمیان آمده و انکشاف روابط با کشورهای دیگر را پیدا کند، مصرانه در نامه هایش از ظاهرشاه میخواست تا بوی صلاحیتهای بیشتر بدهد، مگر پادشاه از حالت اقتصادی کشور نگران بوده و بنأ به درخواستهای صدراعظم پاسخ نداد. در ماه مارچ 1963 ظاهر شاه استعفای رییس دولت محمد داوود خان بر اساس اینکه سیاست وی با پاکستان باعث بحران اقتصادی در کشور شده است، را خواست.³⁰²

بجاست که یادآوری نماییم که حتی در سال 1958 شاه ایران محمد رضا پهلوی به افغانستان و پاکستان طرح پروژه سه جانبه باصطلاح «اتحاد آریایی» را پیشنهاد کرد.³⁰³ با این طرح شاه مینداشت که چنین یک اتحادی برای کابل میتواند در حل معضلات پشتونستان کمک کند. بر علاوه افغانستان در این راستا میتواند کمک کشورهای سنتو را کمایی کند. همزمان، رییس جمهور ترکیه نیز هنگام سفر به کابل از ایجاد فدراسیون کشورهای مسلمان غیر عرب یاد کرد. هر دو این پیشنهادها به ابتکار ایالات متحده امریکا برای جلب افغانستان به سیستم بلوکهای نظامی طرحریزی شده بودند، مگر همه این تلاشها ناکام شدند.

همزمان در اوج گسترش تنش میان افغانستان و پاکستان حجم روابط اقتصادی و گردش کالاها با اتحاد شوروی افزایش یافت. این امر باعث نگرانی ایالات متحده امریکا شد که از ورود افغانستان به ساحه نفوذ اتحاد شوروی میهراسید.

پس از این ابتکار تلاش برای عادی سازی مناسبات راولپندی (مرکز سیاسی آنزمان پاکستان) و کابل را دوباره شاه ایران محمد رضا پهلوی گرفت. مگر تلاش جدید نیز ناکام شد، چون هیچ یک از طرفین نمیخواست به سازش تن دهد. کابل پشتیبانی مسکو را در مسأله پشتونستان استفاده میکرد، مگر این حمایت نتایج واقعی را ببار نمیآورد. از سویی،

²⁹⁹ - اصلاح شماره مورخ 20 فیروزی سال 1959. 14.02.1959 - *Ислах*.

³⁰⁰ - *Вахид Можда. отношения Ирана и Афганистана в XX веке. - Кабул, 2010. С.81.*

وحید مزده. روابط سیاسی ایران و افغانستان در قرن بیستم. کابل سال 2010. ص. 81.

- همانجا وحید مزده. روابط سیاسی ایران و افغانستان در قرن بیستم. کابل سال 2010. ص. 83.

³⁰² - *Fraser-Tytler W.K. Afghanistan. 3d edition. - New York; - Toronto, 1967. С. 326*

³⁰³ - محمد اکرام اندیشمند. ما و پاکستان. سال 2007، ص. 139.

بیشترین سیاستمداران افغانی از وابستگی افزایشده اقتصادی و همچنان سیاسی افغانستان به اتحاد شوروی نگران بودند.

اپوزیسیون روبه افزایش مذهبی در ایران برضد سیاست «انقلاب سفید» که تلاشی برای ستمدهی ایران بشیوه غربی انکشاف کشور بود، قد علم کرد. این اپوزیسیون مذهبی توسط آیت الله خمینی رهبری میشد.

همزمان در کشور دیگر همسایه افغانستان- چین نیز دگرگونیهای در جریان بود. پس از پایان جنگ دوم جهانی ارتش مردمی- آزادیبخش چین زیر رهبری مائوتسه دون اردوی چان کای شی را شکست داد. در نتیجه در سال 1949 جمهوری مردم چین ایجاد شد. رییس این دولت مائوتسه دون بود.

در سال 1955 میان حکومت جمهوری مردم چین و افغانستان موافقتی پیرامون برقراری مناسبات دیپلماتیک برقرار شد، چنانچه صدراعظم ج.م. چین چوئن لای و محمد نعیم به این مناسبت تلگرامهای تبریکی شانرا مبادله نموده و همزمان سفارتهای دو طرف در کشور هایشان گشایش یافت.³⁰⁴

همچنان دوطرف برای برقراری مناسبات فرهنگی نیز تلاشهای شان را آغاز کردند. چنانچه برای آشنایی با مؤسسات آموزشی چین هیأت فرهنگی افغانی به آنکشور رفت. در ترکیب هیأت رییس تعلیمات ابتدایی وزارت معارف داکتر محمد اکرم، معاون انجمن تاریخ داکتر عبدالرحیم و مدیر مطبوعات ولایت قطغن میراحمد انصاری عضویت داشتند.³⁰⁵

در ماه جولای 1956 رییس حکومت افغانستان محمد داوود دعوت صدراعظم جمهوری مردم چین چوئن لای را پذیرفته و قرار گذاشت سال بعد به چین سفر کند.³⁰⁶ در ماه نوامبر همانسال محمد داوود از همتای چینی اش دعوت کرد تا از افغانستان بازدید کند. چنانچه در ماه جنوری 1957 او از مهمانش پذیرایی کرد.³⁰⁷ چوئن لای در هنگام سفرش مبلغ 500 هزار افغانی را به جمعیت هلال احمر افغانی بخشید. و در ماه دسامبر 1957 محمد داوود سفر متقابلش را به چین انجام داد.³⁰⁸ و هنگام سفرش در چین مبلغ 2000 دالر را به جمعیت هلال احمر آنکشور بخشید.³⁰⁹

در سال 1959 بنابر تجاوز نیروهای چینی به تبت و فرار دالای لاما به هندوستان، مناسبات میان جمهوری مردم چین و هند بوخامت گرایید. در سال 1962 حکومت چین دوباره به عملیات جنگی علیه هند در تبت دست زد، که از این زاویه نزدیکی مناسبات چین و پاکستان آغاز شده و این امر باعث نارضایتی مسکو، دهلی و هم کابل شد. همچنان مناسبات کابل و پیکن بسرمدی گراییدند.

در سال 1954 جمال عبدالناصر در مصر بقدرت رسید. بسال 1956 او ملی شدن کانال سویز را اعلام کرد.³¹⁰ اندیشه های محمد داوود و رهبر مصر ناصر در مسایل سیاست داخلی و خارجی بیشتر همسو بودند. این امر باعث رشد سریع روابط همه جانبه میان افغانستان و مصر شد.

نظر به دستور رییس حکومت افغانستان وزیر خارجه محمد نعیم خان به مصر سفر نموده و با رییس جمهور پیشین آنکشور نفیب، صدر اعظم جمال عبدالناصر، وزیر خارجه، اعضای شورای انقلابی و و گردانندگان روزنامه ها ملاقات کرد. در قاهره محمد نعیم از برخی کارخانه های نظامی و مکتب چتربازان (پراشوتیستها) بازدید کرد. در گفتگو با نماینده آژانس باختر محمد نعیم با آب و تاب از پیشرفت مصر یاد کرد. نظر به اطلاع روزنامه انیس³¹¹ از تاریخ 21 نوامبر سال 1954 در مصر از وزیر امور خارجه بگرمی پذیرایی شد. مطبوعات مصری گویا از موضع افغانستان در معضل پشتونستان و دادن استقلال به آن حمایت میکردند. در این رابطه روزنامه خبر داده بود که در آینده نزدیک

³⁰⁴ - آرشیف وزارت خارجه اتحاد شوروی... - АВР РФ. Ф. 042. Оп. 67а. Пор. 1. П. 88.

³⁰⁵ - انیس مورخ 10 اکتوبر سال 1956. 10.06.1956 - Анис

³⁰⁶ - انیس مورخ 14 جولای 1956. - 14.07.1956 - Анис

³⁰⁷ - انیس مورخ 18 جنوری سال 1957. - 18.01.1957 - Анис

³⁰⁸ - آرشیف وزارت خارجه اتحاد شوروی... - АВР РФ. Ф. 042. Оп. 44. Пор. 3. Инв. 178, 210. П. 59.

³⁰⁹ - اصلاح مورخ 9 نوامبر سال 1957. 9.11.1957 - Ислах

³¹⁰ - اصلاح مورخ 13 نوامبر سال 1956. 13.11.1956 - Ислах

³¹¹ - روزنامه انیس مورخ 21 نوامبر سال 1954. - 21.11.1954 - Анис

صدراعظم مصر جمال عبدالناصر در راه سفر به جاکارتا از افغانستان دیدن میکند. بر علاوه روزنامه آرزومند بود که او از پشتونستان نیز بازدید کند.

در هنگام اقامت در مصر محمد نعیم خان پیرامون برخی مسایل سیاست خارجی کشور و از جمله روابط افغانستان و جهان عرب نیز توضیحاتی داد. چنانچه م. نعیم خان در مصاحبه با مدیر مسوول روزنامه «الاکهار» بتاريخ 22 اکتوبر خاطر نشان ساخت که افغانستان در کنفرانس کشورهای مسلمان آسیا و افریقا در جاکارتا اشتراک مینماید. وزیر امور خارجه افغانستان بدون بیان نظر اش پیرامون پیوستن افغانستان به بلوک «نیروی سوم» اشاره نمود که «اگر اتحادی از «نیروی سوم» ساخته شود، در آنصورت باید این نیرو غیر متعهد بوده و نباید به پیمانهای شرقی و غربی تمایل داشته و همچنان به هیچ یک از بلوکهای نامبرده ارجحیت قایل شود. در اینصورت میشود نه به نفع دیگران بلکه به نفع خویش و بخاطر آینده خویش خدمت کرد».³¹² در رابطه به مناسبات اعراب و اسرائیل محمد نعیم خان تأکید کرد که «سیاست افغانستان که در راستای محبت به اعراب متمرکز بوده و آنها را در همه مسایل مربوط به اوطان شان پشتیبانی میکند، با سیاست عربها و بویژه مصر در رابطه با اسرائیل مطابقت دارد.»

در ماه اپریل سال 1955 وزیر دولت و عضو شورای انقلابی مصر محمد انور السادات به کابل آمد. در میدان هوایی از وی رییس دفتر مطبوعاتی وزارت خارجه، محمد هاشم میوندوال، والی کابل، یک مأمور وزارت خارجه، سفیران مصر، هند، فرستاده عربستان سعودی و کاردار سفارت عراق پیشواز گرفتند. در همانروز محمد انور السادات با محمدظاهرشاه و صدراعظم محمد داوود ملاقات کرد.³¹³ در ماه اکتوبر همانسال محمد هاشم میوندوال به قاهره رفت تا مسأله ایجاد نمایندگی مطبوعاتی افغانستان در کشورهای خاورمیانه در قاهره را بررسی کند.³¹⁴

بزرگترین اقدام تهاجمی لندن در رابطه به فیصله حکومت مصر در راستای ملی شدن کمپنی سراسری کانال سویز در زمان پس از جنگ در بهار سال 1956 صورت گرفت. پس از چند سال آ. ایدن در خاطراتش نوشت که آمادگی برای اقدام نظامی از سوی حکومت انگلیس دفعتاً پس از دریافت اطلاع مربوط به ملی شدن آن کمپنی صورت گرفت. «رؤسای ستاد ارتش دستور یافتند که اگر شیوههای دیگر ممکن نباشند، پلان و گرافیک اجرای عملیاتی که هدفش اشغال کانال و برقراری امنیت آن باشد، را آماده نمایند.»³¹⁵

در هنگام بحران کانال سویز در اتحادیه کشورهای کامنولت انشعاب واضح بوجود آمد.³¹⁶ در جلسه اسامبله عمومی ملل متحد مورخ 2 نوامبر سال 1956 بوعلیه فیصله نامه ملل متحد برای قطع تجاوز انگلیس- فرانسه و اسرائیل همراه با کشورهای مهاجم نامبرده فقط استرالیا و زیلاند جدید رأی دادند. بیشترین کشورهای کامنولت از بریتانیا حمایت نکرده و هند و سیلون موضع قاطع دفاع از مصر را گرفتند. جواهر لال نهرو پسانها میگفت، درست در رابطه با بحران کانال سویز نخستین بار موضوع امکان خروج هند از کامنولت بمیان آمد. همچنان بیانیه وزیر خارجه کانادا ل. پریسون نیز بیانگر آن بود که «کانال سویز نخستین بار کامنولت انگلیس را در آستانه انشعاب قرار داد».

در سال 1956 ظاهرشاه در مراسم جشن استقلال کشور اعلام کرد که مردم و حکومت افغانستان از اقدامات مصر در جهت ملی شدن کانال سویز حمایت میکنند. بدین مناسب اتحادیه کشورهای عرب از شاه افغانستان سپاسگذاری کرد.³¹⁷ مسأله تجاوز بالای مصر در جلسه فوق العاده شورای وزیران زیر رهبری رییس آن محمد داوود بررسی شد. شورای وزیران درباره حدت اوضاع مصر خواستار توجه جدی ملل متحد و سرمنشی آن شد.³¹⁸

³¹² - روزنامه انیس مورخ 17 نوامبر سال 1954. - انیس، 17.11.1954.

³¹³ - انیس مورخ 7 اپریل سال 1955. - انیس، 7.04.1955.

³¹⁴ - انیس مورخ 6 اکتوبر سال 1955 م. - انیس، 6.10.1955.

³¹⁵ - <http://works.tarefer.ru/54/100120/index.html>

³¹⁶ - <http://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/87>. Добровольное межгосударственное объединение независимых государств, в которое входят Великобритания и почти все её бывшие доминионы, колонии и протектораты.

- اتحادیه دواطلبانه دول مستقلی که در گذشته مستعمره، نیمه مستعمره و یا تحت الحمایه انگلستان بودند.

³¹⁷ - آرشیف وزارت خارجه روسیه:..... 88. 2. П. 88. Оп. 042. Ф. 1956. - АВП РФ.

³¹⁸ - همانجا.

در همانروز حکومت محمد داوود خان سفیر مصر را در رابطه به اقدامات متجاوزانه انگلستان، فرانسه و اسرائیل بر ضد مصر پذیرفت، چنانکه سفیر مذکور به صدراعظم افغانستان درخواست رهبری مصر پیرامون اعطای کمک لازم به آنکشور را به وی رساند. محمد داوود به وی درباره موقف افغانستان که همانا پشتیبانی از مصر است، آگاهی داده³¹⁹ و اعلام کرد که حکومت افغانستان کمک به اینکشور را یکی از وجایب اخلاقی و دینی خویش مینداند.³²⁰ محمد داوود همچنان از طریق رادیوی کابل نیز پیرامون رویدادهای پسین مصر بیانیه یی ایراد کرد.³²¹

در این رابطه همچنان نماینده دایمی افغانستان در ملل متحد عبدالحمید عزیز از اسامبله عمومی ملل متحد تقاضا کرد، تصمیمی پیرامون آتش بس و خروج تمام واحدهای متجاوزان از خاک مصر اتخاذ کند.³²² پس از آن رییس جمهور مصر از مردم و حکومت افغانستان بخاطر همدردی و پشتیبانی صادقانه سپاسگذاری کرد.³²³

بتاریخ 25 دسامبر 1956 شاه و صدراعظم افغانستان پیام سپاسگذاری را رییس جمهور جمال عبدالناصر دریافت کردند.³²⁴

در همانروز رییس هلال احمر افغانی به سفیر مصر چکی به مبلغ 200 هزار دالر را که از اعانهء مردم برای کمک به مصر جمع آوری شده بود، اهدا کرد.³²⁵

در ماه می سال 1957 صدراعظم محمد داوود نظر به دعوت حکومت مصر با سفر حسن نیتی به قاهره رفت.³²⁶

در ماه نوامبر 1957 صدراعظم افغانستان محمد داوود به جمال عبدالناصر بمناسبت انتخابش بحیث رییس جمهور جمهوری متحدهء عربی (مصر و سوریه) پیام تبریکی فرستاد.³²⁷

در نیمه های دهه پنجاه با بقدرت رسیدن جمال عبدالناصر در مصر یک مثلث جالبی متشکل از سه رهبر: ناصر- نهرو- داوود- بمیان آمد. آنان اشتراک کنندگان فعال کنفرانس باندونگ کشورهای آسیا و افریقا در سال 1955 بوده با توافق هم سیاست خارجی شان را پیرامون مسایل منطقوی و جهانی هماهنگ میکردند. از 18-24 اپریل همانسال در باندونگ هیأتهای افغانستان، مصر، هند و همچنان پاکستان، سیلون و برما حضور بهم رساندند.³²⁸ وزیر خارجه افغانستان محمد نعیم رهبری هیأت افغانی (که متشکل از عبدالملک رحیمزی، محمد هاشم میوندوال، سفیر افغانستان در لندن داکتر نجیب الله، عبدالهادی داوی، عبدالرحمان پژواک، محمد غوث علیزی و سید قاسم رشتیا بود)³²⁹ را بعهده داشت. او در پاسخ به پرسشهای خبرنگاران روزنامه های پایتخت پیرامون نتایج کنفرانس باندونگ گفت که این کنفرانس «رویداد تاریخی» برای کشورهای آسیا و افریقا میباشد. وی همچنان اعلام کرد، که با وجود تفاوت نظریات، اشتراک کنندگان کنفرانس به نتیجه واحد رسیده و تصامیمی که پاسخگوی منافع جهان است را اتخاذ نمودند. وی همچنان خاطر نشان کرد که هیأت افغانی بالای تحکیم روابط فرهنگی و اقتصادی میان کشورهای آسیا و افریقا و ملل دیگر صلحدوست جهان تأکید ورزیده و از پیشنهادهایی که در راستای تحکیم چنین مناسبات ارائه شدند، پشتیبانی میکند.³³⁰

³¹⁹ - همانجا.

³²⁰ - همانجا.

³²¹ - همانجا.

³²² - همانجا.

³²³ - همانجا.

³²⁴ - АВП РФ. 1957. Ф. 042. Оп. 69. Д. 1. П. 83.-

³²⁵ - АВП РФ. 1957. Ф. 042. Оп. 69. Д. 1. П. 83.-

³²⁶ - АВП РФ. 1956. Ф. 042. Оп. 68в. Д. 2. П. 88.-

³²⁷ - همانجا...

³²⁸ - Ислах, 13.02.1955, Анис, 16.04.1955. م. 1955 اپریل 16 مورخ و انیس مورخ 13 فیروزی 1955

³²⁹ - *Даридз А.* Афганистан в XX веке. - Пешавар, 2007. С. 368-

امین الله دریچء. افغانستان در قرن بیستم. پشاور. 2007 م. ص. 368.

³³⁰ - АВП РФ. Ф. Посольства СССР в Афганистане, 1956. Оп. 68. Пор 2. П. 88.

آرشیف وزارت خارجه روسیه. فوند سفارت شوروی در افغانستان، سال 1956:

در ماه سپتامبر 1961 در شهر بلگراد نخستین کنفرانس جنبش عدم انسلاک گشایش یافت. این کنفرانس در بیشترین جهات ادامه عنعنات بنیانگذاران کنفرانس کشورهای آسیا- آفریقا در باندونگ بود. رهبران غیر رسمی این جنبش هند و یوگوسلاویا بودند. در این جنبش بطور فعال افغانستان، مصر، اندونیزیا، غنا (گانا)، برما و کشور های بسیار دیگر اشتراک داشتند. مرام جنبش عدم انسلاک تلاش برای دوری از کشورهای شرق و غرب نه بلکه دوری از رویارویی های متقابل آنان اعلام شد. کشورهای غیر منسلک مکلف شدند، سیاست مستقلی را پیش برده و به اتحادیه های نظامی ای که این یا آن ابر قدرت شامل است، نپیوسته، از ایجاد پایگاه نظامی در خاک خویش جلوگیری نموده، طرفدار همزیستی مسالمت آمیز بوده و از جنبشهای آزادیبخش حمایت کنند.³³¹ اصول اساسی مندرج در اسناد نهایی کنفرانس باندونگ سال 1955 و جنبش عدم انسلاک عبارت بودند از:³³²

1. احترام متقابل به تمامیت ارضی و استقلال یکدیگر،

2. عدم تعرض،

3. عدم مداخله در امور داخلی،

4. مساوات و سود متقابل،

5. همزیستی مسالمت آمیز.

2.3 مناسبات افغانستان با کشورهای غربی

در مرحله نخستین حکومت محمد داوود افغانستان و آلمان غرب فعالانه بهم نزدیک شدند. در سال 1954 در لندن میان سفارت های دو کشور تبادل نامه ها پیرامون برقراری مناسبات دیپلماتیک صورت گرفت. در ماه سپتامبر 1954 حکومت افغانستان اگریمان سفیر جمهوری فدرال آلمان هرمان کیورینگ را صادر کرد.³³³ همچنان پس از نیم سال حکومت آلمان غرب اگریمان وزیر صحت عامه غلام فاروق را که بحیث سفیر افغانستان در بن تعیین شده بود، نیز صادر کرد.³³⁴ بقول روزنامه انیس در ماه دسامبر سال 1954 سرپرست وزارت اقتصاد عبدالرروف هنگام سفر به آلمان غرب طی یک کنفرانس مطبوعاتی از گسترش همکاریهای اقتصادی میان افغانستان و آلمان فدرال در عرصه های پلانگذاری و ساختمان مؤسسات صنعتی، راهها، ساختارهای آبرسانی و غیره پروژها در ولایات شمال افغانستان سخن زد.³³⁵

در ماه اکتوبر سال 1955 سرپرست وزارت مالیه عبدالملک و رییس اداره تجارت وزارت اقتصاد ملی محمد سرور به آلمان غرب برای یک سفر کاری رفتند.³³⁶

همچنان در اکتوبر 1955 وزارت فواید عامه افغانستان با شرکت آلمانی «کوکس» قراردادی را در باره کارهای پژوهشی و آماده سازی طرح پروژه آبیاری امضا نمودند.³³⁷ در همانسال بر مبنای قرارداد عقد شده با کمپنی

«کوکس»، نخستین گروه انجینیران آلمان غربی برای طرح پروژه ساختمان میدان هوایی به کابل آمدند.³³⁸ بر علاوه وزارت فواید عامه قرارداد دیگری را با شرکت آلمانی زمینس درباره ساختمان عمارت نو مهمانخانه کابل و ساختمان جدید با تجهیزات نو تیلفونخانه مرکزی را عقد نمود.³³⁹ همچنان با شرکت نامبرده زمینس قرارداد ساختمان خط تیلفون میان کابل- مزار شریف³⁴⁰ و تمدید خط تیلفون- تلگراف میان کابل- قندهار- سپین بولدک بسته شد.³⁴¹

در سال 1957 به منظور گسترش همکاریهای تخنیکی، اقتصادی و بازرگانی هیأت اقتصادی آلمان فدرال به کابل آمد.³⁴²

در ماه می همان سال نیروگاه برق سروبی که بهمکاری شرکت زمینس ساخته شده و برق کابل را تأمین میکرد، به بهره برداری سپرده شد. در مراسم گشایش این نیروگاه رییس شرکت پترو فون زمینس شخصاً اشتراک کرده بود.³⁴³ در همانسال شهرداری (شاروالی) کابل قراردادی را با شرکت نامبرده برای تأمین تجهیزات برقی و دستگاههای سینمایی³⁴⁴، تنویر شهر و همچنان تهیه دستگاههای رادیویی موج کوتاه بست.³⁴⁵ علاوه بر این میان شاروالی کابل و شرکت آلمانی دیگر موسوم به «هاینمان» نیز قراردادی پیرامون ساختمان مرکزگرمی آبی مسجد جامع پل خشتی امضاً شد.³⁴⁶

در سال 1957 میان افغانستان و آلمان فدرال معاهده تأمین وسایل سیستم کانالیزاسیون کابل و همچنان میان شرکت کوکس و وزارت فواید عامه قراردادی پیرامون ساختمان و بازسازی دانشگاه (پوهنتون) کابل عقد شد.³⁴⁷

آلمان غرب به افغانستان در آموزش قطعات و واحدهای وزارت داخله کمک فعال رساند. در سال 1957 بنابه دعوت قوماندانی عمومی ژاندارم و پولیس مشاور آلمانی در امور ژاندارم آلبرت ویزیل به کابل آمد.³⁴⁸

بکمک آلمان غرب در کابل مکتب میخانیکی سرلخته شد که مدیر آن کارشناس آلمانی هرمان دیتریخ بود. پسانها کاردار سفارت آلمان فدرال از مکتب میخانیکی بازدید کرده و به رییس تعلیمات تخنیکی و وزیر معارف محمد حیدر مواد آموزشی بصری تخنیکی را با تجهیزات لابراتواری بخشید.³⁴⁹

طوریکه از نمونه های بالا برمیآید، محمد داوود علاقمندی اش را به آلمانها پنهان نکرده و در زمان صدارتش بطور همه جانبه میکوشید تا این مناسبات را گسترده تر ساخته و تحکیم بخشد.

مناسبات افغانستان با کشور بزرگ دیگر غربی- فرانسه بنابر سیاست سرکوبگرانهء حکومت آنکشور در الجزایر و مراکش (مغرب) بدلیل انکه حکومت افغانستان از تلاشهای مردم مسلمان اینکشور برای استقلال پشتیبانی میکرد، تیره بود. در ماه سپتامبر 1955 وزارت خارجه افغانستان به سفیرانش در فرانسه، انگلستان و ایالات متحده امریکا دستور داد که به حکومت اینکشورها نگرانی حکومت افغانستان بعلت رویدادهای شمال افریقا را بیان نمایند.³⁵⁰ در سال 1956 صدراعظم هند ج. لعل نهرو پیشنهادی را مبنی بر حل صلح آمیز مسأله الجزایر طرح کرد، که هدف آن پشتیبانی از دولتهای شمال افریقا برای استقلال شان بود. افغانستان ازین ابتکار حمایت کلی اش را اعلام کرد.

³³⁸ - روزنامه اصلاح مورخ 31 اکتوبر سال 1955 م. - Ислах, 31.10.1955.

³³⁹ - روزنامه اصلاح مورخ 27 فیروری سال 1956 م. - Ислах, 27.02.1956.

³⁴⁰ - روزنامه انیس مورخ 26 اکتوبر سال 1955 م. - Анис, 26.10.1955.

³⁴¹ - روزنامه اصلاح 15 فیروری سال 1956 م. - Ислах, 15.02.1956.

³⁴² - انیس مورخ 8 می سال 1957 م. - Анис, 8.05.1957.

³⁴³ - آرشیف وزارت خارجه روسیه:...: 83. П. 1. Оп. 69. Д. 1. Ф. 042. 1957. РФ. АВП.

³⁴⁴ - همانجا.

³⁴⁵ - همانجا.

³⁴⁶ - همانجا.

³⁴⁷ - همانجا.

³⁴⁸ - آرشیف وزارت خارجه روسیه:...: 83. П. 1. Оп. 69. Д. 1. Ф. 042. 1957. РФ. АВП.

³⁴⁹ - همانجا.

³⁵⁰ - روزنامه اصلاح مورخ 8 سپتامبر 1955 م. - Ислах, 8.09.1955.

مگر صرفنظر از موضع جدی حکومت محمد داوود خان در برابر سیاست استعماری فرانسه در مراکش و الجزایر و پشتیبانی کابل از موضع مصر در مسأله کانال سویز، افغانستان میکوشید با فرانسه مناسباتش را گسترده سازد. بتاريخ 6 جنوری سال 1959 نخستین قرارداد بازرگانی و همکاری تخنیکی میان افغانستان و فرانسه عقد شد. این قرار داد را از سوی افغانستان وزیر تجارت شیرزاد و از طرف فرانسه سفیر فرانسه در کابل کریستیان بل امضاً نمودند.³⁵¹

تا این زمان افغانستان در درازنای سالیان زیاد بصورت عنعوی مناسبات گرم با فرانسه داشت، بویژه در عرصه های تخنیکی، فرهنگی و علمی. آموزگلو، طیبیان و باستانشناسان فرانسوی در افغانستان کار کرده و به افغانها در بخشهای گوناگون کمک میکردند. بسیاری از دانشجویان افغانی و منجمله شخص ظاهرشاه و صدراعظم محمد داوود همانسانیکه پیشتر یادآوری شد در فرانسه آموزش دیده بودند.³⁵² آنها از نزدیک با فرهنگ و رسوم فرانسه آشنایی داشتند که در امر داشتن مناسبات دوستانه میان دو کشور مؤثر بود.

در هنگام صدارت محمد داوود مسأله انکشاف مناسبات متقابلاً مفید میان افغانستان و فرانسه و عقد قراردادی برای همکاریهای بازرگانی و تخنیکی بمیان آمد.³⁵³ عقد قرارداد یاد شده بتاريخ 6 جنوری سال 1959 گام مهمی در راستای تحکیم روابط میان دو کشور بود. با بستن این قرارداد، افغانستان امکان آنرا بدست آورد تا نه تنها کمکهای تخنیکی را بدست آورد، بلکه میتواندست به فرانسه، مواد خام مانند پشم، پنبه، قره قل، پوستهای حیوانات دیگر، میوه های خشک، نباتات دارویی و دانه های روغنی که فرانسه به آنها ضرورت داشت و از آنجا فرآوردههای صنعتی فرانسوی مانند تجهیزات و وسایل ساختمان بند و انهار، ابزار برقی، سامانها و ماشینها برای پیشبرد کارهای عام المنفعه، وسایل تخنیکی برای کشف و استخراج نفت، تجهیزات و وسایل لازمی برای امور کشاورزی، مخابرات، هوانوردی، وسایل لازمی برای کشف معادن، تجهیزات برای صنایع نساجی، موترها، ظروف چینی، رابر، مواد کیمیای و خوراکی را وارد نماید.³⁵⁴

در زمانیکه نزخ فرانک پول رایج فرانسوی کاهش یافته بود، این قرار داد عامل مؤثری در افزایش خریداری کالاهای فرانسوی شد که افغانستان هم به این فرآوردهها و هم فروش کالاهای افغانی سخت ضرورت داشت.

³⁵¹ - یادداشت مترجم:

قابل یاد آور نیست که در دوره صدارت سردار محمد داوود مناسبات افغانستان با کشورهای دیگر اروپایی نیز آغاز شده و با تحکیم یافتند.

چنانچه در پایان سال ۱۹۵۴ سفیر افغانستان در انگلستان نجیب الله (تورویانا) از همتای هالندی اش در لندن وزیر پیشین امور خارجه آقای د. ا. ستیکر درخواست نمود ببیند، آیا دولت هالند آماده است روابط متقابل دیپلماتیک با افغانستان را ایجاد کند. نجیب الله در مذاکرات سال ۱۹۵۰ با لامپینگ سهیم بوده بناً پیشبرد طرحهای قبلاً ارایه شده را پیشنهاد میکرد. او در نظر داشت همزمان بحیث سفیر غیر مقیم در دینهاگ (لاها) ایفای وظیفه کند. در ماه جولای ۱۹۵۵ جلسه نهایی دیپارتمنت جنرال سکرتری (وزارت امور خارجه) تصمیم نهایی را گرفته و فیصله نمود که به دهلی جدید مأموریت نمایندگی غیر مقیم در کابل نیز واگذار شود. بدلائل سیاسی گزینیه اینکه سفارت کراچی نمایندگی هالند را کند، رد شده و طرح تهران بعقل عملی و بویژه فقدان راه مناسب مواصلاتی غیر معقول پنداشته شد. بناً گزینیه دهلی بمثابهء بازیگر بزرگ سیاسی در این عرصه با در نظر داشت اینکه افغانها خود دهلی نو را ترجیح میدادند مطرح شد.

بالآخره هلیب (سفیر هالند در دهلی)، در سال ۱۹۵۶ بکار آغاز کرده و در ماه اکتوبر همانسال به کابل رفت تا اعتماد نامه اش را بحیث سفیر غیر مقیم تقدیم حکومت افغانستان کند. این در واقع آغاز عملی روابط سیاسی و قونسل افغانستان و هالند بود.

پسانها جانشین هلیب یونکر خ. بیلایرتس فان بلوکلاند در ماه اپریل ۱۹۶۱ در کابل پس از ۱۱ روز انتظار قادر شد، اعتمادنامه اش را بحیث سفیر (غیرمقیم) به شاه افغانستان تقدیم کند. دیده شود: فراز و فرود تاریخی، مناسبات دوجانبهء افغانستان- هالند، اثر آ. ث. فان در زوان، ترجمه خلیل وداد سایت کابل ناته:

http://www.kabulnath.de/Sal-e-Nohum/Shoumare_201/Dr.Khalil%20Wadad.html

³⁵² - *Даридз А. Афганистан в XX веке. Пешавар, 2007. С. 304-*

امین الله درجء. افغانستان در قرن بیستم. پشاور. 2007 م. ص. 304.

³⁵³ - *Ислах 8.01.1959. -* مورخ 8 جنوری 1959 م. -

³⁵⁴ - *Ислах 8.01.1959. -* مورخ 8 جنوری 1959 م. -

در آنروزها در بسیاری از کشورهای جهان از رهبر کاریزماتیک فرانسه جنرال دوگل به نیکی یاد میکردند. زمانیکه او بقدرت رسید حکومت محمد داوود خان امیدوار بود که مسأله الجزایر حل و فصل خواهد شد. در آنوقت مردم الجزایر برضد تسلط فرانسه مبارزه میکرد. زمانی که جنرال دوگل پست نو اش را احراز کرد، مبارزه در الجزایر حادثتر از گذشته شد.³⁵⁵ حکومت محمد داوود همانند کشورهای بیشمار اسلامی نگران آن بود که رهبر نو فرانسه کدام مشی را پیشرو خواهد گرفت. گرچه رهبری فرانسه در آنزمان به فعالیتش برضد جنبش آزادیبخش الجزایر ادامه داد، مگر محمد داوود امیدوار بود که حکومت فرانسه به اقدامات عاقلانه بی برای حل این معضل دست یازد. در نتیجه این مسأله مطابق خواست مردم الجزایر حل و فصل شده و آندولت استقلالش را بدست آورد.³⁵⁶

2.4 روابط افغانستان با ابرقدرته‌ها

حتی در پایان سالهای 40 در کابل از تلاشهای متجاوزانه مسکو میهراسیدند. در اینباره عبدالمجید زابلی وزیر اقتصاد هنگام سفر سال 1948 اش که تلاش داشت قرضه بی باندازه 118 ملیون دالر را بدست آورد، یادآوری کرده بود. وزیر نامبرده همچنان تقاضای کمک نظامی را برای امنیت داخلی در صورت شورش ممکن قبایل کرده بود. مگر واشنگتن به یک تهدید دیگر توانمند شوری علاقمند بود. و این موضوع را عبدالمجید زابلی بخوبی درک میکرد، چنانچه او گفته بود که افغانستان میتواند در یک جنگ احتمالی علیه شوراهای نقش مثبتی را بازی کند: «افغانستان خوب تسلیح شده و مورد حمایت ایالات متحده امریکا میتواند، از پیشروی شورویها بسوی هندوکش جلوگیری کند و این امر سهمی به پیروزی نیروهای مسلح غرب است... البته، زمانیکه جنگ آغاز شود، افغانستان میتواند، شکست بخورد و اشغال شود. مگر روسها توان آنرا نخواهند داشت تا اینکشور را مطیع خود سازند. افغانستان میتواند و توانایی آنرا دارد تا یک جنگ پارتیزانی (چریکی) را در درازمدت به پیش ببرد».³⁵⁷

مگر ادارهء ترومن علاقه بی به برداشتهای احساساتی و امکانات توانمند افغانستان که توسط وزیر افغان بیان شدند، نشان نداد. برای ایالات متحده امریکا معضلات هند و پاکستان اولویت داشته و افغانستان در آنزمان برایشان کدام ارزش ویژه و یا استراتژیکی را نداشت.

اداره و واشنگتن به افغانستان توصیه کرد، در صورت جنگ با اتحادشوری موقف بیطرفی اش را حفظ کند. همزمان امریکانمیخواست با افغانستان بسیار نزدیک شود، چون میهراسیدند هر نوع فعالیت غرب در اینکشور شاهی باعث تحریک اقدامات شورویها برای استقرار کنترل شان شود، چون از نگاه جیوپولیتیکی اتحادشوری بمراتب نزدیکتر به افغانستان بود.

درسالهای 50 سفارت ایالات متحده در کابل شرایطی را به حکومت افغانستان پیشنهاد کرد که در صورت قبول آنها اینکشور اسلحه امریکایی را بدست میآورد: جلوگیری از نفوذ اتحاد شوروی؛ برقراری مناسبات دوستانه با امریکا؛ تأمین امنیت داخلی در کشور و جستجوی راههای حل معضله رویارویی افغانستان- پاکستان.³⁵⁸

گرچه ایالات متحده و افغانستان پیش از ایجاد پاکستان روابط شان را برقرار کرده بودند، پس از ایجاد آن ایالات متحده امریکا علاقمند انکشاف فعال همکاری با افغانستان بویژه در عرصهء نظامی نبود. پاکستان برای ایالات متحده امریکا به نزدیکترین متحد در منطقه تبدیل شد، بنابراین امریکابه اینکشور کمکهای فزاینده بی از جمله در امر تقابل فزاینده آن با افغانستان روی مسأله «خط دیورند» و پشتونستان ارائه میکرد.

³⁵⁵ - روزنامه اصلاح مورخ 13 جنوری سال 1959 م. - *Ислах*, 13.01.1959.

³⁵⁶ - *Бюллетень афганской прессы*, 13.01.1959, №9. - شماره 9. - 13 جنوری سال 1959

³⁵⁷ - *Даридз А. Афганистан в XX веке. Пешавар, 2007. С. -338*

امین الله دریچ. افغانستان در قرن بیستم. پشاور. 2007 م. ص. 338.

³⁵⁸ - *Даридз А. Афганистан в XX веке. Пешавар, 2007. С. 301*

امین الله دریچ. افغانستان در قرن بیستم. پشاور. 2007 م. ص. 301.

در سال 1949 در زمانیکه بحران سیاسی میان افغانستان و پاکستان پیرامون معضله پشتونستان بوجود آمد، کابل نگران توان نظامی اش بود. در گام نخست محمد نعیم خان بوسیلهء سفیرش در واشنگتن از ایالات متحده خواستار کمک شد. همچنان محمد داوود خان که در آنزمان در کابینه شاه محمود خان وزیر دفاع بود، از ایالات متحده امریکا تقاضای خرید اسلحه را کرد. پیش از این در سال 1947 زمانیکه صدراعظم شاه محمود خان سفر کلوی به ایالات متحده داشته، از امریکا خواستار کمک نظامی شده بود، واشنگتن علاقمند دادن کمک نشده و برای ارائه آن یکسلسله شرایط سختی را پیشکش نمود: 100 درصد پیش پرداخت خریداری اسلحه، انتقال آنها با امکانات خودی تا افغانستان و دادن ضمانت از سوی ملل متحد که اسلحه نامبرده فقط به اهداف دفاعی بکار خواهد رفت.³⁵⁹

خودداری ایالات متحده از دادن اسلحه به افغانستان نشان داد که باوجود آرزومندی افغانستان آنکشور علاقمند انکشاف همکاری نظامی نیست. بدون همکاری ایالات متحده افغانستان نمیتوانست، ترانزیت اسلحه امریکایی را از طریق بندر کراچی و یا انتقال آن از راه ایران ممکن سازد. هویدا بود که امریکاییها بخاطر همسویی روابط شان با پاکستان نمیخواستند به افغانستان کمک کنند.

در سال 1950 ایالات متحده با گسیل نمایندهء شان به کابل نقش میانجیگیر در رویارویی افغانستان و پاکستان را بعهده گرفتند. بر علاوه اهداف استراتژییک واشنگتن فراتر از معضل پشتونستان بود. با تشویق کابل به اینکه به تقاضای پاکستان پاسخ مثبت دهد، امریکا حتی در آنزمان میخواست افغانستان را به بلوک نظامی ساخته و پرداختهء خودش که قرار بود، ساحهء بی را «از باسفور تا کشمیر» شامل ترکیه، ایران، افغانستان و پاکستان را دربر گیرد، بکشاند. مگر کابل به امر پیوستن به برنامه های استراتژییک غرب در منطقه آمادگی نشان نداد، چون امیدوار پشتیبانی ایالات متحده از داعیهء پشتونستان نبود.³⁶⁰

در سال 1953 صدراعظم محمد داوود خان از خطر همکاری یکجانبه ایالات متحده و پاکستان که بی ثباتی و برتری نظامی پاکستان نسبت به افغانستان را دربر داشت، گفته و از امریکا خواست با افغانستان نیز همکاری نماید. مگر امریکاییها باز هم از پذیرش این درخواست به بهانهء مسأله ناهل پشتونستان خودداری کردند.

در ماه دسامبر 1953 معاون رییس جمهور امریکا ریچارد نیکسن از کابل بازدید کرد.³⁶¹ در جریان مذاکرات طرفین مسأله کمک اقتصادی به افغانستان را بحث نمودند. با تماس به معضله افغانستان- پاکستان، نیکسن پیشنهاد کرد، بهتر است، افغانستان با خودداری از خواستههایش پیرامون پشتونستان به رفع تنشج میان دوکشور کمک کند. این موضع نیکسن برای محمد داوود غیر قابل پذیرش بوده و او را داشت بزودی برای جلب کمک به اتحادشوروی مراجعه کند. نیکسن در مصاحبه با آمر ژانس باختر سید قاسم رشتیا در برابر سواش که منافع ایالات متحده در افغانستان چیست، پاسخ داد: «افغانستان خیلی از ما دور است. برای ما دشوار است در اینکشور منافع داشته باشیم».³⁶²

«شما از افغانستان بازدید کردید و میدانید که این کشور آزادیخواه است که توانسته از استعمار جهانی استقلالش را بدست آورد. پندار شما دربارهء اینکشور چیست؟». «این برایم رومانیک است، مگر ما از تلاش افغانستان برای استقلال پشتیبانی میکنیم».

در پاسخ به آخرین پرسش مبنی بر اینکه آیا ایالات متحده امریکا حاضر است در اینکشور سرمایه گذاری کند، نیکسن گفت: «ما نمیتوانیم در کشوری سرمایه گذاری کنیم که قوانین اش را نمیدانیم. تا زمانیکه ضمانتهای لازم را نداشته

³⁵⁹ - Мухаммад Екрам Андейшманд. Мы и Пакистан.- Б.М., 2007. С.262.-

- محمد اکرام اندیشمند، ما و پاکستان سال 2007 م. ص. 262.

³⁶⁰ - Корзун В.Г. История Афганистана XX век. - М., 2004. С. 301.-

کارگون و. گ. تاریخ افغانستان در قرن بیست. م. سال 2004. ص. 301.

³⁶¹ - Анис, 14.12.1954.-. م. سال 1954 دسامبر 14

³⁶² - Танин З. Афганистан в XX веке (1900-1996 гг.). - Тегеран, 2004. С. 105.-

ظاهر ظنین. افغانستان در قرن بیست. (1996-1900)، تهران سال 2004 م. ص. 105.

باشیم، نمیتوانیم سرمایه گذاری کنیم». این موضوع را پسانها کارمند برجسته اداره دولتی ایالات متحده امریکا و کارمند پیشین سفارت امریکا در کابل لیون پولادا نیز تأیید کرد.³⁶³

در سالهای 60 در اسناد محرم وزارت خارجه امریکا که پسانها علنی شدند، دیپلمات امریکایی در افغانستان آگوس وان وارد³⁶⁴ به حکومتش توصیه میکرد در امر برقراری مناسبات عادی میان افغانستان و پاکستان همکاری کرده و همچنان در عرصه نظامی به افغانستان کمک کند چونکه به نظرش کمک نظامی به افغانستان به حل رویارویی با پاکستان کمک میکند. مگر رهبری واشنگتن مشورههایش را نادیده گرفت. در آنسالها افغانستان بارها برای جلب کمک نظامی به ایالات متحده مراجعه کرد، مگر شرط امریکا برای این کمک چشمپوشی افغانستان از داعیه پشتونستان بود. با اینهم مذاکرات با ایالات متحده در سطوح گوناگون پیشبرده میشدند. مگر شرایط اعطای کمک نظامی همچنان برای افغانستان غیر قابل پذیرش بودند.³⁶⁵

ایالات متحده با دقت مراقب روابط کابل و کراچی (پایتخت آنزمان پاکستان. مترجم) پیرامون پشتونستان بود. به این منظور در کابل چهره‌های رسمی و غیر رسمی ایالات متحده حاضر شدند. چنانچه وان اینگرت عضو انجمن دوستان شرق میانه و فرستاده پیشین ایالات متحده امریکا در افغانستان به کابل آمد.³⁶⁶ همچنان بتاريخ 24 جون 1954 نیکولس ج. تینچر کارمند اداره دولتی ایالات متحده برای بررسی حجم کمکهای ممکن امریکا از کابل دیدن کرد.³⁶⁷ در ماه جولای 1954 مقاله‌ی در روزنامه انیس³⁶⁸ نشر شد که در آن خوب داده شده بود، نویسنده امریکایی دونالد ویلبر که سه سال پیش از آن به اینکشور آمده و کتابی و یک سلسله مقالات در باره افغانستان نوشته است، دوباره آمده است. اینبار وی گویا برای پژوهش تاریخ و اتنوگرافی پشتونستان آمده بود. پس از یکماه اداره عملیات خارجی ایالات متحده شش نفر کارشناسش را برای کمک تخنیکی و اجرای پروژه وادی هلمند گسیل کرد.³⁶⁹

بتاریخ 25 اکتوبر 1954 ویلیام سپین عضو سازمان خاورمیانه (فوند فورد) وابسته به دانشگاه کولمبیا و اتنوگراف که مسأله پشتونستان را تحقیق میکرد، به کابل آمد.³⁷⁰

در ماه اکتوبر سال 1954 باز هم افغانستان از ایالات متحده تقاضای کمک تسلیحاتی کرده و به این منظور محمد داوود برادرش محمد نعیم خان را از کابل فرستاد، تا وی با وزیر خارجه ایالات متحده جورج فوستر داليس درینباره مذاکره کند. پس از دوماه بالاخره امریکاییها به جانب افغانی و همچنان سفير پاکستان در واشنگتن از نتیجه گفتگوها چنین خبر دادند: «پس از بررسی همه جانبه درباره کمک نظامی ایالات متحده به افغانستان تصمیم گرفته خواهد شد. ولی داليس روی خودداری افغانستان از داعیه پشتونستان پافشاری میکرد. افغانستان از سوی خود نارضایتی جدی اش را بخاطر افشای مواد مذاکرات پیرامون تحویل اسلحه اعلام کرد.³⁷¹

در ماه نوامبر سال 1954 نماینده اداره شهرداریهای امریکا روبرت کلیفورد³⁷² به کابل آمد. همچنان نمایندگان ویژه رییس جمهور و وزیر خارجه امریکا مانند جیسینت، ماگگی و ریچارد برای مذاکرات و مشوره با رهبران افغانستان به کابل آمدند تا آنها را معتقد سازند مسأله پشتونستان را از اجندای شان بردارند، چون پاکستان یگانه دهلیز رساندن انواع گوناگون کالاها از ایالات متحده امریکا بود.

³⁶³ - Poullada, Leon B. Afghanistan and the United States: the Crucial Years // The Middle East Journal. - Spring 1981. Vol. 35, №2. C. 184.

³⁶⁴ - Agnus van Ward-

³⁶⁵ - Даридз А. Афганистан в XX веке. - Пешавар. 2007. С. 338

امین الله دریچ. افغانستان در قرن بیستم. پیشاور 2007. ص. 338

³⁶⁶ - АВП РФ. Ф. 042. 1954. Оп. 666, Д. 1. П. 83. ...: آرشیف وزارت خارجه اتحاد شوروی

³⁶⁷ - همانجا...-

³⁶⁸ - همانجا...-

³⁶⁹ - خبرنامه سفارت امریکا در کابل 24 جولای سال 1954. -

³⁷⁰ - همانجا...-

³⁷¹ - Даридз А. Афганистан в XX веке. - Пешавар. 2007. С. 339

امین الله دریچ. افغانستان در قرن بیستم. پیشاور 2007. ص. 339 -

³⁷² - Анис, 2.11.1954 - م. 1954 سال نوامبر 2 مورخ -

ریچاردز جیمز³⁷³ با مقامات رسمی افغانستان پیرامون دکترین آیزنهاور مذاکراتی را پیرامون کمک مستقیم به افغانستان در صورت تهدید کمونیستی پیش میبرد. برای بحث روی این دکترین محمد داوود جلسه شورای وزیران را دایر کرد. در نتیجه فیصله شد، که افغانستان در صورتی پیشنهاد ایالات متحده را میپذیرد که از آن واژه «خطر کمونیستی» برداشته شود، چون افغانستان را نه اتحادشوروی و نه چین تهدید نمیکنند. پس از آن امریکاییها با درک نزاکت مسأله از پیشبرد بیشتر مذاکرات خودداری کردند.³⁷⁴

مرام نمایندگان نامبرده امریکایی آن بود که افغانستان را تطمیع نمایند تا دکترین آیزنهاور را با اصول همکاریهای اقتصادی آن بپذیرد.

محمد داوود سیاست بیطرفی را حفظ کرده و تلاش میکرد مناسبات عادی را با ایالات متحده برقرار کند. او میپنداشت که با پیشبرد سیاست عدم انسلاک میتوان به همکاری اقتصادی هردو ابر قدرت امیدوار بود. محمد داوود همانند سلف اش شاه محمود برای پیشبرد مؤفقانه سیاست اقتصادی و بویژه مدرنیزه کردن اردو میخواست از امریکا کمک بگیرد، مگر بقول برادر زاده اش عزیز نعیم، ایالات متحده درخواستهایش را برای دفاع از منافع ملی افغانستان نپذیرفته و به وی پیشنهاد کرد تا بعضویت پیمان بغداد درآید.³⁷⁵ واشنگتن با درک بهبودگی تلاشهایش بویژه پس از تدویر لویه جرگه سال 1955 که بدوام بیطرفی افغانستان تأکید کرد، بتدریج از فشارش بالای اینکشور کاست مگر تلاشهایش برای کشاندن افغانستان به ساحه نفوذش را ادامه داد.³⁷⁶

در سال 1955 میان دوکشور یک اختلاف نظر دیگر نیز پدید آمد. افغانستان مخالف جدی برسمیت شناختن اسرائیل بود. پیرامون این مسأله مبارزه شدید سیاسی درگرفت. در ماه جنوری حکومت افغانستان به حکومت انگلستان و امریکا بخاطر دادن اعتماد نامه سفیران شان جهت کار در اسرائیل احتجاج کرد.³⁷⁷ سپس فعال سیاسی امریکایی خانم او. لورد به کابل آمد و با وزیر امور خارجه و اعضای دیگر حکومت ملاقات کرد. او. لورد با آنها مسایل مربوط به روابط امریکا افغانستان را بحث کرده و بنابر بعضی منابع در گفتگوها با محمد نعیم خان این خانم موضع ایالات متحده نسبت به اسرائیل را توضیح داد.³⁷⁸ همچنان یک گروه از اعضای کنگره امریکا به کابل آمده و با صدراعظم ملاقات کردند.³⁷⁹ وکلای امریکایی سپس برای مذاکرات بعدی راهی دهلی شدند.³⁸⁰

در ماه نوامبر سال 1955 سفیر ایالات متحده در کابل انگوس اوورد با محمد ظاهر شاه ملاقات کرده و مواضع امریکا را پیرامون پشتونستان و اسرائیل توضیح داد.³⁸¹ بقول یک کارمند سفارت امریکا در افغانستان که نخوآسته نامش افشا شود، انگوس اوورد، «داوود را نفرین کرده، او را آدم محیل، نا مطمئن و بیپروا میپنداشت»، و «دفتر سی. آی. ای. در کابل که بالای اوورد تأثیر بزرگی داشت، همراه با همکاران پاکستانی اش و مخالفان خانواده شاهی دست به توطئه میزد تا رژیم داوود را «بیثبات» سازد. بقول پروفیسور ل. پولادا «انچنین اقدامات امریت دفتر سی. آی. ای. بازیگوشی ناشی از دایم الخمری و کراکتر کوابایی نبوده»³⁸² بلکه کلاً مطابق مشی رسمی اداره امریکا در رابطه به افغانستان بود.

در سال 1956 زمانیکه آ. اوورد در ملاقات تودییی پیش از برگشت به وطنش با لحن آمرانه به محمد داوود توصیه کرد از کمکهای تخنیک- اقتصادی و نظامی شوروی خودداری نماید، داوود به همصحبتش با تعقل و منطق از خودداری امریکا برای دادن چنین کمکها یادآوری کرده و باقاطعیت توصیه های خودخواهانه آنها همچون «هیستری امریکایی» رد کرد.

³⁷³ -Richards James-

³⁷⁴ -Даридз А. Афганистан в XX веке. -Пешавар. 2007. С. 345

امین الله دریخه. افغانستان در قرن بیستم. پیشاور 2007. ص. 345

³⁷⁵ -Танин З. Афганистан в XX веке (1900-1996 гг.). - Тегеран, 2004. С. 104.

- ظاهر طنین. افغانستان در قرن بیستم. (1900-1996)، تهران سال 2004. ص. 104.

³⁷⁶ - Арунова М.Р. Афганская политика США в 1945-1999 гг. - М., 2000. С. 7.

³⁷⁷ -Ислах, 13.01.1955. م. 1955. روزنامه اصلاح مورخ 13 جنوری سال 1955.

³⁷⁸ -Анис, 11.01.1955. - م. 1955. روزنامه انیس، مورخ 11 جنوری سال 1955.

³⁷⁹ -АВП РФ. Ф. 042. 1954. Оп. 666. Д. 1. П. 83... روسیه. آرشیف وزارت خارجه روسیه.

³⁸⁰ -Анис, 13.11.1955. - م. 1955. روزنامه انیس مورخ 13 نوامبر سال 1955.

³⁸¹ - Анис, 26.11.1955. م. 1955. روزنامه انیس مورخ 26 نوامبر سال 1955.

³⁸² - Poullada, Leon B. Afghanistan and the United States: the Crucial Years // The Middle East Journal. - Spring 1981. Vol. 35, №2. С.184.-

م. داوود از واقعیت دلایل اقدامات ایالات متحده نسبت به افغانستان بخوبی آگاه بود. مگر همزمان او نمیتوانست به تحقیر و ذلت به آدرسش از هر جانبی که میبود، تن دهد و کسی را که چنین کاری میکرد با عمل همانند پاسخ میداد. مگر برخورد امریکا نسبت به معضله پشتونستان برای افغانستیان همچنان مهمترین مشکل بود. زمانیکه تمام تلاشهای امریکا برای کشاندن افغانستان به بلوکهای نظامی ناکام مانده و پاکستان عضو سیاتو و پیمان بغداد بود، ایالات متحده از پاکستان در امر ایجاد «ایالت واحد پاکستان غربی» حمایت کرد.³⁸³

بتاریخ 21 دسامبر 1955 واشنگتن دوباره آمادگی خویش را برای میانجیگری در رویارویی پاکستان و افغانستان نشان داد. بتاریخ 6 مارچ 1956 سازمان نظامی سنتو که پاکستان عضو اش بود، اعلام کرد خط دیورند را همچون مرز رسمی دوکشور برسمیت میشناسد.³⁸⁴

در اینزمان پاکستان دوباره مرزش با افغانستان را بست. این امر باعث ترانزیت کالاهای افغانستان از طریق خاک اتحادشوروی شد. حکومت شوروی به این کار موافقت کرد. افغانستان با ایالات متحده امریکا معاهده پی داشت برای کمکهای اقتصادی. مگر این کمک را نمیشد از طریق خاک اتحادشوروی انتقال داد، بنابراین امریکا برای انتقال ترانزیت کالاهایش از خاک ایران دست بکار شد.

ایالات متحده با ادامه و عدهء کمک به افغانستان از اینکشور تقاضا میکرد تا از داعیه اش در مقابل پاکستان برای پشتونستان بگذرد. بتاریخ 9 فیرووری 1957 دیپلمات بانفوذ امریکایی چیستر بوولز که درگذشته سفیر امریکا در هند بود، تلاش نمود تا در مسأله ترانزیت کالاهای امریکایی و هندی از خاک پاکستان به افغانستان میانجیگری کند. به این منظور او به کابل آمد. بدنبال وی مسوول ادارهء همکاریهای بین المللی هالستر بکابل آمد.³⁸⁵ همچنان نمایندهء ویژه رییس جمهور امریکا ریچاردز به کابل آمده، با شاه و صدراعظم ملاقات کرده و از آنجا به پیشاور رفت.³⁸⁶ در اعلامیه مشترک نشرشده در کابل از طرف ایالات متحده اعلام شده بود، که آنکشور از «استقلال افغانستان حمایت میکند».

در مقابل سفر ریچاردز پادشاه افغانستان از کاکایش شاه محمود خان صدراعظم پیشین خواست تا به امریکا سفر کرده و با شخص رییس جمهور آیزنهاور ملاقات کند. و در ماه فیرووری سال 1958 صدراعظم محمد داوود دعوتنامهء د. آیزنهاور را برای بازدید از واشنگتن بدست آورد. بتاریخ 24 جون 1958 محمد داوود به امریکا سفر کرد.³⁸⁷ او با رییس جمهور د. آیزنهاور و وزیر خارجه آ. داليس و رییس بانک صادرات و واردات امریکا س. اووگ گفتگو کرده، در کنگره امریکا و سنای آن بیانیه داده و با داليس قرارداد همکاریهای فرهنگی را امضا کرد.³⁸⁸

در ماه اکتوبر سال 1961 در اوج تشنج نوبتی مناسبات افغانستان و پاکستان رییس جمهور امریکا جان کنیدی کمک میانجیگرانه اش را پیشکش نمود.³⁸⁹ پیشنهاد وی پذیرفته شده و بتاریخ 2 نوامبر نماینده ادارهء ایالات متحده لیوینگستون میرچانت³⁹⁰ از پایتختهای هر دو کشور بازدید کرد. مگر عادی سازی روابط دوکشور عملی نشد. حکومت افغانستان برای این منظور باز نمودن مرزها را همچون پیش شرط طرح کرد، مگر حکومت پاکستان به این امر تن نداد. قابل یاددهانی است که باوجود علاقمندی به عادی سازی روابط افغانستان و پاکستان امریکا اینبار نیز از موضع پاکستان دفاع کرده و افغانستان را ترغیب میکرد تا از داعیه اش پیرامون خط دیورند بگذرد.

در سال 1962 وزیر خارجه افغانستان محمد نعیم خان از واشنگتن دیدار کرد. در ملاقات با رییس جمهور جان کنیدی او تقاضای گشودن راه ترانزیت از ایران را کرد. مگر امریکاییها به این درخواست وقعی نگذاشتند. با اینهم در سال

³⁸³ - Губар М.Г.М. Афганистан на пути истории. - Кабул, 1967. С. 328.

غبار. میرغلام محمد افغانستان در مسیر تاریخ. کابل، 1967، ص. 328

³⁸⁴ - Коргун В.Г. История Афганистана XX век. - М., 2004. С. 320.-

³⁸⁵ - Анис, 18.02.1957. - م. 1957 فیرووری سال 18

³⁸⁶ - Анис, 31.03.1957, 3.04.1957. - م. 1957 اپریل 3 و 31 مارچ 1957

³⁸⁷ - Ислах, 25.02.1958. م. 1958 فیرووری سال 25

³⁸⁸ - Ghaus, Abdul Samad. The Fall of Afghanistan. Pergamon-Brassey's Defense Publishers. - Virginia, USA.

1988. С. 87-

³⁸⁹ - Adamec L.W. Historical dictionary of Afghanistan. 2d edition. - Lanham, London, 1997. С. 360-

³⁹⁰ - Livingston Merchant-

1962 معاهده‌ی درباره انتقال ترانزیت کالاها از خاک ایران به افغانستان میان حکومت افغانستان و ایران امضا شد.³⁹¹

با نتیجه‌گیری از اینها میتوان گفت، پشتیبانی یکجانبه ایالات متحده آمریکا از پاکستان در قضیه پشتونستان باعث شد تا این بحران دوکشور همسایه بغرنجتر شود. جالب است که پاکستان از این معضله توانست به نفعش بهره‌برداری کرده و موفقیانه روابطش با ایالات متحده آمریکا را گسترش دهد، در حالیکه افغانستان که نقش مدافع خلق پشتونستان را داشت، قربانی سیاست ناسنجیده خود شد. ایالات متحده از سوی خود نیز نمیخواستند به افغانستان افغانستان نزدیک باشند، چون هراس داشت که هر نوع فعالیت غرب در افغانستان میتواند با اقدامات متقابل شوروی بخاطر کنترل این کشور مواجه شود، زیرا اتحاد شوروی از نگاه جیوپولیتیک بسیار نزدیکتر به افغانستان بود.

خودداری کابل از پذیرش «دکترین آیزنهاور» شانس افغانستان را برای بدست آوردن کمک ناچیز اقتصادی و نظامی از آمریکا در آنزمان کمتر ساخت. بهر حال، پسانها، بادر نظر داشت کمکهای نظامی شوروی به افغانستان، روابط پهناور آن با اتحاد شوروی و باهراس از اینکه مواضع بی‌آنهم ضعیف خویش را در آنکشور از دست میدهد، واشنگتن به همکاری با کابل بویژه در عرصه‌های معارف، کشاورزی، معادن و صنایع تن داد.

مهمترین پروژه همکاری با واشنگتن در تمام دوران صدارت محمد داوود خان قرارداد ساختمان سیستم آبیاری وادی هلمند بود، که هنوز در سال 1946 با شرکت امریکایی «موریسن نادسن» امضا شده بود. در سال 1954 مجلس سنا و پادشاه افغانستان توافقنامه با بانک امریکایی صادرات و واردات را پیرامون دادن قرضه‌ی به اندازه 5,18 میلیون دالر برای ادامه ساختمان جاده‌ها و سیستم آبیاری در وادی رودخانه‌های هلمند و ارغنداب تأیید کردند.³⁹² در ماه نوامبر همانسال بخاطر بازتاب جریان کار سیستم آبیاری یک گروه ژورنالیستان و مستندسازان امریکایی در رأس لویل توماس به قندهار آمد، که در آنجا آنان با سیستم آبیاری آشنا شده و از آن فیلمبرداری کردند. پیرامون سفر این گروه به افغانستان روزنامه انیس نوشت، که افغانها به امریکاییان علاقمندی داشته و میخواهند که در کتابها و فیلمهای شان تغییرات بمیان آمده در افغانستان در 35 سال گذشته بازتاب یابند.³⁹³

در ماه دسامبر سال 1955 در سه شماره خبرنامه مطبوعاتی سفارت ایالات متحده در کابل گزارشی پیرامون حجم کمکهای اقتصادی آمریکا به افغانستان در سه سال گذشته پخش شد. در اینگزارش چنین ارقام آمده بودند: اداره عملیات خارجی ایالات متحده برای کمک تخنیکی به اینکشور 9,6 میلیون دالر و به وزارت زراعت افغانستان کمکی بلغ بر 1.123 هزار دالر اعطا کرده است.³⁹⁴

در ماه فبروری سال 1956 میان ریاست پروژه آبیاری هلمند و اداره کمکهای بین المللی آمریکا به ادامه قراردادهای گذشته موافقتنامه تفصیلی بی‌برای کمک تخنیکی در ساختمان کانالها، بهبود آبیاری، انکشاف زراعت، صحت عامه و بهداشت و پرورش کادرهای پیداکوژی عقد شد.³⁹⁵ مگر استفاده از آب رودخانه هلمند همچنان در روابط با کشور همسایه ایران نقطه اختلاف نظر پنداشته میشد. ایالات متحده آمریکا در حل اختلاف نظر پیرامون استفاده از هلمند به میانگیری پرداخت، چونکه خود در آن بعلت پروژه امریکایی ساختمان کانال هلمند ذینفع بود. آمریکا را موقف ایران مبنی بر اینکه اجرای این پروژه به حق آنکشور در استفاده از آب رودخانه هلمند ضرر میرساند، نگران ساخته بود. بتاريخ 13 مارچ سال 1956 برای اشتراک در مذاکرات پیرامون این مسأله هیأت افغانستان به واشنگتن رفت که در ترکیب آن این افراد شامل بودند: سفیر افغانستان در واشنگتن محمد کبیر لودین (رئیس هیأت)، عبدالمجید زابلی، مدیر شعبه اول سیاسی وزارت خارجه فضل احمد شیرزاد، سرپرست مدیریت سهرم سیاسی وزارت خارجه عبدالحکیم طیبی (مشاور در امور حقوقی) و میر محمد رضا (مشاور مسایل تخنیکی).³⁹⁶

³⁹¹ -Коргун В.Г. История Афганистана. XX век. - М., 2004. С. 321-

³⁹² - اسلام، مورخ 18 سپتامبر 1954م. - 18.09.1954

³⁹³ انیس، 3.11.1954م. - 3 نوامبر سال 1954م.

³⁹⁴ - Пресс-бюллетень посольства США в Афганистане. Декабрь 1955 г.

بولتن مطبوعاتی سفارت ایالات متحده آمریکا در کابل. دسامبر سال 1955م.

-همانجا. بولتن مطبوعاتی سفارت ایالات متحده آمریکا در کابل. دسامبر سال 1955م.

³⁹⁶ . اسلام، 13.03.1956م. - 13 مارچ سال 1956م.

در ماه جون سال 1956 در کابل میان ریاست پروژه وادی هلمند و نمایندگی همکاریهای بین المللی امریکا یک موافقتنامه اضافی برای کمک 500 هزار دالری برای افغانستان جهت پیشبرد امور مراقبت و کنترل ساختارهای آبیاری، خرید تجهیزات و پرورش انجیران آبیاری بسته شد.³⁹⁷ برای آشنایی با این پروژه گروه بزرگی از کارشناسان امریکایی وارد افغانستان شده و برداشتهایش را با رییس پروژه آبیاری هلمند در میان گذاشت.³⁹⁸ در ماه جون سال 1957 میان اداره کمکهای بین المللی امریکا و حکومت افغانستان قرارداد همکاری پیرامون اعطای کمک 75،5 میلیون دالری بدولت شاهی افغانستان برای پیشبرد پروژه آبیاری هلمند امضا شد.³⁹⁹ در همانسال کارشناسان بزرگ آبیاری مانند د. ب. فوروز و دکتر بریگس مدیر کالج کشاورزی دانشگاه وایومینگ ایالات متحده جهت آشنایی با حجم کارهای انجام شده ایالات متحده و سرمایه گذاریها برای آبیاری هلمند و پرورش کادرها برای این پروژه در خود افغانستان به آن کشور آمدند.⁴⁰⁰ واشنگتن برای آمادگی کادرها در افغانستان مبلغ اضافی 8،2 میلیون دالر را تخصیص داد.⁴⁰¹

برای تأمین انرژی برق پروژه هلمند برای ساختمان نیروگاه برق دیزلی باتوان 1000 کیلووات قراردادی میان دوکشور بسته شد.⁴⁰² بدنبال این بخاطر تحقق پروژه آبیاری هلمند و ارغنداب میان وزیر مالیه عبدالملک و امر اداره همکاریهای بین المللی ایالات متحده سپایدر موافقتنامه اضافی بی برای اعطای قرضه بی برای این پروژه به افغانستان عقد شد.⁴⁰³

باوجود کارهای مداوم برای این پروژه حیاتی برای افغانستان محمد داوود خان بار بار برخی جوانب کمک امریکاییها برای آبیاری وادی هلمند از جمله بدرازا کشیدن آن و غیر مؤثریت سیستم آبیاری وادی هلمند که ساختمان آنرا کمپنی امریکایی پیش میرد، را منفی ارزیابی میکرد. بقول محمد داوود خان این پروژه به «نماد شرمندگی امریکا» در افغانستان تبدیل شد.⁴⁰⁴ البته علت چنین حرفهای تند صدراعظم به آدرس ایالات متحده در وجود خود امریکاییها نهفته بود. بر اساس برآوردهای نخستین انجام شده در سال 1946 اجرای این پروژه توسط شرکت امریکایی «موریسن نادسن» باید به افغانستان بالغ به 17 میلیون دالر تمام میشد، که از حساب ذخایر پوست قره قل افغانی به ارزش 20 میلیون دالر تمویل میشد. این ذخایر افغانستان در دو سال نخستین آن خرچ شده و بحکومت محمد داوود یک پروژه ناتکمیل به ارث رسید.⁴⁰⁵ برای انجام این پروژه قرضه بی اضافی به ارزش 21 میلیون دالر از بانک صادرات واردات امریکا گرفته شد.

ایالات متحده تا حدودی در تحویلی غله نیز به افغانستان کمک میکرد. در ماه اکتوبر سال 1956 سفیر افغانستان در واشنگتن محمد کبیر لودین و امر اداره کمکهای بین المللی امریکا هالستر قراردادی را برای خرید 40 هزار تن گندم امضا کردند.⁴⁰⁶ در خبرنامه سفارت امریکا در کابل خبری نشر شده بود مبنی بر اینکه بنابه درخواست حکومت افغانستان ایالات متحده امریکا به افغانستان 50 هزار تن اضافه تر گندم را تحویل میدهد، تا کمکی به رفع کمبود غله بعلت خشکسالی در اینکشور باشد. در بولتن خبری آمده بود که این مقدار غله به افغانستان طور اعانه داده شده میشود، مگر پول بدست آمده از درک فروش آن بحساب خاصی برای استفاده در تمویل پروژههای ساختمانی بکار خواهد رفت. در خبرنامه همچنان تذکر رفته بود که ایالات متحده برای سومین بار به درخواست افغانستان جهت رفع مشکلات ناشی از کمبود غله بعلت خشکسالیهای اخیر پاسخ مثبت داد. در سال 1958 همانند 1956 باز هم به افغانستان 40 هزار تن گندم تحویل داده شد.⁴⁰⁷

³⁹⁷ - Арشیف وزارت خارجه روسیه: 88. П. 2. Д. 68в. Оп. 042. Ф. 1956. АВР РФ.

³⁹⁸ - همانجا...

³⁹⁹ - اصلاح 1 جولای سال 1957 م. - Ислах, 01.07.1957.

⁴⁰⁰ - روزنامه انیس مورخ 23 جولای سال 1957 م. - Анис, 23.07.1957.

⁴⁰¹ - همانجا: - Анис, 23.07.1957.

⁴⁰² - روزنامه انیس مورخ 19 سپتامبر 1957 م. - Анис, 19.09.1957.

⁴⁰³ - روزنامه اصلاح مورخ 3 جولای سال 1958 م. - Ислах, 3.07.1958.

⁴⁰⁴ - Poullada, Leon B. Afghanistan and the United States: the Crucial Years // The Middle East Journal. - Spring 1981. Vol. 35, №2. C. 184.

⁴⁰⁵ - Губар М.Г.М. Афганистан на пути истории. - Кабул, 1967. С. 222.

غبار م. غ. م. افغانستان در مسیر تاریخ، کابل سال 1967، ص. 222.

⁴⁰⁶ - اصلاح 7 اکتوبر سال 1965 م. - Ислах, 7.10.1965.

⁴⁰⁷ - بولتن مطبوعاتی سفارت ایالات متحده امریکا در کابل. سال 1958 م. -

اداره کمکهای بین المللی امریکا در سالهای 50 میلادی به ایران جهت انکشاف روستاهایش کمک میکرد. ایالات متحده همچنان به کارشناسان افغان مشورهایی را در جهت بهبود امور روستاها بویژه برنامه انکشاف دهات میداد. به اینمنظور در ماه نوامبر 1956 امریکاییها رییس انکشاف دهات افغانستان نورالحق را به تهران برای آشنایی با شیوه کار اداره کمکهای بین المللی امریکا در ایران دعوت کردند.⁴⁰⁸ پسانها این موسسه به افغانستان 116 هزار دالر را جهت پرورش کارشناسان اندازه گیری زمین تخصیص داد.⁴⁰⁹

صنایع معدنی نیز یکی از بخشهای همکاری با افغانستان بود. حتی در سال 1953 تا 1955 وزارت معادن و صنایع افغانستان از طریق اداره عملیات بین المللی خارجی ایالات متحده امریکا کمکی باندازه 270 هزار دالر را بدست آورد.⁴¹⁰ و در سال 1956 از طریق همین اداره عملیات بین المللی خارجی ایالات متحده امریکا مبلغی به ارزش 5،2 میلیون دالر کمک شد.⁴¹¹ در ماه اپریل سال 1958 نظر به درخواست وزارت معادن و صنایع کارشناسان امور قانونگذاری معادن و همکاریهای بین المللی امریکا هریک میلر و سیرکول به کابل آمدند. آنها در عرصه ترتیب قوانین امور معادن و سروی نفت،⁴¹² همکاری نموده و در ماه جولای همانسال میان معاون وزارت معادن و صنایع و رییس اداره همکاریهای بین المللی ایالات متحده سپایدر قراردادی پیرامون دادن قرضه 200 هزار دالری امریکایی برای انجام امور عکاسی هوایی خاک افغانستان امضا شد.⁴¹³

امریکا همچنان به افغانستان در انکشاف هوانوردی ملکی کمک میکرد. به این منظور بدولت شاهی افغانستان قرضه قابل ملاحظه یی اعطا شد. در ماه جون سال 1956 در کابل قرارداد همکاری میان حکومتهای افغانستان و ایالات متحده امضا شده که بر شالوده آن اداره همکاریهای بین المللی امریکا به افغانستان 14،5 میلیون دالر کمک کرد، که از جمله 5 میلیون دالر این مبلغ بشکل قرضه درازمدت و بقیه همانند کمک اقتصادی برای رشد هوانوردی ملکی تخصیص داده شده بود.⁴¹⁴ در اجلاس خزانی ولسی جرگه و سنا این موافقتنامه تصویب شد و در ماه نوامبر سال 1956 افغانستان مبلغ وعده داده شده را بدست آورده و همزمان هیأت نماینده گی شرکت امریکایی «پان امریکن» برای مذاکره با شرکت هوانوردی آریانا به کابل آمد.⁴¹⁵

نماینده گی همکاریهای بین المللی ایالات متحده در ماه جون 1957 به شرکت آریانا 3،2 میلیون دالر را برای خرید هواپیماهای نو تحویل داد.⁴¹⁶ برای بررسی چگونگی کمکهای تخنیکی در عرصه هوانوردی ملکی امر بخش همکاریهای بین المللی ایالات متحده چارلز کروود نیز بکابل رفت.⁴¹⁷ او نیز قراردادی را با وزارت فواید عامه پیرامون همکاری مبلغ 300 هزار دالری کمک تخنیکی امضا نمود.⁴¹⁸ پس از سه ماه طرفین باز هم قراردادی را برای رشد ترانسپورت هوایی افغانستان از جمله ساختمان میدان هوایی بین المللی در قندهار، بستند. جهت امضای این موافقتنامه رییس هوانوردی ملکی عبدالکریم حکیم به واشنگتن رفت.⁴¹⁹ همچنان طرفین موافقتنامه یی را برای کمک اضافی 3 میلیون دالری برای اجرای این پروژه امضا نمودند.⁴²⁰ کار برای ساختمان میدان هوایی را همان شرکت «موریسن- ناسون» پیش میبرد.⁴²¹ بر علاوه در این زمان میان ریاست ترانسپورت افغانستان و اداره همکاریهای بین المللی امریکا یک قرارداد دیگر درباره ساختمان دو ترمیمگاه موتر در شهرهای کابل و قندهار امضا شد.⁴²²

همچنان امریکا به افغانستان در ساختمان جاده ها کمک میکرد. چنانچه در ماه جولای سال 1958 میان وزیر فواید عامه محمد کبیر لودین و امر اداره همکاریهای بین المللی ایالات متحده سپایدر در کابل قرارداد ساختمان جاده کابل-

⁴⁰⁸ - روزنامه انیس مورخ 29 نوامبر سال 1956 م. - Анис, 29.11.1956.

⁴⁰⁹ - روزنامه انیس مورخ 3 جولای سال 1957 م. - Анис, 3.07.1957.

⁴¹⁰ - بولتن مطبوعاتی سفارت ایالات متحده امریکا در کابل. از تاریخ 14 دسامبر سال 1955 م.

⁴¹¹ - روزنامه اصلاح مورخ 19 نوامبر سال 1956 م. - Ислах, 19.02.1956.

⁴¹² - روزنامه اصلاح مورخ 10 اپریل سال 1958 م. - Ислах, 10.04.1958.

⁴¹³ - روزنامه انیس مورخ 1 جولای سال 1958 م. - Анис, 1.07.1958.

⁴¹⁴ - АВП РФ. 1956. Ф. 042. Оп. 68в. Пор. 2. П. 88.- آرشیف وزارت خارجه روسیه.

⁴¹⁵ - همانجا.....

⁴¹⁶ - روزنامه انیس، مورخ 10 جون سال 1957 م. - Анис, 10.06.1957.

⁴¹⁷ - خبرنامه آژانس اطلاعاتی باختر مورخ 17 جون 1957 م. - Бюллетень агентства «Бахтар» от 17.06.1957.

⁴¹⁸ - АВП РФ. 1957. Ф. 042. Оп. 69. Пор. 1. П. 83.- آرشیف وزارت خارجه روسیه.

⁴¹⁹ - همانجا.....

⁴²⁰ - همانجا.....

⁴²¹ - همانجا.....

⁴²² - همانجا.....

قندهار - سپین بولدک - قندهار بامضاً رسید. مصارف ساختمان این جاده بارزش 18 ملیون و 993 هزار از حساب اداره همکاریهای بین المللی ایالات متحده تمویل میشد.⁴²³

حکومت محمد داوود خان از ایالات متحده خواست که در آمادگی کادرهای ملی به افغانستان همکاری کند. در سال 1954 بنابه دعوت وزارت معارف پرفیسوروان دانشگاه کولمبیا میلدرت فایرچایلد، کنیت اوین و ویلارد یاکوبسون به افغانستان آمده و بحیث مشاوران در وزارت معارف بکار پرداختند.⁴²⁴ برای هماهنگ سازی فعالیتهای دانشمندان امریکایی در کابل عضو انجمن دوستان خاور میانه امریکا و سفیر پیشین ایالات متحده در افغانستان نیز بکابل آمد.⁴²⁵

قابل یاددهانی است که در آنزمان افغانستان کشور جالبی بوده و از حساب توریزم عواید چشمگیری داشت. در سال 1954 رییس دفتر امریکایی جهانگردی لوس آنجلس هایفل نیز به افغانستان آمد تا آنکشور را به جمع ممالک شامل سفرهای جهانی جلب کند.⁴²⁶ همچنان امر بخش توریزم اداره همکاریهای بین المللی کووارگ هم بکابل رفت.⁴²⁷

ایالات متحده کارمندان وزارت معارف را جهت تبادل تجارب در عرصه فرهنگ، آموزش و رسانه ها نیز به امریکا دعوت مینمودند. از جمله در سال 1955 رییس تعلیمات متوسطه وزارت معارف محمد اکرم به امریکا برای آشنایی با سیستم تعلیمات آنجا رفت.⁴²⁸ برای آشنایی با کار کتابخانه های امریکا بنا به دعوت «ایشیا فوندریشن» ایالات متحده مدیر مسوول مجله افغانستان محمد نبی کهزاد از آنجا دیدار کرد.⁴²⁹

ایالات متحده کتابهای تخنیکی را نیز در اختیار موسسات تعلیمی افغانستان قرار میداد. برشالوده آگهی خبرنامه امریکایی در سال 1955 بخش اطلاعاتی سفارت امریکا در کابل به لیسه تخنیک ثانوی حدود 200 جلد کتاب گونه گون را بخشید.⁴³⁰

تبادل تجارب در عرصه تعلیمات کشاورزی نیز صورت میگرفت. در سال 1955 مدیر مکتب زراعت وابسته به دانشگاه وایومینگ ایالات متحده هیلتون بریگس بکابل آمد تا همسلکان افغانی را با شیوه تدریس دانشگاه مذکور آشنا نموده و همچنان آنان را با پیشبرد کارهای پژوهشی - علمی در عرصه زمینداری کمک نماید.⁴³¹

همچنان از پوهنتون کابل نیز برخی دانشگاههای امریکا سرپرستی میکردند. چنانچه در سال 1955 گروهی از دانشجویان دانشگاه کمبریج برای پیشبرد کارهای علمی و پژوهشی بکابل آمدند.⁴³² در سال 1957 کارشناس حقوق جنایی دکتور بارت، کارشناس حقوق اداری دکتور میتاشن و متخصص حقوق مدنی دکتور وینسنت برای تدریس در دانشگاه کابل به افغانستان آمدند.⁴³³ همچنان دکتور هارینگ فرستاده اداره همکاریهای بین المللی ایالات متحده جهت آشنایی با فاکولته طب و دادن مشوره به آنجا برای تهیه برنامه های درسی بکابل آمد.⁴³⁴

بر علاوه میان وزارت فواید عامه و معارف از یکسو و اداره همکاریهای بین المللی امریکا از سوی دیگر موافقتنامه یی جهت اعطای کمک برای بهبود و ارتقای ظرفیتهای فاکولته طب کابل به ارزش 1،6 ملیون دالر عقد شد.⁴³⁵ همچنان 4 پروفیسور که کارشناسان رشته های علوم طبیعی، ادبیات تجارت و جغرافیای اقتصادی بودند، نیز برای کار به پوهنتون (دانشگاه) کابل آمدند.⁴³⁶

امریکایی ها به افغانستان در عرصه رادیو نیز همکاری میکردند. چنانچه مدیر برنامه های رادیویی ایالت میریلند ایالات متحده جوزف بیگنر برای کمک به کارمندان رادیوی کابل در بخش نشرات رادیویی مدت یکماه در کابل بود.⁴³⁷ برشالوده توافق میان دفتر خدمات اطلاعاتی و سفارت آنکشور در کابل فیلمساز امریکایی وانزل به آنجا رفت

⁴²³ - روزنامه انیس مورخ 2 جولای سال 1958 م. - . 2.07.1958. - Анис

⁴²⁴ - Бюллетень посольства США в Кабуле от 19.05.1954.

بولتن مطبوعاتی سفارت ایالات متحده امریکا در کابل. از تاریخ 19 می سال 1954 م.

⁴²⁵ - روزنامه اصلاح مورخ 4 دسامبر سال 1954 م. - 6.06.1954. - Ислах

⁴²⁶ - روزنامه انیس مورخ 4 دسامبر سال 1954 م. - 4.12.1954. - Анис

⁴²⁷ - خبرنامه آژانس اطلاعاتی باختر مورخ 20 مارچ سال 1958 م. - .

⁴²⁸ - روزنامه انیس مورخ 16 جنوری سال 1955 م. - 16.01.1955. - Анис

⁴²⁹ - روزنامه اصلاح مورخ 18 جنوری سال 1955 م. - 18.01.1955. - Ислах

⁴³⁰ - بولتن اطلاعاتی امریکا مورخ 25 می سال 1955 م. - 25.05.1955. - Американский информационный бюллетень

⁴³¹ - بولتن اطلاعاتی امریکا مورخ 16 جون سال 1955 م. - 16.06.1955. - Американский информационный бюллетень

⁴³² - اصلاح مورخ 23 جولای سال 1955 م. - 23.07.1955. - Ислах

⁴³³ - انیس مورخ 25 می سال 1957 م. - 25.05.1957. - Анис

⁴³⁴ - انیس مورخ 17 جون سال 1957 م. - 17.06.1957. - Анис

⁴³⁵ - اصلاح مورخ 27 جون سال 1957 م. - 27.06.1957. - Ислах

⁴³⁶ - اصلاح مورخ 18 مارچ سال 1958 م. - 18.03.1958. - Ислах

⁴³⁷ - АВР РФ. 1957. Ф. 042. Оп. 69. Д. 1. П. 83. - آرشیف وزارت خارجه روسیه:

تا در تهیه فیلم سریال مستند کمک نماید.⁴³⁸ دفتر خدمات اطلاعاتی ایالات متحده امریکا به کتابخانه ریاست مطبوعات افغانستان 100 جلد کتاب را با محتوای گونه گون علمی و اجتماعی بخشید.⁴³⁹

همینسان بخاطر تبادل تجارب در عرصه های علوم و آموزش نمایشگاههایی سازماندهی میشدند، چنانچه سفارت امریکا در کابل نمایشگاه «استفاده انرژی اتمی برای اهداف صلح آمیز» را تدویر کرد.⁴⁴⁰ باید گفت که آمدن هر شهروند امریکایی صرف نظر از پیشه و مقامش مورد توجه رسانه های افغانی بود. طور نمونه آمدن نویسنده مشهور امریکایی میچنر در سال 1955 که جهت جمعآوری مواد پیرامون افغانستان برای کتابش به آنجا رفته بود،⁴⁴¹ از نظر باز نماند، یا آمدن خبرنگار مجله «لایف» دیوید دوگلاس دونکان بکابل،⁴⁴² یا بازدید مؤرخ و زندگینامه نویس هارولد لمبو که برای جمآوری مواد برای کتابش پیرامون بابر بنیانگذار سلسله مغلهای اعظم از پایتخت افغانستان بازدید کرد،⁴⁴³ یا سفر خبر نگار روزنامه امریکایی «میلوکی جورنال» جان ریدين بکابل جهت آشنایی با افغانستان،⁴⁴⁴ و همچنان سفر خبرنگار روزنامه امریکایی «بالتیمور سان» فیلیپ پاتر⁴⁴⁵ همه بازتاب گسترده یافتند.

همچنان خبر بخشش فیلم مستند رنگه پیرامون افغانستان از سوی مدیر کتابخانه سفارت ایالات متحده در کابل بالاندز⁴⁴⁶ و دادن کاپی شش حلقه فیلم سینمایی امریکایی به ریاست مطبوعات افغانستان از توجه رسانه های افغانی بدور نماندند.⁴⁴⁷

باید گفت که تا سال 1956 کمک امریکا به افغانستان بصورت عموم بشکل کمک تکنیکی ارائه میشد.⁴⁴⁸ دلیل آن این بود، افغانستان در این زمان از ایالات متحده مکم پولی از حساب برنامه های «کمکی» برای انکشاف اقتصادی اش دریافت نمیکرد، به پندار اقتصاد دان امریکایی پ. فرانک: «گرچه بیطرفی در دروان جنگ سرد رسماً مانعی برای دریافت کمک خارجی اعلام نشده بود... مگر افغانستان از ایالات متحده برای امنیت نظامی اش بدلائیل سیاسی کمکی دریافت نکرد».⁴⁴⁹

«از آنجاییکه نفوذ شوروی در خاورمیانه و هند در حال گسترش بود، ایالات متحده باید طوری عمل میکرد، تا مشی سیاسی افغانستان را از راستای منافع شوروی بدور سازد»⁴⁵⁰. «کمک» امریکا به افغانستان برای گسترش نفوذ ایالات متحده در افغانستان و تضعیف روابط اقتصادی اتحادشوروی با افغانستان بود. مگر امیدواریها برای دریافت کمک اقتصادی ایالات متحده امریکا تحقق نیافته⁴⁵¹ و عهد داوود بیشتر به همکاری شورویها متمیل شد. بویژه پس از کنگره 20 حزب کمونیست اتحادشوروی که در آن دوجهت نو در عرصه بین المللی مشخص شدند:

1. درک گزینه های بیشتر اعمار سوسیالیزم (با تأیید اصل «انترناسیونالیزم پرولتری»، یعنی کمک به احزاب کمونیست و کشورهای سوسیالیستی)؛
2. اهمیت مشی همزیستی مسالمت آمیز دولتها با ساختارهای متفاوت اجتماعی.

با بستن نخستین قرارداد همکاری درازمدت تکنیکی- اقتصادی اتحادشوروی با افغانستان آنکشور همکاری منظم را جهت رشد اقتصاد افغانستان آغاز کرد.⁴⁵² در سال 1955 اتحاد نظامی- سیاسی کشورهای جدید سوسیالیستی- یعنی سازمان پیمان وارسا بشکل قطعی تشکل یافت. در آنزمان رهبری شوروی از افغانستان و هند همچون بنیانگذاران

⁴³⁸ - همانجا: АВР РФ. 1957. Ф. 042. Оп. 69. Д. 1. П. 83.

⁴³⁹ - همانجا: АВР РФ. 1957. Ф. 042. Оп. 69. Д. 1. П. 83.

⁴⁴⁰ - همانجا: АВР РФ. 1957. Ф. 042. Оп. 69. Д. 1. П. 83.

⁴⁴¹ - АВР РФ. 1957. Ф. 042. Оп. 69. Д. 1. П. 86. آرشیف وزارت خارجه روسیه.

⁴⁴² - همانجا... -

⁴⁴³ - Американский информационный бюллетень, 8.12.1955. م. - دسامبر سال 1955

⁴⁴⁴ - АВР РФ. 1957. Ф. 042. Оп. 69. Пор. 1. П. 83. آرشیف وزارت خارجه روسیه:....

⁴⁴⁵ - همانجا: АВР РФ. 1957. Ф. 042. Оп. 69. Пор. 1. П. 83.

⁴⁴⁶ - АВР РФ. 1956. Ф. 042. Оп. 68в. Пор. 2. П. 88. آرشیف وزارت خارجه روسیه:....

⁴⁴⁷ - АВР РФ. 1957. Ф. 042. Оп. 69. Пор. 1. П. 83. آرشیف وزارت خارجه روسیه:....

⁴⁴⁸ - Бюллетень американского посольства в Кабуле от 4 августа 1959 г.

- خیرنامه سفارت امریکا در کابل: مورخ 4 اگست سال 1959 م.

⁴⁴⁹ - Frank P. Afghanistan between East and West. - Washington, 1960. P. 44.

⁴⁵⁰ - همانجا...ص. 14.

⁴⁵¹ - Гуревич Н.М. Внешняя торговля Афганистана в новейшее время.- М., 1981. С. 90.

گوریویچ. تجارت خارجی افغانستان در عصر نوین. مسکو. سال 1981. ص. 90.

⁴⁵² - Никитиенко Е.Г. Афганистан: от войны 80-х до прогноза новых войн. - М., 2004. С. 4.

نیکیتنکو ای. گ. افغانستان از جنگ در سالهای 80 تا پیشبینی جنگهای جدید. م. سال 2004.

جنبش عدم انسلاک حمایتش را اعلام کرد. در سال 1955 قرارداد انتقالات ترانزیت افغانستان- شوروی امضا شد که برای افغانستان امکان استفاده از خاک اتحاد شوروی جهت گذار کالاهايش به کشورهای سومی را مساعد میساخت.⁴⁵³ در سالهای 1957-1963 در شهر مسکو مذاکراتی پیرامون همکاری با رهبران بیش از 20 کشور رو به رشد دایر شد. به این منظور با 20 کشور قراردادهاى مربوطه عقد شد. به بسیاری از کشورها (مانند افغانستان، جمهوری متحد عربی و هند) کمکهای بزرگ مادی پیشکش میشد تا رشد آنها را در راستای سوسیالیزم سمت دهند. البته محمد داود در این امر مرامهای خودش - مبنی بر بدست آوردن هرچه بیشتر کمک از اتحاد شوروی در همه عرصه ها از تسلیح و تجهیز ارتش تا پرورش کادرهای نظامی و ملکی در رشته های گونه گون در اتحاد شوروی، را دنبال میکرد.

در سال 1956 توافقنامه همکاریهای نظامی بسته شد که برشالوده آن به افغانستان کریدتی بالغ به 32 ملیون دالر با شرایط مناسب جهت خرید تسلیحات و تخنیک حربي داده شده، در ساختمان مؤسسات نظامی کمک شده، و در آمادگی کادرهای ملی در محلات و مؤسسات تحصیلات عالی وزارت دفاع اتحاد شوروی همکاری میشد.⁴⁵⁴ درست در همین سالها دوره همکاریهای مثر نظامی- تخنیکى دوکشور آغاز شد. از سال 1956 به بعد ارتش افغانستان با سلاح و تخنیک حربي شوروی مجهز شده و در واحدها و قطعات اردوی افغانستان کارشناسان و مشاوران شوروی بکار پرداختند. همچنان بکمک اتحاد شوروی تعداد بسیاری از کارشناسان افغان منجمله نظامیان تعلیم یافته.⁴⁵⁵

چنانچه در تسلیحات اردوی افغانستان زرهپوش «ب. ت. ار. 40» و «ب. ت. ار. 152»، تانک ت-34، ت-54، ت-54آ، ت-55، جنگنده های سو-7، میگ-17، میگ-19، هواپیماهای شکاری تعلیمی میگ-15، طیارات بمباران ال-28، چرخبالهای جنگی و ترانسپورتی می-4 و می-18 و طیارات ترانسپورتی ایل-14، هواپیمای آموزشی پاک-18، طیاره های ترانسپورتی پاک-18 و دیسانتی ان-2، شامل شدند. باید گفت که بخشی از این تخنیک حربي و تسلیحات در خود ارتش شوروی مورد استفاده قرار داشته و بخشی دیگر در ذخایر آن قرار داشتند. از سال 1956 تا سال 1977 مبلغ کل کمک نظامی شوروی به افغانستان بالغ به 600 ملیون دالر بالغ شد.⁴⁵⁶

درست در همین سالها بکمک تخنیکى- اقتصادی اتحاد شوروی شالوده زیر ساختهای اقتصادی کشور هشته شد. محمد داود مرامهای بلند پروازانه بی داشت: بهمکاری اتحاد شوروی باید جهش اقتصاد را ممکن ساخته و اردوی رزمنده و منظم کشور را برای دستیابی به هدف مهم- تامین استقلال و تمامیت ارضی افغانستان که ضامن مهمی در معضله پشتونستان با پاکستان باشد، را بسازد. صدراعظم میخواست میخواست از رقابت آزمان دو ابرقدرت که هر کدام میخواستند، افغانستان را بسوی خویش بکشانند، استفاده نماید. او می پنداشت که با پیشبرد سیاست بیطرفی مثبت، افغانستان میتواند، از هر دو جانب کمک لازم را بدست آورد.

با این دلیل حکومت افغانستان از اتحاد شوروی درخواست کرد، به انگشور در عرصه های تخنیکى و اقتصادی و از جمله ساختمان مؤسسات گونه گون همکاری کند. از جمله این مؤسسات که توسط حکومت افغانستان پیشنهاد اعمار آنها شده بود، از فابریکه فلز (میتالورژی) و ذخیره گاه انتقال نفت، برخی مؤسسات آبیاری و غیره میتوان نام برد. برشالوده این تقاضا موافقتنامه همکاریهای اقتصادی دوکشور تدوین شد.

مطبوعات افغانستان توجه گسترده یی به مسایل کمک اقتصادی و تخنیکى اتحاد شوروی که براساس توافقات 27 جنوری و 5 اکتوبر سال 1954 به افغانستان صورت میگرفتند، میذول داشتند. این توافقات ساختمان دو سیلو با آسیاب و کارخانه نانپیزی مربوطه را به ارزش 3 ملیون دالر و قیرریزی خیابانهای کابل را به مبلغ 1،2 ملیون دالر ممکن میساخت.

جریان ساختمان سیلو، کارخانه نانپیزی و ذخیره گاه نفت مورد توجه جامعه افغانی و محافل حاکمه بود. از جمله از محل ساختمان کارخانه نانپیزی بارها شخص شاه، صدراعظم و سرپرست وزارت مالیه بازدید کردند. ساختمان سیلو

⁴⁵³ - همانجا... -

⁴⁵⁴ - Никитиенко Е.Г. Афганистан: от войны 80-х до прогноза новых войн. - М., 2004. С.4

نیکیتنکو ای. گ. افغانستان از جنگ در سالهای 80 تا پیشبینی جنگهای جدید. م. سال 2004 م. ص. 4 -

⁴⁵⁵ - Ляховский А.А. Трагедия и доблесть Афгана / А.А. Ляховский. - 2-е изд., перераб. и доп.- Ярославль, 2004. С.36.-

⁴⁵⁶ - كاشانی ناصر مستوری

- كاشانی ناصر مستوری، افغانستان. دیپلوماسی دوچرخه. تهران سال 1992 ص. 42.

برای افغانستان ارزش بزرگی داشت: با اكمال ساختمان سيلو امكان ذخيره گندم كه واردات آن افزايش يافته بود، ميسر شد.

برای انجام كارهای ساختمانی و اسفالت جادههای كابل گروه بزرگی از كارشناسان از اتحادشوروی آمدند. به این منظور در وزارت مالیه مراسم عقد موافقتنامه مربوط به تحویلدهی قیر، ماشینهای راهسازی و ساختمانی، وسایل لابراتواری و وسایط موتردار به ارزش 2،1 میلیون دالر جهت قیرریزی جادههای كابل و حومه آن برگزار شد.

در ماه اکتوبر سال 1954 نخستین بخش تجهیزات و ماشینهای راهسازی و ساختمانی به شهر مزار شریف مواصلت کرد. با ارزشدهی سود قرارداد نامبرده روزنامه اصلاح بتاريخ 26 اکتوبر همانسال در سرمقاله اش نوشت كه «عقد این قرارداد برای افغانستان از نقطه نظر اقتصادی و مالی اقدام خیلی مفیدی میباشد».

در ماه دسامبر همانسال بكمك كارشناسان شوروی در نزدیکی شهر كابل در سیاه سنگ فابریكهء تولید قیر ساخته شد.⁴⁵⁷

در سال 1954 ساختمان ذخیرهگاه مرکزی نفت آغاز شد. اتحادشوروی برای ساختمان این ذخیره گاهها در كابل، هرات و مزار شریف به افغانستان 450 هزار دالر پرداخت.⁴⁵⁸

در ماه دسامبر سال 1954 در وزارت اقتصاد ملی افغانستان مراسم عقد يك پرتوكل مهم دیگر مبادله کالا میان اتحادشوروی و افغانستان برای سال چهارم قرارداد، برگزار شد.⁴⁵⁹ برای پیشبرد مذاكرات برای عقد قرارداد ترانزیت میان اتحادشوروی و افغانستان هیأت افغانستان كه در تركيب آن رییس دافغانستان بانك حبیب الله رییس شعبهء تجارت وزارت اقتصاد ملی عبدالله یفتلی و سفیر افغانستان در اتحاد شوروی غلام یحیی طرزی شامل بودند، به مسكو رفت. در ماه جولای همانسال این قرارداد امضاً شد.⁴⁶⁰

بر علاوه مناسبات دوکشور در عرصهء فرهنگی نیز گسترش مییافت. در ماه دسامبر سال 1955 هیأت فرهنگی شوروی به كابل آمد. در میدان هوایی كابل از این هیأت رییس دانشگاه (پوهنتون) كابل محمد انس و روسای برخی فاكولته ها و نمایندگان مطبوعات استقبال کردند.⁴⁶¹ همکاریهای دوکشور در عرصه بهداشت نیز گسترش مییافت. از 7 تا 25 اکتوبر 1954 در كابل كنفرانس یازدهم افغان- شوروی برای قرنطین و حفاظت نباتات دایر شد، كه با امضای پرتوكلهای مربوطه پایان یافت. مطبوعات افغانستان منظمأ اخبار این كنفرانس را بازتاب میدادند.

در سال 1955 سیلوی پلخمیری یکی از نخستین پروژهای همکاری تخنیکي- اقتصادی افغان- شوروی ساخته شد.⁴⁶² همزمان در كابل قرارداد همکاری در عرصهء تبادلء پست میان افغانستان و اتحادشوروی امضاً شد.⁴⁶³

مرحلهء نوین مناسبات دوکشور با سفر دوستانهء 15 دسامبر سال 1955 رییس شورای عالی ن. آ. بولگانین و رییس شورای وزیران اتحاد جماهیر شوروی ن. س. خروشچف آغاز شد.⁴⁶⁴ این سفر واقعاً يك رویداد برجسته در مناسبات میان دو دولت بود.

⁴⁵⁷ - РГАНИ. Ф. 5. Оп. 28 р. 5/27. Д. 251.... آرشیف دولتی روسیه، بخش تاریخ سیاست خارجی.

⁴⁵⁸ - همانجا...

⁴⁵⁹ - همانجا...

⁴⁶⁰ - Ислах, 2.07.1955. م. - روزنامه اصلاح مورخ 2 جولای سال 1955.

⁴⁶¹ -- قابل یاددهانی است كه مناسبات فرهنگی و تبادلء گروههای هنری میان افغانستان و جمهوریتهای آسیای میانه بویژه با تاجیکستان در این دوره نیز صورت میگرد. چنانچه در سال 1959 حكومت افغانستان مهماندار هیأت فرهنگی- هنری تاجیکستان در رأس نویسنده و شاعر نامور تاجیک عبدالسلام دهاتی در مراسم جشن چهل سالگی استرداد استقلال افغانستان بود. او سپس خاطراتش را ازین سفر در كتابی بنام «پیامهای دوستی» نوشت كه در سال 1959 در شهر استالین آباد (دوشنبه امروز) نوشت. یادوارهای این نویسنده را نگارندهء بازنویسی و اصلاح نموده و در سایتهاى گونه گون افغانی نشر نموده ام. جهت معلومات بیشتر سایت كابل ناته دیده شود:

http://www.kabulnath.de/Salae_Haftom/Shoumare_155/Dr.Khalil%20wadad/Dr.K.Wadad.html

⁴⁶² - Ислах, 21.07.1955. م. - اصلاح مورخ 21 جولای سال 1955.

⁴⁶³ - Ислах, 18.08.1955. م. - اصلاح مورخ 18 اگست سال 1955.

⁴⁶⁴ - Adamec L.W. Afghanistan's Foreign Affairs to the Mid-Twentieth Century. - Arisona, 1974. P. 266-

در میدان هوایی کابل هیأت را بشکل تشریفاتی صدراعظم محمد داوود، اعضای حکومت، سران نمایندگیهای کوردیپلماتیک، سفیر اتحادشوروی در افغانستان م. دگتیار پیشواز گرفتند. همچنان در فرودگاه کابل م. آ. بولگانین نطق کوتاهی را چنین ایراد کرد: «⁴⁶⁵ با رسیدن به خاک افغانستان دوست، من و دوستم نیکیتا سرگیویچ خروشچف خوشحالیم تا پیامها و تمنیات نیک ما به مردم افغانستان، که با آنها مردم شوروی از گذشته ها پیوندهای محکم همسایه گی دارند، را برسانیم... مردمان شوروی به احترام و علاقمندی ژرف با مردم دلیر و زحمتکش افغانستان نگرسته و به تلاش پیگیر شان برای صلح و حفظ استقلال شان ارزش بالایی قایل اند. اتحادشوروی و افغانستان همهء شرایط لازمه برای رشد مناسبات دوستانه بر شالوده برابری و احترام متقابل به منافع یکدیگر را دارند».

در تمام راه میدان هوایی تا کاخ ارگ دانشجویان، شاگردان مکاتب، کارمندان دولت و نمایندگان اقشار دیگر اجتماعی کابل با گلها و شعارهای خوش آمدید به رهبران شوروی صف بسته بودند.⁴⁶⁶

اقامت مهمانان شوروی در پایتخت افغانستان از نگاه ملاقاتهای گونه گون و اقدامات دیگر از دیگر هیأتها بکلی متفاوت بود. مهمانان بالای گور محمد نادرشاه پدر ظاهرشاه اکلیل گل گذاشته،⁴⁶⁷ از موزیم کابل دیدن نموده و با صدراعظم محمد داوود دیدار کردند. از جزئیات ملاقاتها خبر داده نمیشد.⁴⁶⁸ ن. آ. بولگانین و ن. س. خروشچف بحضور ظاهرشاه پذیرفته شدند. همچنان بافتخار مهمانان عالیقدر پذیرایی گرمی سازماندهی شده بود.

در محفل ناه رسمی که بافتخار هیأت شوروی ترتیب شده بود، صدراعظم محمد داوود و ن. آ. بولگانین صحبتهای متقابل نمودند. مهمان شوروی معاهده 28 فبروری سال 1921 و معاهده بیطرفی و عدم تعرض مورخ 24 جون سال 1931 را در امر تحکیم مناسبات دوستانه میان دوکشور باارزش خوانده و تأکیدی کرد که رشد مناسبات بازرگانی میان اتحادشوروی و افغانستان زمینه عقد موافقتنامه تبادلہ کالاها و انجام پرداختها را در سال 1950 مساعد ساخت.

او اعلام کرد که «اتحادشوروی در مناسباتش با افغانستان برشالوده اصول احترام به تمامیت ارضی و استقلال، خودداری از تجاوز، عدم مداخله در امور داخلی، برابری و بهره متقابل، همزیستی مسالمت آمیز و همکاری اقتصادی عمل میکند».

ما امیدواریم که تماسهای شخصی، برقرارشده میان ما و رهبران افغانستان، باعث انکشاف بعدی و تحکیم مناسبات شوروی- افغانستان خواهند شد.

ما با همدردی به سیاست افغانستان به حل معضله پشتونستان مینگریم. اتحادشوروی طرفدار حل عادلانه این مشکل که بدون درنظرداشت منافع حیاتی مردمان باشنده پشتونستان ممکن نیست، است. ما میبنداریم که سیاست بیطرفی و عدم اشتراک در پیمانها به بهترین صورتی ضامن تأمین امنیت مردمان، حفظ استقلال ملی شان بوده و در راستای تحکیم صلح کمک میکند».⁴⁶⁹

ن. آ. بولگانین و ن. س. خروشچف هنگام سفرشان از فاکولته طب⁴⁷⁰ دانشگاه کابل و مکتب حربی نیز بازدید نمودند.

ن. آ. بولگانین هنگام بیانیه در ضیافت دایر شده بافتخار هیأت شوروی در کلوپ افسران اعلام کرد که «به نشانء دوستی فزاینده و استحکام یابنده میان خلقهای اتحادشوروی و افغانستان» صلاحیت دارد به حکومت افغانستان 15 عراده بس برای شهر کابل و تجهیزات برای شفاخانه نظامی 109 بستر را ببخشد.⁴⁷¹

⁴⁶⁵ - Н.А. Булганин, Н.С. Хрущев. Речи во время пребывания в Индии, Бирме и Афганистане. - М., 1955. С. 183.-

⁴⁶⁶ - از مواد مصاحبه مولف با سلیمان لایق.-

⁴⁶⁷ - روزنامه اصلاح مورخ 17 دسامبر سال 1955 م.

⁴⁶⁸ - همانجا...-

⁴⁶⁹ - Н.А. Булганин, Н.С. Хрущев. Речи во время пребывания в Индии, Бирме и Афганистане. - М., 1955 г. С. 185-186.-

⁴⁷⁰ - Анис, 18.12.1955. - م. - روزنامه انیس مورخ 18 دسامبر سال 1955 م.

⁴⁷¹ - همانجا...-

مهمانان شوروی در جشن ورزشی در استادبوم غازی اشتراک کردند. ن. س. خروشچف در برابر حضار بیانیه گرمی داد. او یادآوری کرد که «میان اتحاد شوروی و افغانستان صرفنظر از سیستمهای متفاوت دولتی و سیاسی مناسبات دوستانه بی وجود دارد، که موفقانه رشد مییابد».⁴⁷²

هیأت شوروی از سوی خود ضیافتی را در اقامتگاهش در کابل ترتیب داد. در این ضیافت اعضای حکومت افغانستان در رأس صدر اعظم محمد داوود، مأموران عالیرتبه دولتی و رؤسای سفارتها و نمایندگیهای دیپلماتیک مقیم کابل اشتراک ورزیده بودند. در محفل ن. آ. بولگانین بیانیه بی ایراد کرده و سفر هیأت شوروی به افغانستان را چنین ارزیابی کرد: «ما با رضایت کامل میتوانیم خاطر نشان سازیم که حکومت شاهی افغانستان و اتحاد شوروی نقاط نظر مشترک بسیاری چه در رابطه به اوضاع بین المللی و چه پیرامون راههای حل معضلات بغرنج بین المللی، دارند.

ما وفاداری خویش به پنج اصل همزیستی مسالمت آمیز که باید شالوده خلل ناپذیر روابط میان دو کشور ما را بسازند، اعلام نمودیم.

با اتکا به روحیه صلحدوستی و بخاطر تحکیم مناسبات همسایگی نیک میان کشورهای ما، امروز ما همچنان پروتوکی را پیرامون تمدید معاهده بیطرفی و عدم تعرض متقابل را امضا نمودیم. این سند فوق العاده بی است که برشالوده آن اکنون 25 سال مناسبات همسایگی نیک میان کشورهای ما بنا یافته اند.

اینها بودند، نتایج سفر ما به افغانستان. مگر نتیجه مهم اینست که ما یکدیگر را بیشتر و نزدیکتر شناختیم و ما پیرامون مسایل بیشماری تفاهم کامل و اتحاد نظر داشته و دارای برنامهء واضح همکاری میباشیم. همهء اینها ما را به رشد مناسبات همسایگی نیک و تحکیم دوستی میان خلقهای اتحاد شوروی و افغانستان کمک مینماید».⁴⁷³

در پایان سفر وزیر امور خارجه محمد نعیم کنفرانس مطبوعاتی دایر کرد. در پاسخ به پرسشی پیرامون مذاکرات با رهبران شوروی، او خاطر نشان کرد که گفته های ن. آ. بولگانین پیرامون پشتونستان با اهداف سیاست افغانستان مطابقت دارد.⁴⁷⁴

باید گفت که زمامداران پاکستانی سخنان ن. س. خروشچف و ن. آ. بولگانین پیرامون پشتونستان را همچون پشتیبانی از اندیشهء پیوستن پشتونهای افغانستان به پاکستان تعبیر کرده بودند. چنانچه وزیر امور خارجه پاکستان منظور قادر اعلام کرده بود: «ممکن است و منطقی گفتهء مبنی بر اینکه پشتونهای ساکن در خاک پاکستان و افغانستان که ریشه های مشترک داشته و در واقع یک ملت بوده و میخواهند زیر یک پرچم زندگی کنند. این میتواند درفش افغانستان و یا درفش پاکستان باشد. برای اینکه به ارادهء شان پی برد، باید از آنها پرسید. از آنجایی که چنین سوالی از پشتونهای پاکستان قبلاً پرسیده شده و آنها تصمیم به ماندن در پاکستان را گرفتند، پس اکنون باید به پشتونهای ساکن در خاک افغانستان این پرسش را مطرح کرد و احتمال بزرگ وجود دارد که آنها بخواهند به پاکستان ملحق شوند».⁴⁷⁵

با ارزیابی نتایج سفر هیأت شوروی باید گفت که در نتیجه تبادل نظر میان طرفین تفاهمات زیر بدست آمده بود⁴⁷⁶:

- حکومت اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی و حکومت شاهی افغانستان تصمیم گرفتند که روابط دوستانهء سیاسی، اقتصادی و فرهنگی را میان دو کشور که هر دو دولت به آن علاقمند اند، را گسترش دهند.
- حکومت اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی شوروی و حکومت شاهی افغانستان معتقد اند که خلقها و ملتیهایی که هنوز از حق آزادی و استقلال ملی محروم اند، حق دارند که بر مبنای منشور ملل متحد سرنوشت خویش را بدون فشار از خارج تعیین کنند.
- حکومت اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی و حکومت شاهی افغانستان اعلام میدارند که به پنج اصل- احترام متقابل به تمامیت ارضی، عدم تعرض، عدم مداخله در امور درونی یکدیگر که برشالوده های دلایل اقتصادی، سیاسی صورت بگیرد و بر اصول برابری، بهره متقابل و همزیستی مسالمت آمیز استوار باشد، وفادار اند. این اصول که با

⁴⁷² - اصلاح مورخ 19 دسامبر سال 1955 م. -

⁴⁷³ - Н.А. Булганин, Н.С. Хрущев. Речи во время пребывания в Индии, Бирме и

Афганистане. - М., 1955 г. С. 192-196... افغانستان، برما و سفرهای هند،

⁴⁷⁴ - روزنامه انیس مورخ 19 دسامبر سال 1955 م. - 19.12.1955 - انیس

⁴⁷⁵ - Pathans. The people of Pakistan. - Karachi. 1962. P. 119.-

⁴⁷⁶ - АВР РФ. Ф. Посольства СССР в Афганистане. Оп. 62а. Д. 2. П. 86.

- آرشیف وزارت خارجه روسیه، اسناد سفارت اتحاد شوروی در کابل:..-

تفاهم نظر کلی اشتراک کنندگان کنفرانس کشورهای آسیا و افریقا در باندونگ پذیرفته شده اند، بنیان تأمین صلح و تفاهم متقابل میان مردمان جهان را ساخته و با مرامها و اصول سازمان ملل متحد مطابقت دارد.

● حکومت اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی و حکومت شاهی افغانستان میبندارند، که اوضاع کنونی و تشنجات در مناطق شرق دور خطری برای امنیت و آرامش جهانی است. آنان معتقد اند که همهء مسایل بغرنج در شرق دور باید برای امر صلح حل گردند. مسایل مربوط به چین، باید بادر نظر داشت حقوق مردم چین حل شده و منجمله جمهوری خلق چین باید جایگاهش را در سازمان ملل متحد، بگیرد.⁴⁷⁷

همچنان آنها یک اعلامیه مشترک پیرامون همکاریهای اقتصادی را بتصویب رساندند. حکومت دو کشور همچنان از گسترش روزافزون مناسبات بازرگانی و اقتصادی ابراز رضایت کردند. همچنان موافقتنامه افغان- شوروی دربارهء مسایل ترانزیتی امضاً شد که از اهمیت بسیاری برای رشد روابط بازرگانی خارجی افغانستان و تحکیم عدم وابستگی اقتصادی آن به پاکستان از اهمیت بسیاری برخوردار بود. این موافقتنامه به سرمایهء تجاری افغانستان امکانات گسترده یی را برای رهیابی به بلوارهای خارجی مهیا میساخت⁴⁷⁸

همزمان رهبران هر دو کشور به یک نتیجه واحد مبنی بر لزوم رشد بیشتر روابط شان بخاطر منافع متقابلاً مفید کشور هایشان رسیدند.

به این منظور حکومتهای اتحاد شوروی و افغانستان اهمیت انجام کارهای آمادگی نمایندگان باصلاحیتشان بخاطر بررسی اشکال متقابلاً مفید همکاریهای اقتصادی و تخنیکی را در راستای عقد موافقتنامه های مربوطه درک مینمایند.

تفاهم شد که نمایندگان باصلاحیت نامبرده در جمله مسایل مربوطه همکاریهای کشاورزی، ساختمان نیروگاههای برق آبی، سیستمهای آبیاری و ترمیمگاههای موتر در افغانستان و همچنان بازسازی فرودگاه کابل را بررسی مینمایند.

حکومت اتحاد شوروی آمادگی اصولی اش را در امر کمک تخنیکی و مالی به شکل کریدت برای تحقق برنامه های مطروحه در راستای رشد کشور شاهی افغانستان ابراز داشت.

حجم کریدت، پیشکش شده توسط اتحاد شوروی به این منظور که طویل المدت بود، بالغ بر 100 ملیون دالر میشد. شرایط اعطای این قرضه در مذاکرات بعدی طرفین معین شدند.⁴⁷⁹

این کریدت برای 30 سال با در نظر داشت 2% پرداخت سالانه، پس از 8 سال بعد از استفاده از بخش معین کریدت مطابق سهمیه سالانه، در درازنای 22 سال با صدور کالاهای افغانی به اتحاد شوروی باید تسویه میشد.

پس از سفر رهبران شوروی به افغانستان جو مناسبات دو کشور طور چشمگیر گرمتر شده و بیدرنگ تحقق مسوولیتهای قبول شدهء اتحاد شوروی آغاز شد. در آغاز سال 1956 مراسم بخشش هواپیمای «ایل 14» که به شاه افغانستان از جانب ن. آ. بولگانین و ن. س. خروشچف هنگام سفر ماه دسامبر سال 1955 شان به کابل وعده داده شده بود، برگزار شد. سپس مراسم بخشیدن 15 عراده بس و تجهیزات برای شفاخانه 100 بستر نظامی صورت گرفت.⁴⁸⁰

در سال 1956 در افغانستان از 35 مین سالگرد عقد معاهده دوستی میان اتحاد شوروی و افغانستان تجلیل بعمل آمد. در این رابطه روزنامه های رسمی سرمقاله هایی پیرامون محفل بزرگداشت دایر شده در مسکو را بنشر رساندند. و سفارت اتحاد شوروی در کابل نمایشگاه عکسی پیرامون دوستی اتحاد شوروی و افغانستان با محفل وسیعی را دایر کرد.⁴⁸¹

در ماه مارچ سال 1956 موافقتنامه اعطای کمک تخنیکی برای رشد اقتصادی افغانستان امضاً شد.⁴⁸² همچنان ساختمان 16 پروژه گوناگون در چوکات پلان پنجساله در نظر گرفته شده بود. در آنجمله ساختمان نیروگاههای نعلو و

⁴⁷⁷ - АВР РФ. Ф. Посольства СССР в Афганистане. Оп. 62а. Д. 2. П. 86.

-- همانجا: آرشیف وزارت خارجه روسیه، اسناد سفارت اتحاد شوروی در کابل.

⁴⁷⁸ - همانجا....

⁴⁷⁹ - روزنامه انیس، مورخ 19 دسامبر سال 1955 م. 19.12.1955 - انیس

⁴⁸⁰ - اسلام، مورخ 28 فیروزی سال 1956 م. - 28.02.1956

⁴⁸¹ - اسلام، انیس، مورخ 26 - 28 فیروزی سال 1956 م. - 26-28.02.1956

⁴⁸² - اسلام، مورخ 26 فیروزی سال 1956 م. 26.02.1956

پلخمري، کارخانه ترميم موتر «جنگلک»، فابريکهء توليد کود کيمياوى در مزار شريف، سه بند در سيستم آبيارى جلال آباد، ميدانهاى هوايى در کابل و بگرام، شاهراه موتر رو از طريق کوه هندوکش (منجمله کوتل سالنگ- مترجم)، بندر رودخانه يى قزل قلعه (شيرخان بندر قندز- مترجم) وغيره شامل بودند.⁴⁸³

همزمان هيات شوروى در رأس رييس ادارهء هواپيمايى ملكى اتحادشوروى جهت مذاكرات براى عقد موافقتنامه پيرامون ارتباطات هوايى دوکشور به کابل آمد. موافقتنامه امضأ شده و در ماه جون 1956 ولسى جرگه افغانستان آنرا تصويب کرد.⁴⁸⁴

در ماه مى 1956 کابل مهماندار هيات کارمندان پزشکى در رأس آمر ديپارتمنت جراحى عمومى انستيتوت شماره دوم طبي مسکو پروفيسور زائيسيف و عضو هيات رهبرى اکادمى علوم طبي پروفيسور سپيرانسكى، آمر ديپارتمنت بيماريهاى چشم انستيتوت طب شر کويبيشيف پروفيسور ايريشوفسكى و آمر ديپارتمنت امراض نسايى و ولادى انستيتوت شماره اول طب مسکو پروفيسور بودياژنى بود که جهت آشنايى با مؤسرات طبي کابل و خواندن لکچرها به آنجا رفتند.⁴⁸⁵ در پاسخ هيات پزشکان افغان نيز بشهرهاى اتحادشوروى رفته و با سيستم بهداشت اتحادشوروى آشنا شد.

در همانسال هيات کشاورزى اتحادشوروى نيز به افغانستان رفته و با شيوه پرورش گوسفند قره قل و کشت پنبه آشنا شد.⁴⁸⁶

به ادامهء موافقتنامه هاى عقد شده در اول مارچ 1956، قراردادى براى کمک تخنيكى به افغانستان در امر مراقبت و خدمات جاده پلخمري- کابل، ساختمان فابريکه کود کيمياوى مزار شريف و لابراتورهاى فزيک و کيميا از حساب قرصهء اتحاد شوروى در وزارت معادن و صنايع عقد شد.⁴⁸⁷

در عرصهء سرباست خارجى مشى بيطرفى افغانستان اهميت بسيارى داشت. در ماه جون سال 1956 ولسى جرگه پروتوکل معاهده بيطرفى و عدم تعرض متقابل از 18 دسامبر سال 1955 را که توسط وزيران خارجه افغانستان محمد نعيم و ا. ا. گروميکو امضأ شده بود، براى دهسال ديگر تمديد کرد.⁴⁸⁸ در اين پروتوکل خاطر نشان شده بود که معاهده سال 1931 «پاسخگوى منافع حياتى جانين» بوده و در راستايى «استحکام و گسترش روابط دوستانه و همسايگى نيك موجود ميان مردمان اتحادشوروى و افغانستان» مفيد است.⁴⁸⁹

از سوى خويش افغانستان نيز از سياست همسايگى نيك با اتحادشوروى استقبال ميکرد. گام مهم در دوره هاى بعدى سفر رسمى صدراعظم محمد داوود به مسکو در ماه اکتوبر سال 1957 بود.⁴⁹⁰ از وي در پايخت اتحاد شوروى بگر مى استقبال شد. در تالار کلونى کاخ اتحاد شوروى ميئتگى به افتخار دوستى اتحادشوروى و افغانستان دابر شد، که در آن صدر هيات رييسه شوروى اعلى اتحادشوروى ک. وروشيلوف و صدراعظم م. داوود بيانهء هاى متقابلى را ايراد نمودند.⁴⁹¹

در ماه فبرورى سال 1957 راديوى مسکو نشراتش را بزبان پشتو آغاز کرد.⁴⁹² باين مناسبت روزنامه انيس منتهى بيانات وزير فرهنگ اتحاد شوروى ن. ميخايلوف و کاردار سفارت افغانستان در مسکو عبدالقيوم را پيرامون گسترش روابط فرهنگى ميان افغانستان و اتحادشوروى بنشر رساند.⁴⁹³ بخاطر تأمين ارتباطات با کميته دولتى راديوى

⁴⁸³ - روزنامه اصلاح مورخ 19 جون سال 1956 م. - *Ислах*, 19.06.1956.

⁴⁸⁴ - روزنامه اصلاح مورخ 4 مى سال 1956 م. *Ислах*, 4.05.1956.

⁴⁸⁵ - همانجا....

⁴⁸⁶ - انيس مورخ 30 سپتامبر سال 1956 م. *Анис*, 30.09.1956.

⁴⁸⁷ - روزنامه انيس مورخ 19 جون سال 1956 م. *Анис*, 19.06.1956.

⁴⁸⁸ - *АВП РФ*. 1956. Ф. 042. Оп. 68в. Пор. 2. П. 88.... آرشيف وزارت خارجه روسيه:

⁴⁸⁹ - *Независимый Афганистан. Сборник статей. / Отв. ред. Р.Т. Ахрамович. - М., 1958.*

C. 31.

افغانستان مستقل. مجموعه مقالات. تحت نظر ر. ت. اخرامويچ... م. سال 1958 م.

⁴⁹⁰ - *АВП РФ*. 1956. Ф. 042. Оп. 68в.Д. 2. П. 88.... آرشيف وزارت خارجه روسيه:

⁴⁹¹ - همانجا: *АВП РФ*. 1956. Ф. 042. Оп. 68в.Д. 2. П. 88....

⁴⁹² - *АВП РФ*. 1957. Ф. 042. Оп. 69.Д. 1. П. 83.... آرشيف وزارت خارجه روسيه:

⁴⁹³ - *Анис*, 11.02.1957.. روزنامه انيس مورخ 11 فبرورى سال 1957 م.

اتحادشوروی هیأت افغانی در رأس گل پاچا الفت رییس «پشتو تولنه» به مسکو سفر کرد.⁴⁹⁴ همچنان در چوکات توافقتنامه همکاریهای فرهنگی سفیر اتحادشوروی در کابل م. و. دگنیار کاپی 15 حلقه فیلم شوروی را در باره افغانستان به رییس مطبوعات افغانستان سید قاسم رشتیا بخشید.⁴⁹⁵

در افغانستان بدقت مراقب رویدادهای سیاسی، اجتماعی-اقتصادی و فرهنگی در کشور همسایه بودند. چنانچه در ماه نوامبر 1957 از 40 مین سالگرد انقلاب اکتوبر تجلیل بعمل آمد. در سفارت شوروی در افغانستان باین مناسبت محفل بزرگی برگزار شده بود که درباره آن جراید انیس و اصلاح خبر داده بودند. در اجلاس افتخاری شورای عالی اتحادشوروی به مناسبت 40 مین سالگرد انقلاب در مسکو ن. س. خروشچف بیانیه مبسوطی ایراد کرد که در پنج شماره روزنامه های اصلاح و انیس بنشر رسید. در جشن نامبرده در مسکو در ترکیب هیأت افغانی س. ق. رشتیا و محمد قاسم وجد اشتراک داشتند که مقاله مربوطه آن بنام «سبزه روز در مسکو» در یکی از شماره های انیس نشر شد.⁴⁹⁶

در همانسال اتحاد شوروی نخستین قمر مصنوعی را بفضا پرتاب کرد. روزنامه های انیس و اصلاح در چندین شماره خویش خبر مربوط به گشایش نمایشگاه عکس «زندگی مردم شوروی» را که در لیسه حبیبیه گشایش یافته و درباره همین رویداد بود، بازتاب دادند.⁴⁹⁷ به افتخار پیروزیهای شوروی در امر تسخیر کیهان انجمن دانشمندان دانشگاه کابل عنوانی اکادمی علوم اتحاد شوروی تلگرام تبریکه پی فرستاد.⁴⁹⁸ همزمان میان دوکشور روابط تخنیک-اقتصادی گسترش مییافت. برشالوده قرارداد اصلی پیرامون کمک تخنیکی شوروی میان وزارت مخابرات افغانستان و شرکت «وستوک اینتورگ»، توافق بعمل آمد تا مواد و سامانه های لازم برای خط تلگراف کابل- مزار شریف و کابل- قندهار⁴⁹⁹ تهیه شود، همچنان پسانتر وزارت مخابرات افغانستان از وستوک اینتورگ تجهیزات تلفونی را بارزش 426633 دالر بدست آورد.⁵⁰⁰ بر علاوه مطابق اطلاعیه آژانس باخترا از جولای 1957 برشالوده تفاهم نامه 30 جولای 1957 میان وزارت معادن و صنایع افغانستان و شرکت تخنو اکسپورت اتحادشوروی نیز قراردادی برای جستجوی نفت در نواحی شمالی افغانستان عقد شده⁵⁰¹ و برای این منظور پروفیسور شوروی توایف بحیث مشاور امور تفحص نفت در شمال افغانستان به کابل آمد. به این خاطر قرارداد مربوط به عکاسی هوایی ترتیب شده و نقشه تخنیک برای مناطق باقیمانده شمال افغانستان تهیه شد.⁵⁰²

یک رویداد با ارزش در مناسبات دوکشور در سال 1957 دعوت ظاهرشاه از صدر هیأت ریسه شورای عالی اتحاد شوروی ک. ای. وروشیلوف برای بازدید از افغانستان بود⁵⁰³، که در ماه اکتوبر سال 1958 با یک سفر حسن نیت به این کشور رفت.⁵⁰⁴ او در هنگام اقامت در کابل به دانشگاه کابل 1500 جلد کتاب علمی- تخنیک را بخشید. شوربختانه که جزئیات این سفر بطور گسترده توسط رسانه ها بازتاب نیافتند. مگر در جریان سفر تصمیم گرفته شد معاون صدراعظم افغانستان بزودی به مسکو سفر کند.

در ماه دسامبر 1958 وزیر امور خارجه افغانستان محمد نعیم با سفری کاری به مسکو رفت. در میدان هوایی معاون رییس شورای وزیران اتحادشوروی آ. ن. کاسیگین، وزیر خارجه اتحادشوروی آ. آ. گرومیکو و غیره شخصیت های برجسته حکومت شوروی از وی پیشواز گرفتند.⁵⁰⁵

⁴⁹⁴ - Ислах, 18.05.1957. م. 18 می سال 1957

⁴⁹⁵ - انیس, 30.05.1957. م. 30 می سال 1957

⁴⁹⁶ - انیس, Ислах, 1,7,19.11.1957. م. 19 نوامبر سال 1957

⁴⁹⁷ - انیس, Ислах, 6.11.1957. م. 6 نوامبر سال 1957

⁴⁹⁸ - انیس, 11.11.1957. م. 11 نوامبر سال 1957

⁴⁹⁹ - انیس, 27.02.1957. م. 27 فیبروری سال 1957

⁵⁰⁰ - Информационный бюллетень агентства «Бахтар» от 27.07.1957.

خبرنامه آژانس اطلاعاتی باخترا مورخ 27 جولای سال 1957 م.

⁵⁰¹ - Ислах, 8.01.1958. م. 8 جنوری سال 1958

⁵⁰² - Сводка агентства «Бахтар» от 22.11.1958. م. 22 نوامبر 1958

⁵⁰³ - انیس, Ислах, 29.05.1957. م. 29 می سال 1957

⁵⁰⁴ - 7 АВП РФ. 1958. Ф. Посольства СССР в Афганистане. Оп. 70. П. 88.

. Оп. 70. П. 88. - آرشیف وزارت خارجه روسیه، بخش سفارت اتحادشوروی در کابل: ...

⁵⁰⁵ - انیس, 01.01.1959. م. 1 جنوری سال 1959

مطبوعات افغانستان سفر محمد نعیم را بطور گسترده بازتاب دادند. روزنامه های انیس، اصلاح و هیواد⁵⁰⁶ ابراز امیدواری میکردند که چنین تماسها و تبادلۀ نظر پیرامون خاور میانه گویای علاقمندی جانبین در امر تحکیم امنیت این منطقه و کل جهان و اعتماد ژرف و متقابل طرفین میباشد.

وزیر خارجه هنگام برگشت به وطن با روزنامه نگار آلمانی فون شتوکهاوزن مصاحبه نمود که محتوای آن چنین بود:

«پرسش: والاحضرت، در بیانیه منتشره چندی پیش درباره مذاکرات تدویر یافته در مسکو آمده است که اتحادشوری نه تنها کمکهایش به افغانستان را ادامه میدهد، بلکه آنها را گسترش خواهد داد. مفهوم این جمله در چه نهفته است، آیا شما میتوانید درین مورد توضیحات دهید؟»

پاسخ: بخشی از پلان انکشافی کشور که از حساب کریدت 1334 (1955م.) اجرا میشود، توسط دولت دوست و همسایه ما اتحادشوری باشرایط خیلی مناسب در اختیار ما قرار داده میشود. طوریکه شما در اعلامیه میبینید، در نتیجه مذاکرات من در مسکو پروگرام فوق الذکر کمک ادامه داده شده و توسعه خواهد یافت. گسترش این برنامه باید در آینده توسط هر دو طرف تأیید شود، مگر بصورت عموم این امر مربوط به پروژهای مواصلاتی خواهد شد.

پرسش: آیا مذاکرات چندی پیش دایر شده در سیاست خارجی افغانستان، از جمله روی معضل پشتونستان مؤثر خواهند بود؟

پاسخ: مفهوم اعلامیه نامبرده هویدا است. در آن تأکید شده که، وزیر خارجه افغانستان باز هم سیاست بیطرفی و صلحجویانه را تأیید کرد. در مورد معضله پشتونستان سیاست ما بدون تغییر باقی میماند. ما همواره میثونیم که اشخاص مسوول یک کشور میگویند، که پشتونها و وطن شان پشتونستان جزء جدایی ناپذیر مملکت شان استند. مگر باید فراموش نکرد که این مسأله و مسایل همانند آن با طرح اظهار نظرهای یکجانبه نمیتواند، حل گردد. افغانستان همیشه طرفدار آن بوده که مسأله پشتونستان با توافق خود پشتونها و بادر نظر داشت حق خود ارادیت شان حل و فصل گردد. این راه که درستترین شیوه است باعث تقویت صلح در منطقه ما میشود.⁵⁰⁷

یک واقعتی جالب: هنگام سفر محمد نعیم خان در مسکو شهزاده محمد نادر در آنجا مشغول درمان بود. البته تا آغاز سالهای 50 اعضای خانواده شاهی طور عنعنوی به آلمان میرفتند، ولی از پایان سالهای 50 آنها به دوکتوران شوروی اعتماد میکردند.

در آغاز سالهای 60 دوستی و همکاری دوکشور برجسته تر شدند. روزنامه های افغانی از آن ببعد مقالاتی درباره دستاوردهای مردم شوروی، پیرامون نخستین قمر مصنوعی همچون دستاوردی بینظیر، عملی و مهم دانش بشری مینوشتند. بقول روزنامه های افغانستان با پرتاب راکت فضایی بسوی مهتاب بتاریخ 2 جنوری سال 1959 که به مدار زمین رسید، اتحادشوری به پیروزی بی دست یازید که در تاریخ علوم در جهان سابقه نداشت. رسانه های افغانستان خیر میدادند که در سال 1957 اتحاد شوروی راکت قاره پیمای بالستیکی را که قادر بود سر گلوله اتمی را تا خاک ایالات متحده انتقال دهد، موفقانه آزمایش کرد. به اینترتیب دوری ایالات متحده از صحنه عملیات جنگی اروپا دیگر ضامن امنیت آنکشور نبود. روزنامه های افغانی تأکید میکردند که بکمک این نوع راکتها نخستین قمر مصنوعی زمین پرتاب شده است.⁵⁰⁸

مهمترین لحظه در مناسبات افغانستان- اتحادشوری بنیانگذاری انجمن دوستی و روابط فرهنگی افغانستان- شوروی⁵⁰⁹ بتاریخ 28 اکتوبر سال 1959 بود. رییس این انجمن رییس انستیتوت اتنوگرافی اکادمی علوم اتحادشوری پروفیسور س. پ. تولساوف بود. در ترکیب رهبری انجمن دوستی شوروی- افغانستان چهره های نامور اجتماعی و دولتی شوروی شامل بودند که با اتوریتهء لازم ارزش این سازمان اجتماعی را بالا برده و در بسیاری موارد با همکاری افغانی شان روابط مستقیم و کاری برقرار میکردند.⁵¹⁰

⁵⁰⁶ - انیس، اصلاح و هیواد مورخ 16 تا 18 دسامبر سال 1958 م. - انیس، اصلاح، خایواد، 16-18.12.1958.

⁵⁰⁷ - اصلاح، روزنامه اصلاح، مورخ 24 جنوری سال 1959م. - اصلاح، 24.01.1959.

⁵⁰⁸ - АВР РФ. Ф. Посольства СССР в Афганистане. Оп. 62а. Пор. 2. П. 86.

- آرشیف وزارت خارجه روسیه، بخش سفارت شوروی در افغانستان...

⁵⁰⁹ - Adamec L. Historical dictionary of Afghanistan. 2d edition. - London, 1997. C. 357. -

⁵¹⁰ - Г. Авдеев. www.afghanistan.ru/doc/6514.html.... گ. سایت افغانستان رو.

کار بخشهای انجمن دوستی که در پروژه‌های بزرگ افغان- شوروی تطبیق میشد، خیلی مؤثر بودند. پروژه کامپلکس آبیاری جلال آباد و فارمهای زراعتی حومه جلال آباد نمونه‌هایی ازینجمله بودند. ببرکت راه اندازی این پروژه که در آن بیشتر از 11 هزار نفر کار میکردند، مشکلات تأمین انرژی و آب آشامیدنی شهر جلال آباد بکمک بهره برداری نیروگاه آبی نغلو (با توان 67 هزار کیلو وات)⁵¹¹ و سروبی (باتوان 22 هزار کیلو وات)⁵¹² رفع شده و تولیدات فارمهای کشاورزی «غازی آباد» و «هده» بیشتر از تقاضای بازار داخلی بوده و حتی صادر میشد.

انجمن دوستی افغانستان- شوروی که در سال 1960 بنیان هشته شد، سازمان همکار انجمن دوستی شوروی- افغانستان شد. رییس نخستین این انجمن وزیر عدلیه افغانستان محمد اصغر بود. ایجاد این انجمن محصول بهبود روابط افغانستان- شوروی پس از سفر رهبران دوکشور ن.س. خروشچف و محمد ظاهرشاه به کشورهای یکدیگر بود.⁵¹³

مناسبات دو کشور در عرصه فرهنگی نیز رشد مینمودند. نخستین بار در سال 1961 نامه‌های ماکسیم گورکی در باره ادبیات بزبان پشتو چاپ شد که شاعر مشهور افغان گل پاچا الفت آنرا همچون «نمون تقریظ، نقد ادبی و رهنمای نیکو برای نویسندگان» ارزیابی کرد. بر علاوه شخصیت گورکی خود برای افغانها جالب بوده و آنها وی را محترم میشمردند. نویسندگان نامور افغان چون سید قاسم رشتیا، ظاهر افق، ص. رشتین. س. شپون، ن. تره کی و غیره⁵¹⁴ مقالاتی را پیرامون کارنامه‌های این نویسنده روس نوشته بودند.

با ارزیابی مناسبات افغانستان- شوروی در سالهای صدارت محمد داوود خان، بجا ست گفته شود که حتی در سال 1955 در زمان تدویر لویه جرگه هنگام پذیرش اصول اساسی سیاست خارجی داوود خان از جمله اصل همکاری همه جانبه افغانستان و اتحادشوروی تصویب شد. ببرکت کمکهای سخاوتمندانه تخنیک و اقتصادی اتحادشوروی محمد داوود توانست در دوره صدارتش از سال 1953 تا 1963 ثبات نسبی سیاسی را درکشور تأمین کند.

سیاستی که شالوده آن همکاری با اتحادشوروی بود، به پندار رییس حکومت (افغانستان) نزدیکی افغانستان با اتحادشوروی باعث نگرانی ایالات متحده و غرب شده و در نهایت محمد داوود تصمیم داشت در موقف واشنگتن نسبت به حمایت از پاکستان تغییر بمیان آید. مگر انکشاف بعدی حوادث نشلن دادند که ایالات متحده نه تنها سیاست دفاع از پاکستان اشرا پیرامون پشتونستان دگرگون نه کرد بلکه با تقویه حمایت نظامی آنرا تحکیم هم بخشید.

تا امروزه روز کارشناسان، سیاستشناسان و تاریخنگاران در مورد اینکه آیا سیاست عدم انسلاک افغانستان و نیپوستن به پیمانهای نظامی، رویارویی با پاکستان روی معضله پشتونستان و همکاری نظامی با اتحادشوروی، به نفع افغانستان بوده یانه، اختلاف نظر دارند. برخی دلایلی که افغانستان نمیتوانست به پیمانهای نظامی ببیند، ناشی از معاهده بیطرفی و عدم تعرض عقد شده در جون 1931 بودند. چنانچه مطابق فصل 4 و 5 این معاهده، افغانستان مکلف بود از پیوستن به بلوکهای نظامی ضد اتحادشوروی خودداری کند. در مورد موقف ایالات متحده امریکا، نیکیتا سرگیویچ خروشچف در خاطراتش مینویسد: «امریکا تظاهر میکرد که به افغانستان کمک اقتصادی میکند، مگر در واقعیت آنها منافع خویش را دنبال میکردند. هنگام سفرم به افغانستان به ما هویدا شد که امریکاییها مرام واضحی مبنی بر ایجاد پایگاه نظامی در افغانستان دارند. امکاناتی را که ما دادیم، بهتر نرفتند. ما دوستی و اعتماد افغانها را کمایی کردیم و آنها بدام امریکاییان نیافتادند. پولهای خرچ شده در افغانستان- در مقایسه با مصارف دفاع احتمالی ما از پایگاه امریکایی قطر ههایی در بحر اند. شما میتوانید آن مصارفی را که اجباراً ما برای تحکیم مرزهای ما با افغانستان متقبل میشدیم، تصور کنید».⁵¹⁵

افسانه ایجاد پلیگاهها توسط نظامیان امریکایی در خاک افغانستان که در مغز رهبران شوروی جاگرفته بود، تا زمانی نامعلوم رشد نموده، ماندگار شده و از جمله یکی از دلایل تجاوز اتحادشوروی در دسامبر سال 1979 به افغانستان شد.

⁵¹¹ - Гуревич Н.М. Внешняя торговля Афганистана. - М. 1981. С. 161.

گوریویچ، سیاست خارجی افغانستان، مسکو، 1981. ص. 161. قابل یادآوریست که توان کلی بند برق نغلو 100 میگاوات بود (مترجم).

⁵¹² - Теплинский Л.Б. История советско-афганских отношений 1919-1987. - М., 1988. С. - 67

تپلینسکی ل. ب. تاریخ مناسبات افغانستان- شوروی. مسکو سال 1988. ص. 67.

⁵¹³ - Авдеев. Россия - Афганистан. Ч. 1., - М., С. 11-10 11-10. ص.ص. مسکو. بخش یکم، مسکو. ص.ص. 94. 94.

⁵¹⁴ - Герасимова А.С. Россия - Афганистан. - М., С. 94. 94. ص. روسیه و افغانستان مسکو. ص. 94. 94.

⁵¹⁵ - АВР РФ. Ф. 071.1956. Оп. 67а.Д. 2. П. 86.

در این میان اتحادشوروی با حمایت از سیاست پشتونستان افغانستان آنکشور را به ساحه نفوذ خویش کشاند که بتدریج وابستگی آنکشور در عرصه های گونه گون از جمله اجتماعی- اقتصادی و نظامی- سیاسی بیشتر شد. صباح الدین کشکی مؤرخ مشهور در مورد مناسبات شوروی- افغانستان چنین گفته است: «پرواضح بود، چرا شورویها از سردار محمد داوود و سیاستش در قبال پشتونستان حمایت میکردند. شورویها میدانستند، که این امر باعث فاصله افغانستان از غرب و در نهایت وابستگی بیشتر به اتحادشوروی میشود».⁵¹⁶

با آغاز کمکهای شوروی ایالات متحده با تأخیر آشکار به همکاری اقتصادی به افغانستان آغازید، مگر پهنای این کمکها محدود بود. چنانچه از سال 1955 تا 1978 اتحادشوروی به اقتصاد و ضروریات ارتش افغانستان 2،5 میلیارد دالر کمک کرد، درحالیکه کمک ایالات متحده 532،9 میلیون دالر بود.⁵¹⁷

مناسبات کابل و مسکو با گذشت هر روز بطور آشکارا گسترش یافته و باعث نزدیکی هرچه بیشتر دوکشور میشد. داکتر غنی احمدزی درست میپندارد که یکی از دلایل همکاری دوکشور آن بود که اتحادشوروی نمیخواست در مرزهایش پایگاههای نظامی خارجی را ببیند و افغانرستان به گسترش کمکهای اقتصادی نیاز داشت.⁵¹⁸

محمد داوود میخواست با ایالات متحده نزدیک شود، مگر زمانیکه برای امریکا انتخاب میان افغانستان و پاکستان بمیان آمد، گزینه کشور اخیرالذکر جای نخست را گرفت. در آنزمان اتحادشوروی به افغانستان علاقمندی فزاینده پیدا کرد. برای محمد داوود سیاست پاکستان از یکسو خطر جنگی پنداشته میشد و او میخواست به اسلحه شوروی دسترسی داشته و از سوی دیگر اصلاحات اقتصادی را که به تمویل آنها سخت ضرورت داشت، پیش ببرد. در این شرایط صدراعظم افغانستان مجبور بود برای جلب کمک به اتحادشوروی و کشورهای اروپای شرقی مراجعه کند چون آنها کمکهای شان را وابسته به هیچنوع شرط و امتیاز از جانب افغانستان نمیساختند. شرایط دشوار سیاسی افغانستان را مجبور ساختند تا به ساحل شوروی نزدیک شده ولی به آن لنگر نیندازد.

در چرخش داوود به سوی اردوگاه سوسیالیستی برخوردارهای سخت، دور نا اندیشانه، غیر محتاطانه و بیشتر خشن و توهین آمیز دیپلماسی امریکایی با افغانستان آنروزه و شخص محمد داوود نقش عمده را داشتند.⁵¹⁹ باوجود تلاش مخالفان محمد داوود در درون کشور و خارج از آن که به وی برچسب «سردار سرخ» ویا حتی بیشتر از آن رهبر سیاسی که بدون قید و شرط به اتحادشوروی وابسته بوده و به «شورویها تمام عرصه های زندگی فرهنگی، سیاسی و اقتصادی افغانها را داده است»، را زدند، در واقعیت او بمثابه مهندوست حقیقی مشی پیگیرانه، خلل ناپذیر و بکلی مستقلانه را که پاسخگوی منافع ملی کشور در عرصه سیاست داخلی و خارجی بود، پیشبرده و هیچگاهی شخص هوادار شوروی و بویژه «سرخ» نبود.

صدراعظم داوود با برقراری مناسبات نیکو با اتحادشوروی پیش از همه میخواست توانمندی (پوتنسیال) نظامی- سیاسی همسایه نیرومند شمال را به حل معضله پشتونها جلب کند. چنانچه محمد داوود در جریان مذاکرات رسمی و غیررسمی مخفی و گفتگوهای بارها به جانب شوروی کمک مشورتی شان را پیرامون راه اندازی و پیشبرد جنگ پارتیزانی در مناطق قبایل پشتون در خاک پاکستان را مطرح میکرد. او در این موارد نیتش را مبنی بر مجبور ساختن پاکستان به پذیرش شرایط کابل پیرامون قضیه پشتونستان، پنهان نمیکرد.⁵²⁰

جانب شوروی در همهء مراحل طرح این مسأله همواره از دادن کمک بطور قاطع خودداری میکرد. چنانچه در جریان سفر ماه اکتوبر سال 1961 هیأت عالیرتبهء شوروی به کابل در رأس مارشال و.د. سوکولوفسکی به محمد داوود مستقیماً خاطر نشان شد که تأکید وی برای حل نظامی معضله پشتونستان نتیجه یی بیار نیآورده و تلاشهایش برای در دادن جنگ پارتیزانی در خاک پاکستان که عضو پیمان سیاتو است، باعث کشاندن پای اتحادشوروی به جنگ پهناور

⁵¹⁶ *Танин З.* Афганистан в XX веке (1900-1996 гг.). - Тегеран, 2004. С. 106.

- *Танин З.* Афганистан в XX веке (1900-1996 гг.). - Тегеран, 2004. С. 106. / ظاهر طنین. افغانستان در قرن 20، چاپ تهران. 2004 ص. 106.

⁵¹⁷ - Bradsher Henry S. Afghanistan and the Soviet Union. - USA, Duke University Press, 1983, C.18. -

⁵¹⁸ - *Танин З.* Афганистан в XX веке (1900-1996 гг.). - Тегеран, 2004. С. 106. -

ظاهر طنین، افغانستان در قرن بیست، ... ص. 106.

⁵¹⁹ - <http://afg-hist.ucoz.ru/publ/8-1-0-12> -

⁵²⁰ - همانجا. - <http://afg-hist.ucoz.ru/publ/8-1-0-12>

در منطقه که میتواند به جنگ سوم جهانی بیانجامد، شود.⁵²¹ همچنان به درخواست محمد داوود برای تدریس شیوهها و اشکال جنگ پارتیزانی برشالودهء تجارب جنگ کبیر مهینی شوروی بادر نظر داشت مشخصات جغرافیایی منطقه به افسران افغان توسط آموزگاران شوروی پاسخ قاطع رد داده شد.

با تذکر موارد نامبرده بی پایگی پندار نویسنده امریکایی ج. کولینز پیرامون اهداف سفر مارشال سوکولوفسکی به کابل که تحت تأثیر فضای «جنگ سرد» ابراز شده هویدا میشود. برشالودهء پروندهء جاسوس امریکایی دگروال او. پنکوفسکی، کولینز مینویسد که هنگام سفر سوکولوفسکی گویا مسأله «امکانات گسیل قطعات شوروی به افغانستان در زمان معین برای اشتراک در عملیات مشترک بر علیه پاکستان»⁵²² نیز با رهبری افغانستان مطرح شده بود. ما به هیچ سند آرشیفی که گواه طرح این مسأله از سوی محمد داوود و یا مارشال و.د. سوکولوفسکی باشد، برنخوریم. آنچه به برخورد اتحادشوروی با قضیه پشتونستان مربوط است، باید گفت که در اوایل رهبری شوروی موقف بیطرفانه داشت، مگر پسرها این امر دگرگون شد.

چنانچه این امر در گزارش ن. آ. بولگانین در اجلاس هیأت ریسه شورای عالی اتحادشوروی بازتاب یافت. او طی این گزارش گفت که باشندگان پشتونستان قبایل مستقل افغان اند. وی تأکید میکرد: «این منطقه توسط امپراتوری بریتانیا در سال 1893 غصب شده و در سال 1947 برخلاف منافع قبایل باشندگان پشتونستان به ترکیب پاکستان شامل گردیده است. ما از خواست عادلانه افغانستان پیرامون اینکه به باشندگان منطقه سرحدی پشتونستان حق آزادانه انتخاب و خود ارادیت داده شود، پشتیبانی میکنیم.»⁵²³

و ن. س. خروشچف رییس شورای وزیران اتحاد جماهیر شوروی چنین موضع شوروی را پیرامون معضل پشتونستان فرمولبندی کرد: «ما درخواست افغانستان در مورد دادن حق بیان آزاد ارادهء خلق پشتون پیرامون انتخاب همه پرسه آزاد که از آنان پرسان شود، آیا وی میخواهد در مرزهای دولت پاکستان باقی بماند و یا میخواهد دولت نو مستقل خویش را تشکیل داده و یا به افغانستان ببیندند، درست میندازیم.»⁵²⁴

و به اینترتیب در دورهء زمانی 1953-1963 صدراعظم افغانستان محمد داوود خان توانست تاحد معینی موضع افغانستان را در عرصهء بین المللی تحکیم بخشد.

افغانستان در این زمان به عضو فعال جنبش عدم انسلاک که در برابر بلوکهای نظامی- سیاسی سنتو و سیاتو ایجاد شده بود، مبدل شد.

افغانستان در سالهای 1950-1960 روابط دیپلماتیک را با بیش از 40 کشور برقرار نموده بود. آنچه مربوط به ابرقدرتها میشود، باید گفت که در دورهء زمانی یادشده این مناسبات همگون نبودند. از نگاه سیاسی و ایدیولوژیکی کابل به هیچیک از اینها وابستگی نداشت، گرچه محمد داوود خان تلاش مینمود هم از واشنگتن و هم از مسکو کمک بدست آورد. مگر ایالات متحده کمک به افغانستان را به قبول پیش شرطهای معینش مینی بر شمولیت در بلوکهای نظامی سنتو و سیاتو و خودداری از داعیهء پشتونستان مشروط میساخت. داوود خان نه تنها خواستار کمکهای مادی و نظامی- تخنیک از ایالات متحده و اتحادشوروی بود، بلکه پشتیبانی آنان را در امر سیاستش پیرامون پشتونستان نیز میخواست که فقط از سوی اتحادشوروی محسوس بود.

⁵²¹ - <http://www.afghanistan.ru/doc/11223.html> -

⁵²² - 5 Collins J.J. The Soviet Invasion of Afghanistan. A Study in the Use of Force in Soviet Foreign Policy. - Toronto, 1986. P. 23. -

⁵²³ - Н.А. Булганин, Н.С.Хрущев. Речи во время пребывания в Индии, Бирме и Афганистане. - М., 1955. С.

ن.آ. بولگانین، ن. س. خروشچف. بیانیات هنگام سفر به هند، برما و افغانستان. مسکو. 1955، ص. 225. - 225.

⁵²⁴ - همانجا... -